Модуль 3.2.
Урок 30.

План уроку:

1. Давньоримський живопис
   Римська мозаїка
   Помпейські фрески
   Фаюмські портрети

МИСТЕЦТВО СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

ДАВНЬОРИМСЬКИЙ ЖИВОПИС

Давньоримська мозаїка

Інтер’єр вілли в Боскореале,
I ст. до н. е.

ЖИВОПИСНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ДАВНЬОРИМСЬКИХ БУДИНКІВ

Давні римляни оздоблювали інтер’єри приватних будинків та громадських споруд мозаїками і фресками

Підлога найчастіше прикрашалася мозаїками, а стіни – фресковими розписами

Декорування підлог і стель розквітло наприкінці республіканського періоду

ДАВНЬОРИМСЬКА МОЗАЇКА

Мозаїка – техніка живопису, у якій зображення викладається з твердих матеріалів (природні камені, смальта, кахлі тощо), закріплених на будівельному розчині

Слово «мозаїка» походить від латинського opus musivum – тобто «твір, присвячений музам»

Підлогова мозаїка з головами Сатира і Пана, фрагмент, підлога з римської вілли II ст. н. е., Палаццо Массімо алле Терме, Рим

МАТЕРІАЛИ ДАВНЬОРИМСЬКОЇ МОЗАЇКИ

Більш ранні підлогові багатокольорові мозаїки викладалися з природних різнокольорових камінців

Згодом мозаїчні композиції почали створювати зі смальти різних відтінків

Також була поширена чорно-біла кам’яна мозаїка

Мозаїчна підлога в будинку в Помпеях, Археологічний парк Помпей

Мозаїчна підлога, викладена з природного каменя, центральне панно – зі смальти
Будинок Фавна в Помпеях, Археологічний парк Помпей

Давньоримська смальта,
I–III ст. н. е.

Мозаїчні композиції складали з тесер – кубиків смальти

Смальта (від лат. smaltum – «емаль») – кольорове непрозоре («заглушене») скло, виготовлене за спеціальними технологіями виплаву з додаванням оксидів металу

Смальта – один з найдовговічніших матеріалів

Давньоримські мозаїки, виконані зі смальти, яким понад дві тисячі років, не втратили краси та яскравості

Підлогова мозаїка «Memento mori» («Пам’ятай про смерть»), середина I ст. до н. е., копія, встановлена на місці знахідки в будинку в Помпеях

ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ДАВНЬОРИМСЬКИХ МОЗАЇЧНИХ КОМПОЗИЦІЙ

Набір мозаїчного зображення робився на кам’яній дошці, вкритій шаром вапняного розчину

На нього наносився **контур рисунка**, по якому майстер викладав зображення

Кубики смальти були розкладені в спеціальних скриньках

Після завершення створення зображення мозаїка **шліфувалася і вставлялася в підлогу** чи стіну разом з дошкою, що слугувала її основою

Підлогова мозаїка з головами Сатира і Пана, фрагмент, підлога з римської вілли, II ст. н. е., Палаццо Массімо алле Терме, Рим

СПОСОБИ КЛАДКИ ДАВНЬОРИМСЬКОЇ МОЗАЇКИ

Існувало три способи кладки давньоримської мозаїки:

1) «opus barbaricum» (варварський) – більш давній спосіб викладення;

2) «opus tesselatum» – викладення тесер рівними рядами; використовували в орнаментальних геометричних композиціях та фонах сюжетних композицій;

3) «opus vermiculatum» – викладення тесер кривими лініями по формі зображення, що створювало додаткову ілюзію об'єму

Підлогова мозаїка в місті Олінф, створена з морських камінців

OPUS BARBARICUM

Мозаїчний живопис поширився з Давньої Греції на Рим, де досяг свого розквіту

У більш давньому способі оздоблення підлог використовували черепки або природний камінь, які вставляли у вапняний розчин

Цей спосіб римляни назвали «opus barbaricum» – «варварський»

Підлогова мозаїка в будинку Фавна в Помпеях, створена з природного каменю

Фрагмент підлогової мозаїки з будинку в місті Помпеї
з геометричним мотивом «меандр»,
викладеної способом «opus tesselatum»

OPUS TESSELATUM

Римські мозаїки більш складного способу – «opus tesselatum» викладалися з маленьких кубиків смальти або каменю (тесер) розміром від 4 мм

При цьому способі кладки тесери викладалися рівними рядами

Його використовували під час створення геометричних композицій або для заповнення тла

Фрагмент підлогової мозаїки з будинку в місті Помпеї із зображенням кабана, тло викладено способом «opus tesselatum»

«Кіт та качки»,
фрагмент підлогової мозаїки I ст. до н. е.
Палаццо Массімо алле Терме, Рим
Фігури тварин викладені способом
«opus vermiculatum»

OPUS VERMICULATUM

Більш тонким виконанням вирізнявся спосіб кладки «opus vermiculatum», для якого використовувалися тесери від 4 мм і менше

Назва «vermiculatum» перекладається буквально як червоподібний (від лат. vermis – черв'як/хробак) – спосіб кладки виконувався кривими лініями, що нагадували, як повзе черв'як

Тесери викладалися по формі предмету чи фігури, надаючи йому об'єму та реалістичності

Тесери при цьому могли мати не лише прямокутну чи квадратну, але й будь-яку форму

Підлогова мозаїка
з головами Сатира і Пана,
підлога з римської вілли,
II ст. н. е., Палаццо
Массімо алле Терме, Рим

Використані два способи
кладки: «opus tesselatum»,
«opus vermiculatum»

Підлогова мозаїка з головами Сатира і Пана,
фрагмент, з римської вілли, II ст. н. е.,
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

Підлогова мозаїка з головами Сатира і Пана,
фрагмент, підлога з римської вілли, II ст. н. е.,
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

Підлогова мозаїка
з бюстом Діоніса,
підлога з Віа Фламінія,
Рим, III ст. н. е.,
Палаццо Массімо алле
Терме, Рим

Використані два
способи кладки:
«opus tesselatum»,
«opus vermiculatum»

Підлогова мозаїка з бюстом Діоніса, фрагмент,
підлога з Віа Фламінія, Рим, III ст. н. е.,
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

СЮЖЕТИ РИМСЬКИХ МОЗАЇК

Сюжети давньоримських мозаїк були **найрізноманітнішими:** геометричні та рослинні орнаменти, зображення тварин, птахів, натюрморти, складні багатофігурні композиції на історичну або міфологічну тему

Вибір сюжету **залежав від призначення приміщення,** яке прикрашалося, та вподобань господаря

Фрагменти підлогових мозаїк, що прикрашали терми імператора Каракалли, Рим

ГЕОМЕТРИЧНІ ОРНАМЕНТИ

Ранні мозаїки являли собою переважно **геометричні орнаменти**

Часто такі орнаменти створювали **оптичні ілюзії**

Фрагменти давньоримських підлогових геометричних мозаїк

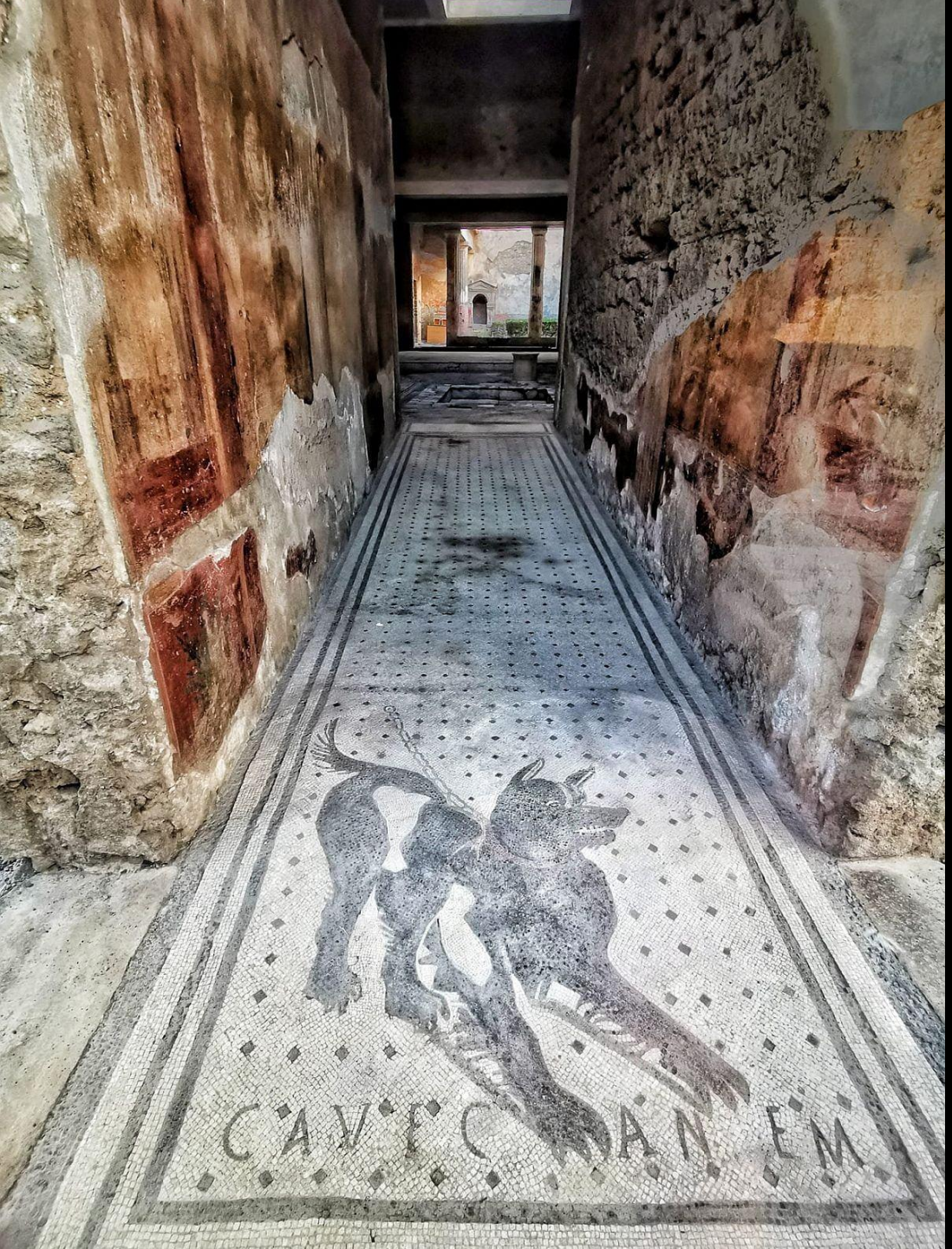

СЮЖЕТ «CAVE CANEM»

Одним з найпоширеніших сюжетів підлогових мозаїк був сюжет «Cave canem» («Остерігайся собаки»), який розташувався у вестибюлумі при вході в будинок заможних римлян

Таке зображення попереджало відвідувачів, що в будинку є пес

Мозаїка «Cave canem», I ст. н. е., Будинок поета-трагіка в Помпеях, Археологічний парк Помпей

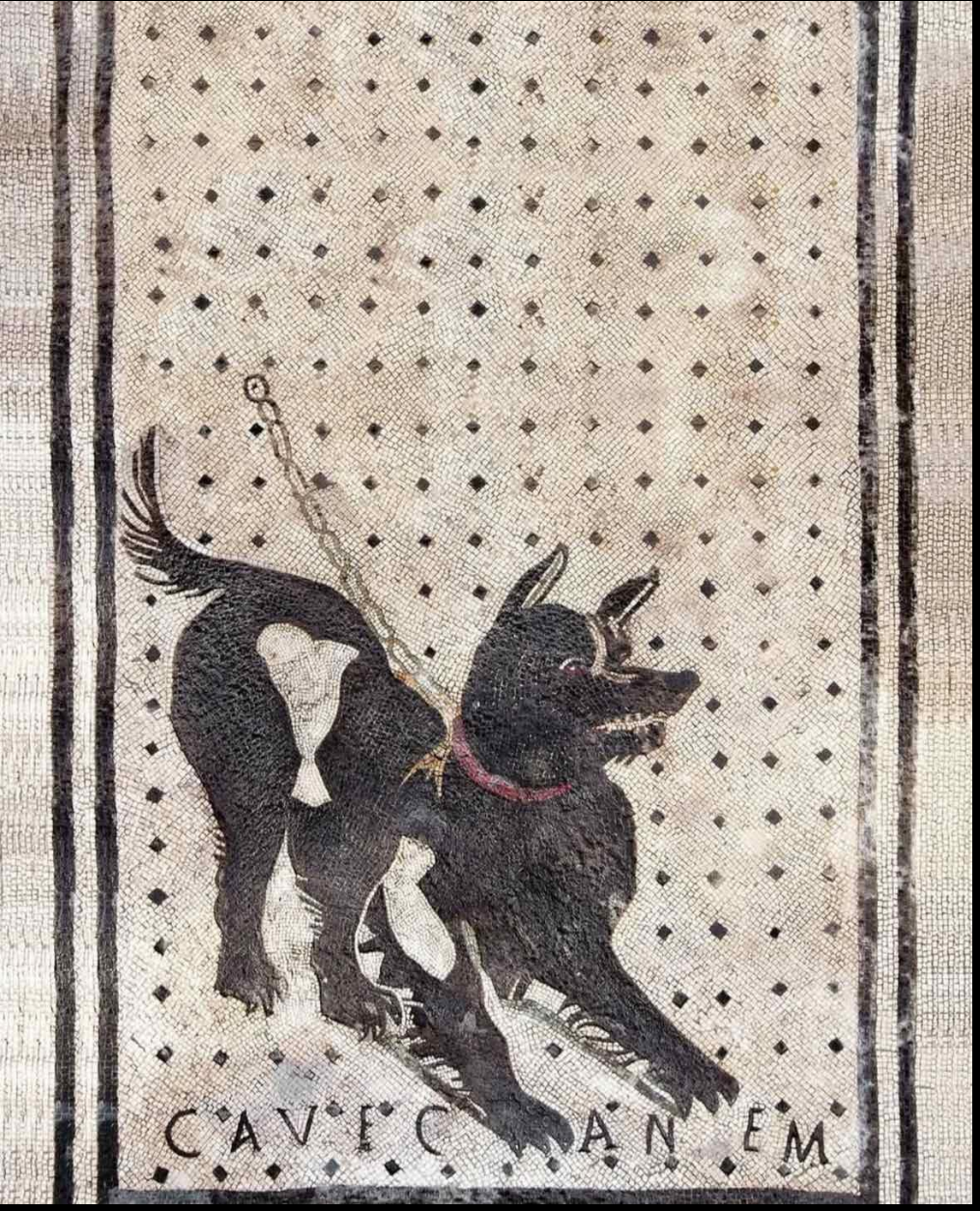

Мозаїка «Cave canem», I ст. н. е.,
Будинок поета-трагіка в Помпеях,
Археологічний парк Помпей

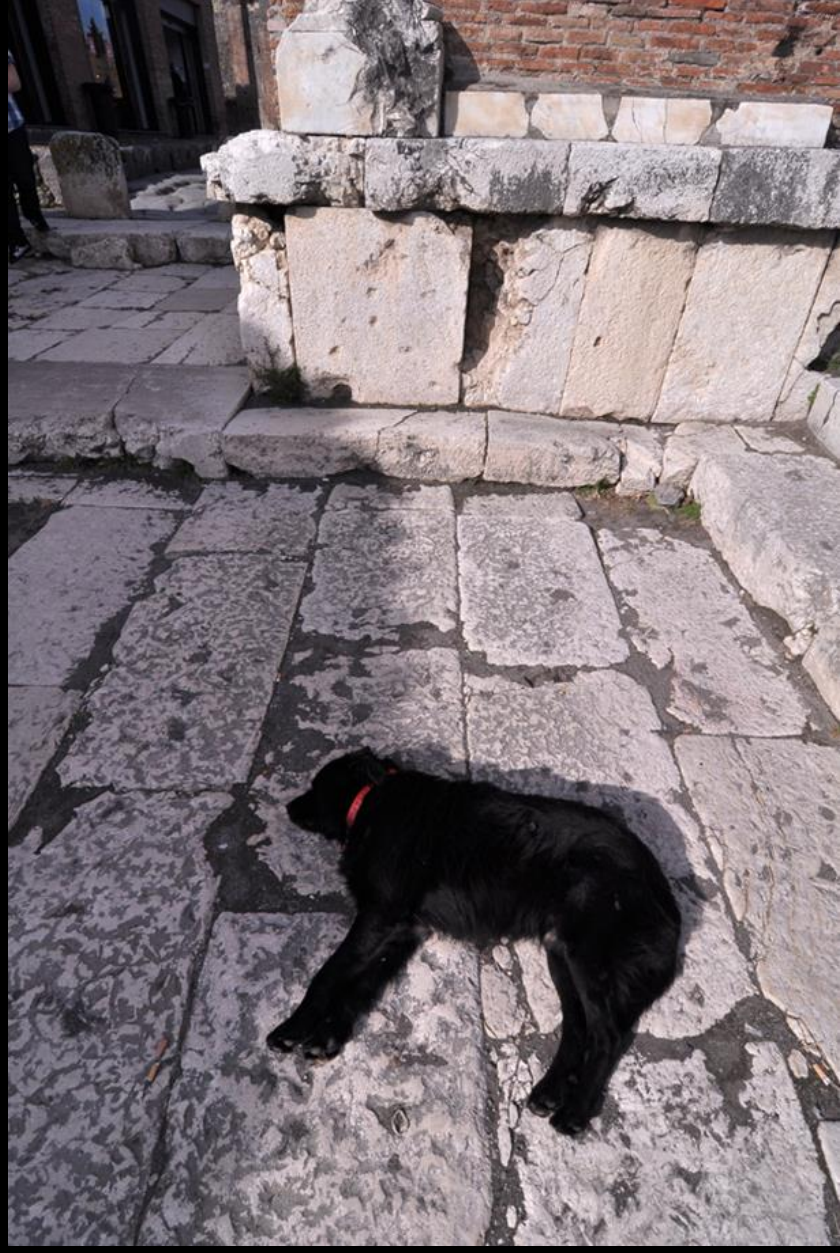

А ось і сам «злий пес»
Собаки схожої породи охороняли
будинки мешканців Помпей

Мозаїка «Cave canem», I ст. н. е., Будинок поета-трагіка в Помпеях, Археологічний парк Помпей

Мозаїка «Cave canem»
у будинку в Помпеях,
Археологічний парк Помпей

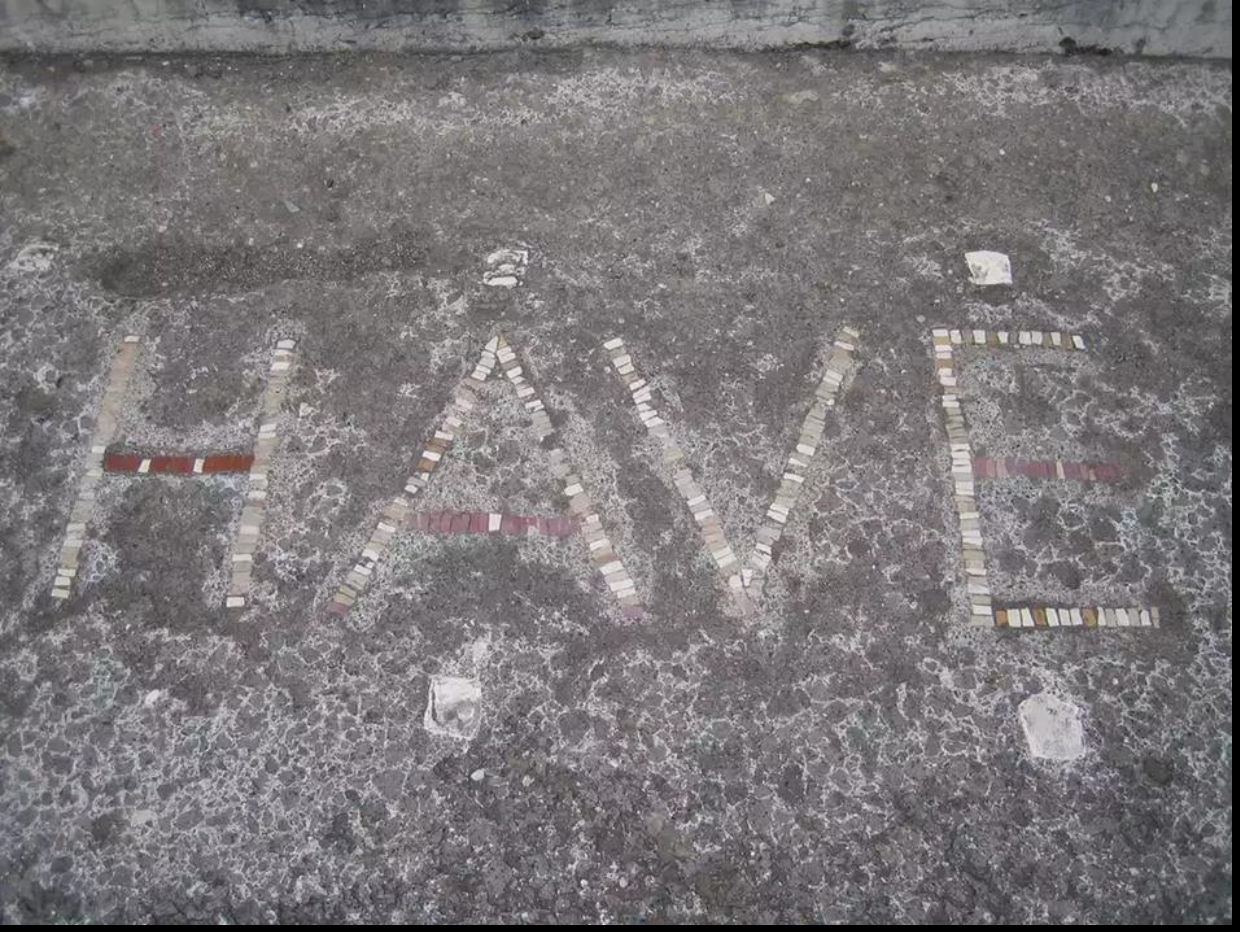

Мозаїка «Have», I ст. н. е.,
Будинок Фавна в Помпеях,
Археологічний парк Помпей

ВІТАЛЬНІ НАДПИСИ «HAVE», «SALVE»

Перед входом до Будинку Фавна в Помпеях було викладене слово «Have»

Воно часто зустрічається в надписах і графіті Помпей

«Have» – варіант латинського Ave - неформальне привітання, як «привіт», що було популярним на півдні Італії до I ст. н. е.

Надпис викладений з маленьких шматочків скла і мармуру

Давньоримська мозаїка, що зображує бенкет у триклінії та мозаїка «Неприбрана підлога»

СЮЖЕТ «НЕПРИБРАНА ПІДЛОГА»

Найпоширенішою давньоримською підлоговою мозаїкою, що прикрашала трикліній (їдальню будинку), була мозаїка із сюжетом «Неприбрана підлога»

Зображувалися розкидані на підлозі недоїдки, рештки їжі

Найбільше цінувалося ілюзіоністичне виконання мозаїки, яке обманювало зір гостей – вони намагалися ногою відкинути недоїдки, «розкидані» на підлозі

Мозаїка «Неприбрана підлога», фрагмент, Археологічний музей Аквілеї, Італія

Мозаїка «Неприбрана підлога», фрагмент,
початок II ст. н. е., Музеї Ватикану

Мозаїка «Неприбрана підлога», початок II ст. н. е., Музеї Ватикану

Найчастіше мозаїка «Неприбрана підлога» мала вигляд бордюру, або краю загальної композиції, доповнюючи інші сюжети

Давньоримський письменник Пліній Старший згадував, що цей жанр придумав майстер Сосій, який жив у II ст. до н. е. у Пергамі, після чого цей сюжет став популярним і поширився Римською імперією

Ця мозаїка прикрашала триклінній вілли на Авентинському пагорбі в Римі та була виконана Гераклітом

Мозаїка «Неприбрана підлога», фрагмент,
початок II ст. н. е., Музеї Ватикану

Мозаїка «Неприбрана підлога»,
Археологічний музей Аквілеї, Італія

Мозаїка «Неприбрана підлога», фрагменти

НАТЮРМОРТИ

Ще один сюжет, який міг прикрашати підлогу триклінія, – це натюрморти з різноманітними плодами, морепродуктами, птахами, тваринами тощо

«Натюрморт», підлогова мозаїка кін. I ст. до н. е. – поч. I ст. н. е., Палаццо Массімо алле Терме, Рим

«Натюрморт», давньоримська підлогова мозаїка, Музеї Ватикану

«Риби», давньоримська підлогова мозаїка,
I ст. до н. е.
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

«Кіт і качки», давньоримська підлогова мозаїка, I ст. до н. е.
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

«Кіт і півень», давньоримська підлогова мозаїка, Музеї Ватикану, Рим

«Папуги, що п’ють воду»,
давньоримська підлогова мозаїка,
кін. I ст. до н. е. – поч. I ст. н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

«Голуби, що п’ють воду», давньоримська підлогова мозаїка, кін. I ст. до н. е. – поч. I ст. н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

«Морська фауна», давньоримська підлогова мозаїка, кін. I ст. до н. е. – поч. I ст. н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

«НІЛЬСЬКІ СЮЖЕТИ»

Коли Єгипет став частиною Римської імперії, набули популярності сюжети на тему флори і фауни річки Ніл

«Сцена на Нілі», підлогова мозаїка поч. II ст. н. е., фрагменти, Палаццо Массімо алле Терме, Рим

«Сцена на Нілі», підлогова мозаїка поч. II ст. н. е.,
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

«Сцена на Нілі», підлогова мозаїка поч. II ст. н. е., фрагмент,
Палаццо Массімо алле Терме, Рим

«Сцена на Нілі», підлогова мозаїка поч. II ст. н. е., фрагмент,
Національний археологічний музей, Неаполь

«Сцена на Нілі», підлогова мозаїка
поч. II ст. н. е., фрагменти,
Національний археологічний музей, Неаполь

СЮЖЕТИ «ПОЛЮВАННЯ»

Частими зображеннями мозаїчних підлог були сцени полювання на диких тварин

«Полювання на кабана», давньоримська підлогова мозаїка, Іспанія

«Полювання на кабана», давньоримська підлогова мозаїка,
Музей давньоримських мозаїк в Тунісі

СЮЖЕТИ «АТЛЕТИ», «ГЛАДІАТОРИ»

Залежно від уподобань або роду діяльності господаря, підлоги будинку могли прикрашати сцени перегонів на колісницях, атлетичні заняття, гладіаторські бої

«Перегони на колісницях»,
давньоримська підлогова мозаїка, Іспанія

**«Перегони на колісницях»,
давньоримська підлогова мозаїка,
III ст. н. е., Національний археологічний
музей, Мадрид**

Давньоримські підлогові мозаїки
поч. III ст. н. е.

«Гладіаторські бої»,
давньоримська підлогова мозаїка,
III ст. н. е., Національний археологічний музей, Мадрид

«Дівчата в бікіні» давньоримська підлогова мозаїка
вілли Романа дель Казале, о. Сицилія, перша чверть IV ст. н. е.

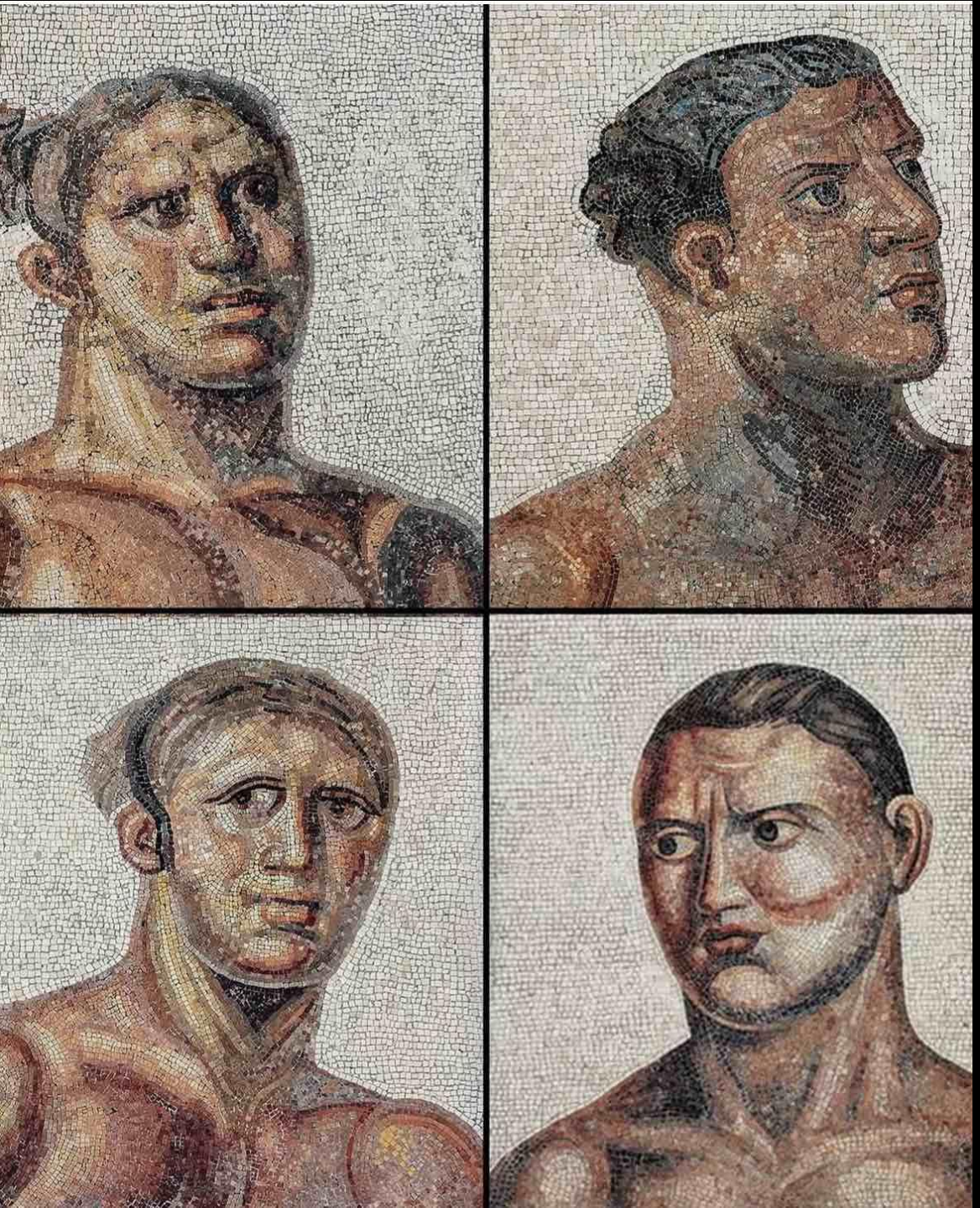

«Боксери та борці» з терм
Каракалли в Римі,
III–IV ст. н. е.,
Музеї Ватикану

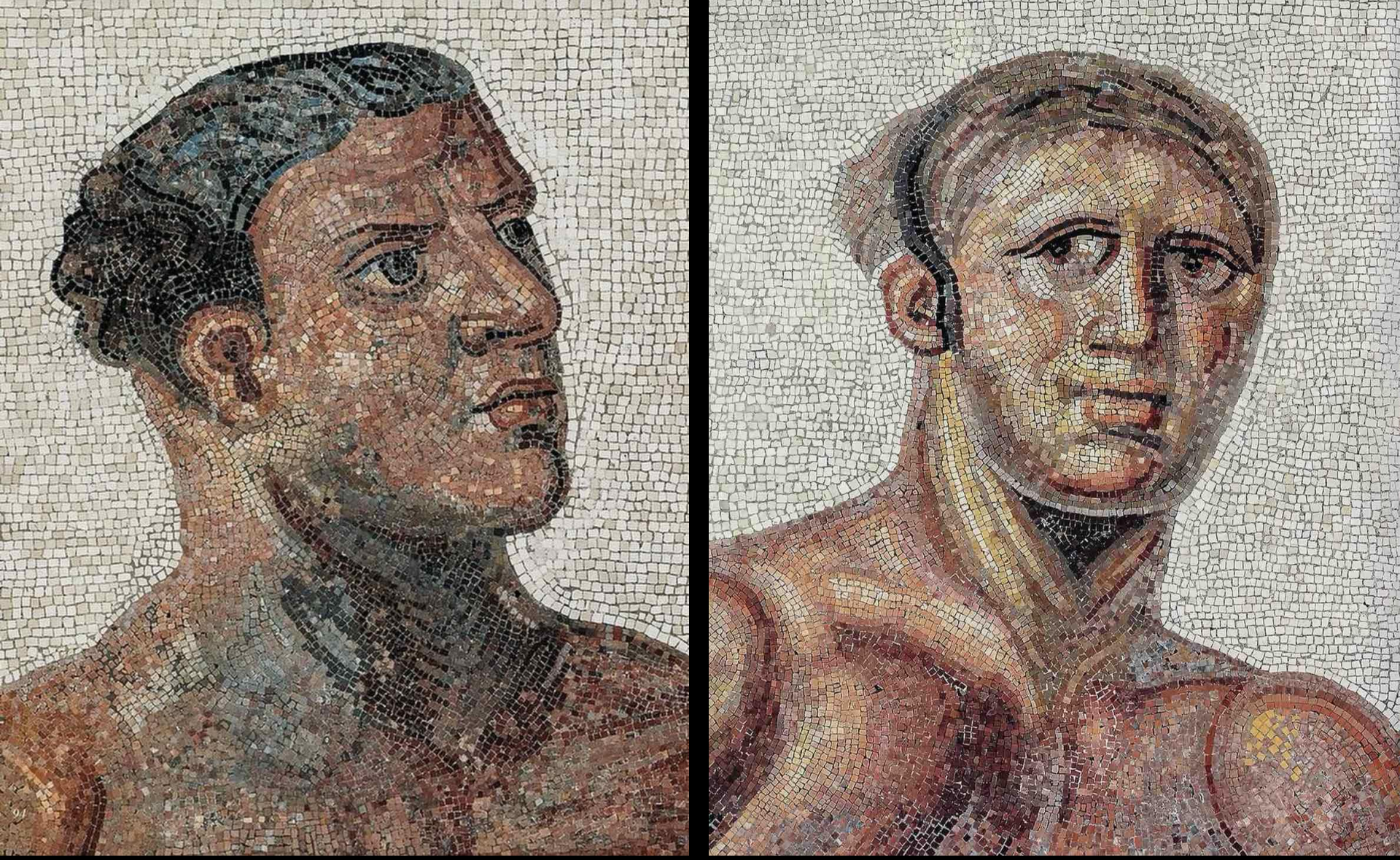

«Боксери та борці» з терм Каракалли в Римі,
III–IV ст. н. е.,
Музеї Ватикану

«Академія Платона»,
мозаїка з вілли Т. Семінія Стефана в Помпеях
Національний археологічний музей, Неаполь

МІФОЛОГІЧНІ, ЛІТЕРАТУРНІ, ТЕАТРАЛЬНІ ТА ІСТОРИЧНІ СЮЖЕТИ

Зображення сюжетів античної міфології, літератури, драматургії, історії вказувало на високий смак господаря будинку чи рід його діяльності

«Діоніс на тигрі»,
підлогова мозаїка
триклінія будинку
в Помпеях,
163х163 см,
Національний
археологічний музей,
Неаполь

«Лабіринт та двобій Тесея і Мінотавра»,
підлогова мозаїка будинку Лабіринту в Помпеях
I ст. до н. е.,
Національний археологічний музей, Неаполь

«ЛАБІРИНТ З ДВОБОЄМ ТЕСЕЯ І МІНОТАВРА»

Підлогу однієї з кімнат будинку Лабіринту прикрашає мозаїка, що зображає схематичний лабіринт, викладений з чорних і білих тесер

Всі його «доріжки» ведуть до центру, де розміщується зображення сцени боротьби Тесея з Мінотавром

Зображення лабіринту дало назву всьому будинку

«Двобій Тесея
і Мінотавра»,
підлогова мозаїка
будинку Лабіринту
в Помпеях,
I ст. до н. е.,
Національний
археологічний
музей, Неаполь

«Театральна сцена», мозаїка з Будинку поета-трагіка в Помпеях, Національний археологічний музей, Неаполь

«ТЕАТРАЛЬНА СЦЕНА» З БУДИНКУ ПОЕТА-ТРАГІКА

Підлогу таблінума Будинку поета-трагіка прикрашала мозаїка, що зображувала акторів, які готуються до спектаклю

По обох сторонах сцена обмежена двома колонами, позаду також стоять дві колони, створюючи ілюзію глибини простору

Верхня частина мозаїки прикрашена вазами і статуями

«Театральна сцена», мозаїка з Будинку поета-трагіка в Помпеях, Національний археологічний музей, Неаполь

У центрі композиції ліворуч ми бачимо музиканта з авлосом (подвійною флейтою), праворуч від нього сидить поет-драматург, який притримує рукою трагедійну маску, поруч з якою лежить комедійна маска Силена

«ТЕАТРАЛЬНА СЦЕНА» З ВІЛЛИ ЦИЦЕРОНА

Мозаїка, можливо, елліністичного походження – має зверху підпис грецькою – Діоскурід Самоський (ім’я автора)

Мозаїка прикрашала середину кімнати, мала невеликі розміри 40х40 см

Такі невеликі сюжетні композиції, вставлені в мозаїку підлоги, називають емблемами

«Театральна сцена», мозаїка з вілли Цицерона в Помпеях, кін. II – поч. I ст. до н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

Мозаїка, імовірно, представляє мандрівну театральну сцену, взяту з давньогрецької комедії Менандра «Дівчина-демон» («Феофорумена»)

Актори носять театральні маски:

•праворуч фігура з орлиним носом грає на тимпані (бубні);

•інша фігура, можливо, уособлює підлабузника;

•ліворуч куртизанка грає на грецькій подвійній флейті авлосі;

•хлопчик, імовірно, збирає підношення, грає на духовому інструменті типу рога, який міг використовуватись у церемоніях Аттіса і Кібели

«Театральна сцена», мозаїка з вілли Цицерона в Помпеях, фрагменти

Мозаїка «Битва Александра Македонського з царем Дарієм», бл. 100 р. до н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

«БИТВА АЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО З ЦАРЕМ ДАРІЄМ» («Битва при Іссі») Будинок Фавна в Помпеях

Мозаїка зображує Александра Македонського в битві з перським царем Дарієм III 5 листопада 333 р. до н. е.

Мозаїку було знайдено 1831 р. під час археологічних розкопок на підлозі екседри між першим і другим перистильним подвір'ям Будинку Фавна в Помпеях

Мозаїка «Битва Александра Македонського з царем Дарієм», сучасна копія на місці знахідки, Археологічний парк Помпей

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм», мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, бл. 100 р. до н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

Оригінальний розмір мозаїки становив 582×313 см, але частина фрагментів не збереглася

Існує припущення, що мозаїка «Битва при Іссі» є копією давньогрецької живописної картини Філоксена з Еретрії або Апеллеса

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм»,
мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм». Реконструкція мозаїки 1893 року

На мозаїці зображено переломний момент битви: македонська кіннота на чолі з Александром Великим (ліворуч) завдає нищівного удару армії персів, а перський цар Дарій III (праворуч) намагається втекти

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм», фрагмент,
мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм», фрагмент,
мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм»,
мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, фрагмент, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

За Дарієм зображено його візника і охоронця, який замахується батогом на противника

Воєнна дружина македонського царя мала назву «гейтари», що в перекладі з грецької означало «товариш», «почет»

Їх можна впізнати за формою шолому, що була схожою на ковпак

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм»,
мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях,
фрагмент, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

Нижче від зображення Дарія, на тлі великого колеса його колісниці, перський вершник намагається приборкати наляканого коня

Його схвильовано-напружений погляд звернений в бік Александра

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм», мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, фрагмент, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм», мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, фрагмент, бл. 100 р. до н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

Обличчя солдата, який впав з коня, відбивається на щиті. Це єдине обличчя, обернене поглядом на глядача

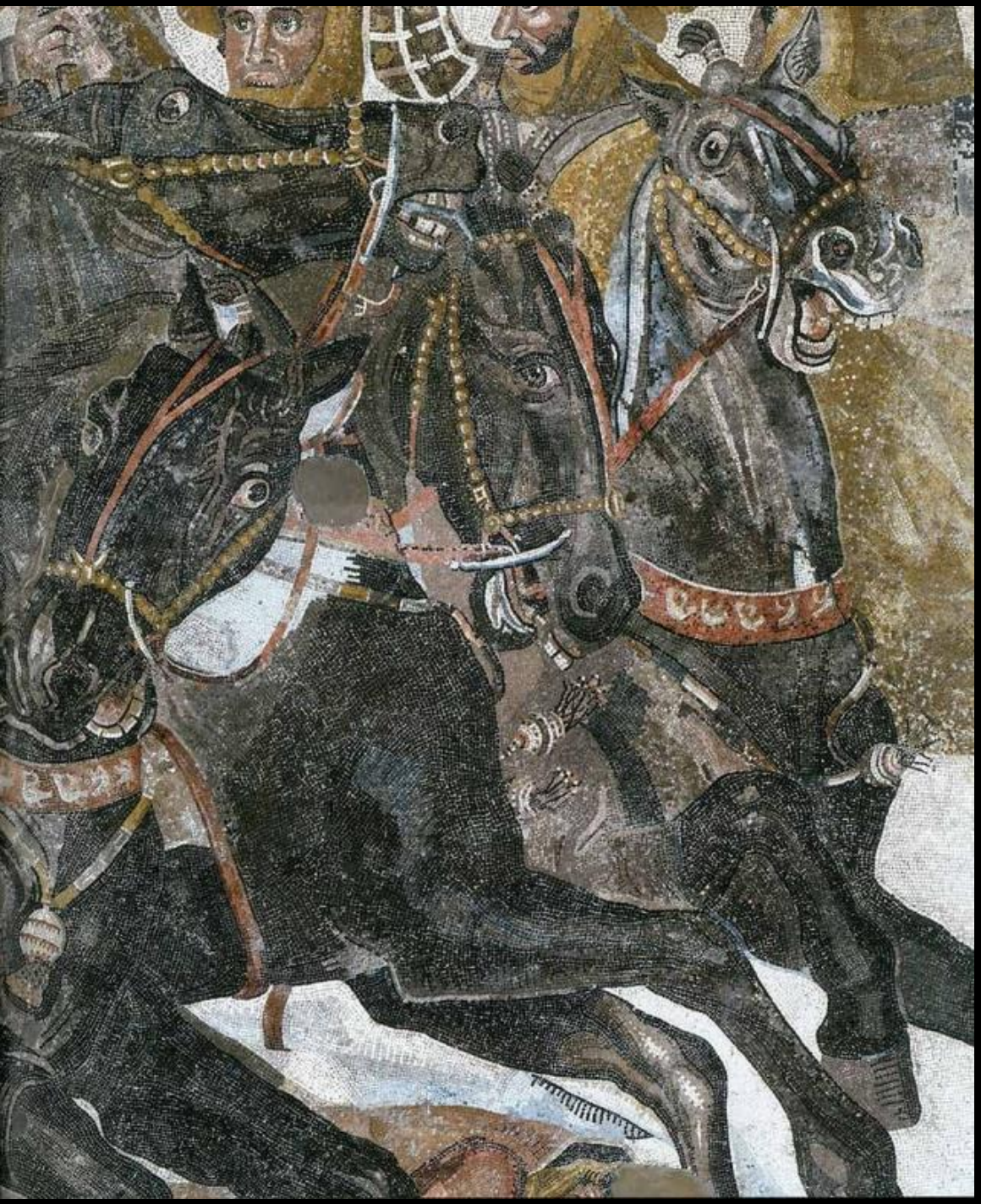

ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ

Александрова мозаїка уславилася не лише зображенням великої битви, але й високим рівнем майстерності виконання

Для створення цього зображення знадобилось півтора мільйона тесер переважно земляної палітри, а також білих і чорних

Фігури людей і коней виконані реалістично, з використанням світло-тіньового моделювання

Мозаїка «Битва Александра Македонського з царем Дарієм», фрагмент

Мозаїка виконана способом opus vermiculatum, при якому тесери викладалися складними лініями, які підкреслювали рельєф фігур і предметів

Кубики смальти щільно розташовані, що дозволяє отримувати тонкі градації кольору і точно дотримуватися контурів

Мозаїка «Битва Александра Македонського з царем Дарієм», фрагмент

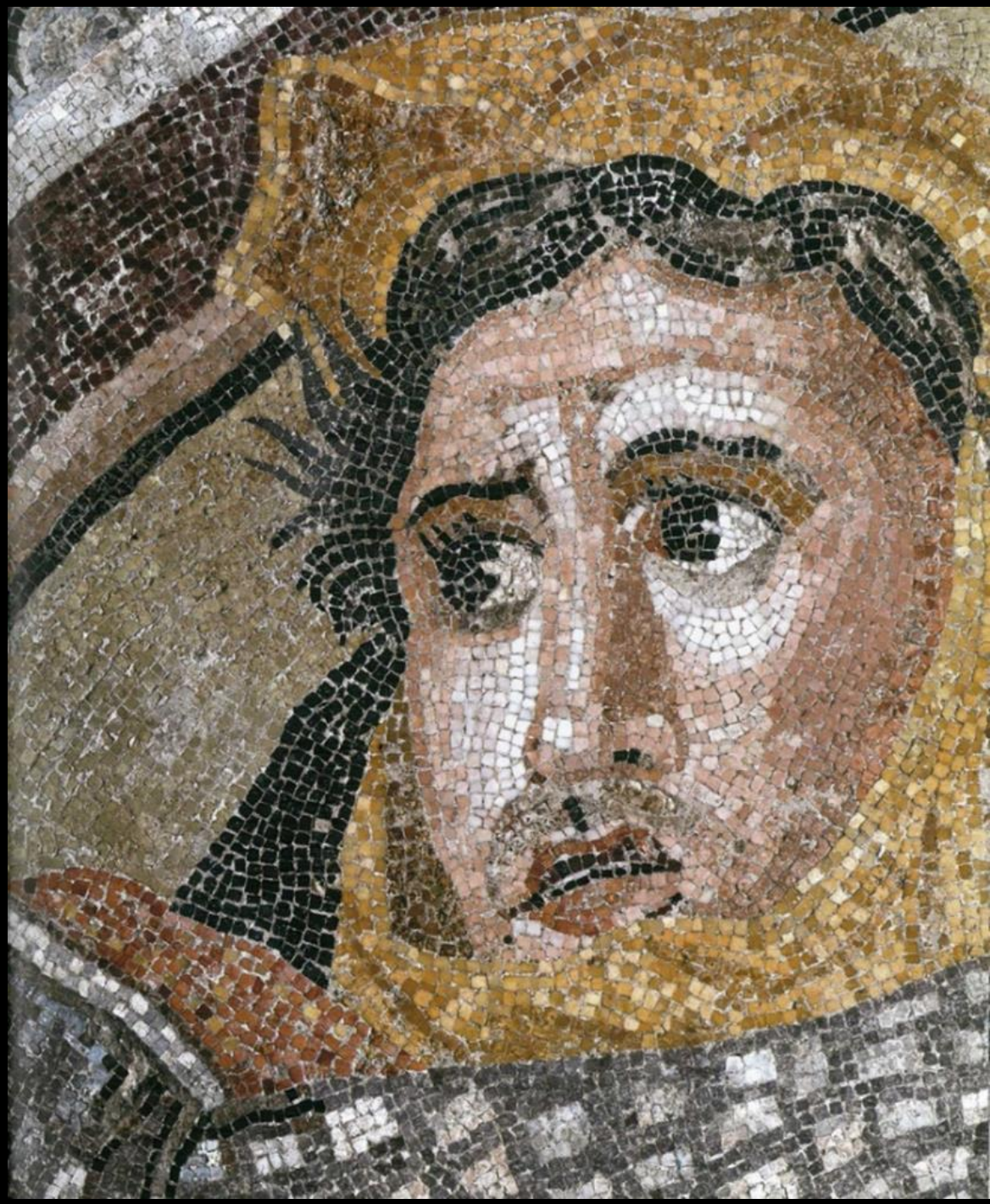

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм», мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, фрагмент, бл. 100 р. до н. е. Національний археологічний музей, Неаполь

Мозаїка «Битва Александра Македонського з царем Дарієм», бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

«Битва Александра Македонського з царем Дарієм»,
мозаїка з Будинку Фавна в Помпеях, фрагмент, бл. 100 р. до н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

Помпейські фрески

ПОМПЕЙСЬКІ ФРЕСКИ

«Помпейські фрески» – загальна назва настінного живопису, що позначає давньоримські фрески, знайдені під час розкопок будівель Помпей

Фрески Помпей датуються кінцем II ст. до н. е. – 79 р. н. е., коли виверження вулкану Везувій повністю знищило місто

Найкраще збереглися фрескові розписи у спорудах міст Помпей, Геркуланума і Стабій

«Флора», фреска III стилю з вілли Аріадни в Стабіях, I ст. н. е., 38 х 32 см, Національний археологічний музей, Неаполь

ПОМПЕЙСЬКІ ФРЕСКИ У ДАВНЬОРИМСЬКИХ БУДИНКАХ

Мистецтво фрескового розпису римляни перейняли від греків, вдосконаливши технологію виготовлення і розширивши колірну палітру

Фресковий живопис прикрашав стіни будинків римських патриціїв

Кубікула (спальня) у римському домі, комп’ютерна реконструкція

ТЕХНІКА ФРЕСКИ

Фреска (від італ. fresco – «свіжий») – техніка монументального живопису, розпис на вологій штукатурці

«Викрадення Європи», фрагмент помпейської фрески

Фрагмент фрески триклінія Будинку з триклініями Нерона, Муречина, Помпеї, 64 р. н. е.

ШТУКАТУРКА «ІНТОНАКО»

Щоб створити живописне зображення на стіні, потрібно було ретельно підготувати штукатурку – основу для живопису

Античний ґрунт для живопису складався з шести шарів, причому кожний наступний шар був більш тонким і дрібнозернистим

Для міцності вапняної штукатурки додавали подрібнену цеглу, черепицю

Для верхнього шару «інтонако» додавався найдрібніший мармуровий пил, який утримував у штукатурці вологість протягом кількох днів, що дозволяло закінчити великі композиції за два-три дні

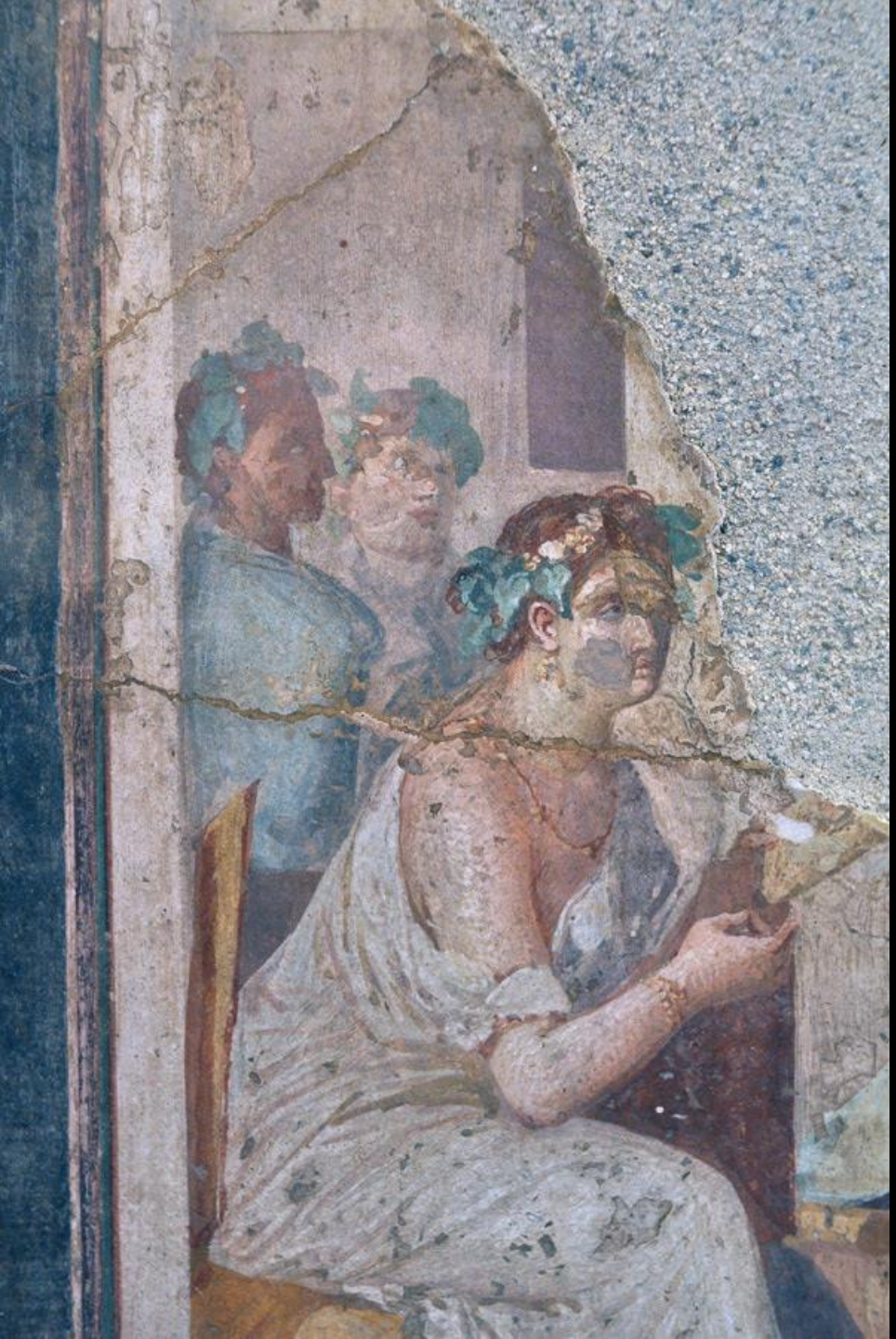

ФАРБОВИЙ ШАР

До водорозчинних фарб, які використовували у фресковому живописі, додавали вапняний казеїн, а до деяких чорних пігментів, які не розчинялися у воді, – тваринний клей

Фрескова техніка поєднувалася з темперою, однак остання була лише доповненням

Особливість фрескової техніки полягала в тому, що доки штукатурка волога, потрібно було встигнути створити розпис

Так фарба глибоко проникала у вологу поверхню штукатурки, стаючи з нею єдиним цілим

Фрагмент помпейської фрески

ЗАХИСНИЙ ШАР

Помпейські фрески мають **блискучу поліровану поверхню**

Пліній Старший згадує, що поверхню стіни шліфували, розписували, а потім **вкривали шаром прозорого воску з рослинною олією**

Віск сплавляли з фарбами маленькими смолоскипами і посудом з жаринами, а потім ще додатково **шліфували** чистим полотном

Так, закріплені у вологій штукатурці вапняні фарби та захисний восковий шар **забезпечували фресковим зображенням довге життя**

Фрагмент фрески триклінія
Будинку золотого браслета в Помпеях

ПОМПЕЙСЬКИЙ ЧЕРВОНИЙ
ROSSO POMPEIANO

У розписах будівель Помпей найчастіше використовували два кольори – жовту вохру і червоний

Червоним кольором вкривали стіни цілком або використовували в окремих деталях

Цей характерний червоний відтінок у помпейських будівлях отримав назву rosso pompeiano (россо помпеяно – помпейський червоний)

Домінуючий червоний колір у давньоримських будинках міг бути символом кровних родинних зв'язків, домашнього родинного вогнища й любові

Фреска триклінія будинку в Помпеях
Національний археологічний музей, Неаполь

Фреска з Будинку Веттіїв, Помпеї,
Археологічний парк Помпеї

«Нереїда верхи на морській пантері»,
фреска з Вілли Аріадни в Стабіях, 79 р. н. е.

«Муза Уранія»,
фреска з Будинку
Юлія Фелікса,
Помпеї,
62–69 р. н. е.,
Лувр, Париж

Фреска кубікули бібліотеки вілли Сан-Марко в Стабіях, 45–79 рр. н. е.
Національний археологічний музей, Неаполь

ЧОТИРИ СТИЛІ ПОМПЕЙСЬКИХ ФРЕСОК

У 1882 році німецький учений Август Мау запропонував поділити помпейські фрески на чотири стилі:

1) інкрустаційний
(150–80 рр. до н. е.)

2) архітектурний стиль
(80 р. до н. е. – 14 р. н. е.)

3) орнаментальний
(14 – 62 рр. н. е.)

4) фантастичний
(з 62 р. н. е.)

ПЕРШИЙ СТИЛЬ «ІНКРУСТАЦІЙНИЙ»

Перший стиль з’явився у III ст. до н. е. в елліністичний період в Александрії Єгипетській

Стіни будинків заможних греків інкрустувалися плитами коштовних порід каменю

Римляни запозичили у греків традицію оздоблення стін мармуром, проте це міг дозволити собі лише вищий прошарок суспільства

Звичайні люди замовляли художникам розпис стін, який імітував кладку з кольорового мармуру

Фрески I стилю,
вілла Аріадни в Стабіях

І стиль помпейських фресок,
Будинок Салюстія, Помпеї, IV ст. до н. е.

Перший стиль виглядав як мозаїка з яскраво розфарбованих плиток, які імітували різні породи каменів

Для створення більшої ілюзорності, художники використовували об’ємні ліпні рамки, поверхню яких зазвичай зафарбовували рівним тоном

Іноді відтворювали складні примхливі візерунки прожилок, що імітували мармур

Поширені кольори для фресок І стилю: червоний, жовтий, чорний та білий

І стиль помпейських фресок,
Будинок Самніта в Геркуланумі

Фрески I стилю з Будинку Салюстія в Помпеях, реконструкція

Фрески I стилю, Вілла Містерій, Помпеї

КОМПОЗИЦІЯ СТІНОПИСУ

Перший стиль не містив сюжетних чи декоративних зображень, зрідка додавали до зображень архітектурні деталі (колони, карнизи)

Розпис стіни мав поділ на три частини:

плінтус забарвлювався жовтим кольором;

середня частина стіни – імітовані кам’яні брили різних кольорів з рустом;

верхня частина стіни прикрашалася ліпниною, що утворювала карниз

Фрески I стилю,
Будинок Салюстія, Помпеї,
музейна реконструкція

Фрески I стилю,
Вілла Містерій, Помпеї

Фрески I стилю, Будинок Фавна,
Помпеї, II ст. до н. е.

Фрески I стилю, Вілла Аріадни в Стабіях

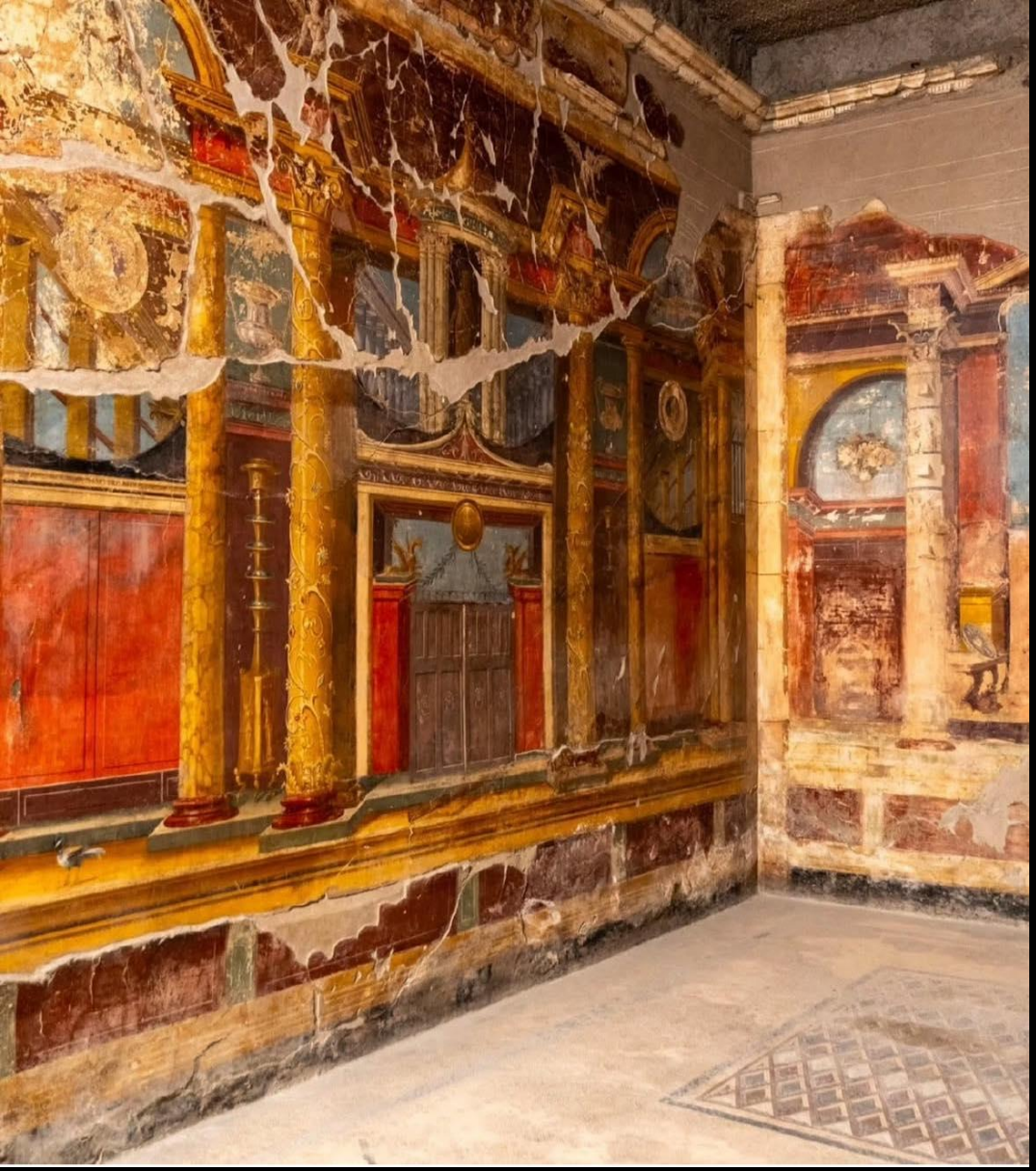

Фрески II стилю,
Трикліній вілли Поппеї в Оплонтісі

ДРУГИЙ СТИЛЬ «АРХІТЕКТУРНИЙ» (архітектурно-перспективний)

У другому стилі художники створювали тромплеї (від фр. Trompe l'oeil – «обман зору»), прагнучі обманути зір людини – зображували ілюзіоністичні колони, арки, карнизи

Згодом між колонами почали зображувати сади, фрагменти вулиць з будівлями у перспективному скороченні

Такі зображення створювали ілюзію простору, що виходить за межі кімнати

Також в розписах стін могли зображуватися міфологічні сюжети

Фрески II стилю,
кубікула вілли Публія Фаннія Сіністора
в Боскореале

ФРЕСКИ II СТИЛЮ ВІЛЛА В БОСКОРЕАЛЕ

На стіні з віконним отвором зображена скеляста місцевість з альтанкою зверху та невеликий грот з фонтаном внизу

Бічні стіни кімнати оздоблені симетрично

Кожна з них поділена на чотири частини двома пілястрами та двома вишуканими колонами

Розписи зображують внутрішні двори з фрагментами статуй та ротонд, а також рослинність

Вони чергуються з міськими пейзажами

Фрески II стилю,
кубікула вілли Публія Фаннія Сіністора
в Боскореале

На фресках кубікули ілюзіоністично зображені ідеальні паркові ландшафти та архітектурні деталі

У зображеннях засобами світлотіні поступово збільшували кількість планів

Перший план (колони) зображений натуралістично з використанням світлотіні, враховуючи освітлення реального приміщення

Фрески II стилю, кубікула вілли Публія Фаннія Сіністора в Боскореале, комп’ютерна реконструкція

Створювалася ілюзія, наче колони є частиною приміщення, а пейзаж між ними немов відкривається за межами кімнатного простору

Зображений пейзаж мав продовження в реальному просторі

Дальні плани (архітектурні об’єкти, пейзаж) виконані з використанням лінійної та повітряної перспективи

Фрески II стилю
вілла Публія Фаннія Сініcтора в Боскореале

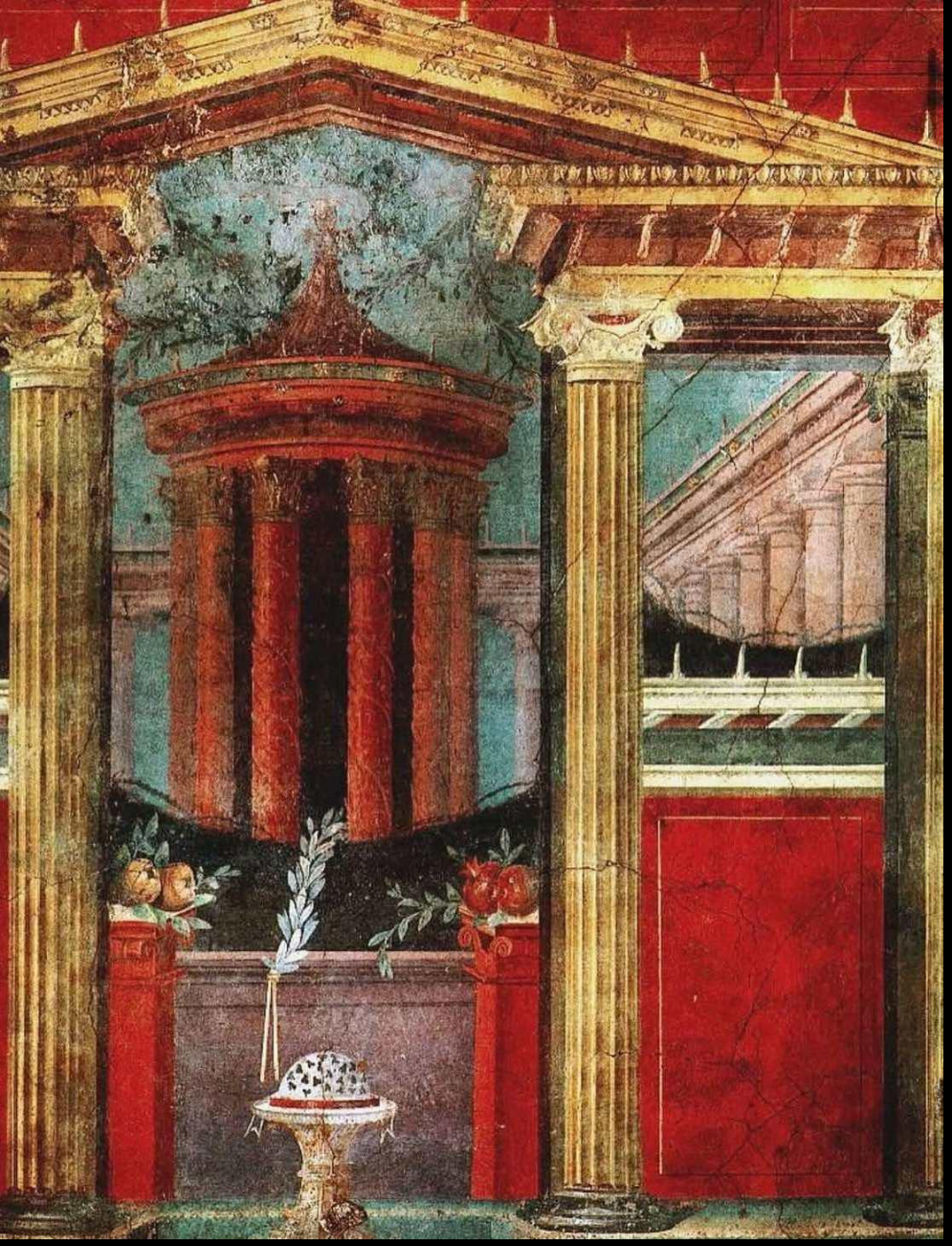

Фреска II стилю, фрагменти розпису кубікули
вілли Публія Фаннія Сіністора в Боскореале

Фреска II стилю,
фреска триклінія вілли Поппеї в Оплонтісі, I ст. до н. е.

Фреска II стилю,
фреска триклінія вілли
Поппеї в Оплонтісі,
I ст. до н. е.

Фреска II стилю,
фрагмент розпису триклінія вілли Поппеї в Оплонтісі, I ст. до н. е.

Фреска II стилю,
фрагмент розпису триклінія вілли Поппеї в Оплонтісі, I ст. до н. е.

Фреска II стилю
Фреска хибних дверей, вілла Поппеї, Оплонтіс, I ст. до н. е.

ФРЕСКИ ІІ СТИЛЮ БУДИНОК ЗОЛОТОГО БРАСЛЕТА В ПОМПЕЯХ

Згодом з’явилися в розписах теми саду, які створювали ілюзію відкритого простору

Зберігся ансамбль фресок у Будинку Золотого браслета в Помпеях

На двох стінах кубікули зображені фруктові дерева – вишні, сливи, інжир, груші та лимонне дерево

Навколо літають птахи і квітнуть чудові квіти

Відкриття розписів у цьому будинку довело, що лимони вирощували в Помпеях

Фрески ІІ стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого
Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

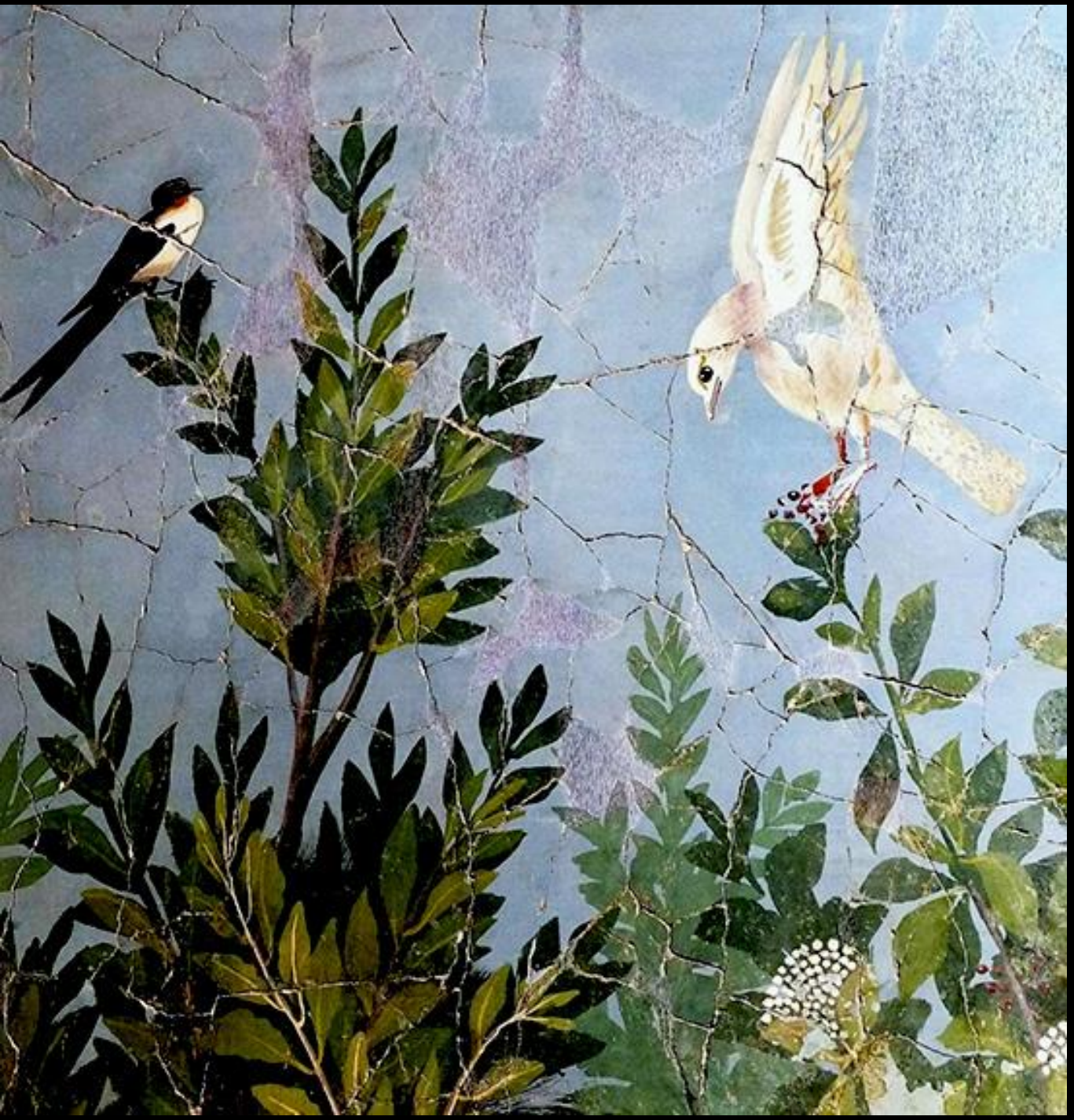

Фрески II стилю,
Будинок Золотого
Браслета, Помпеї

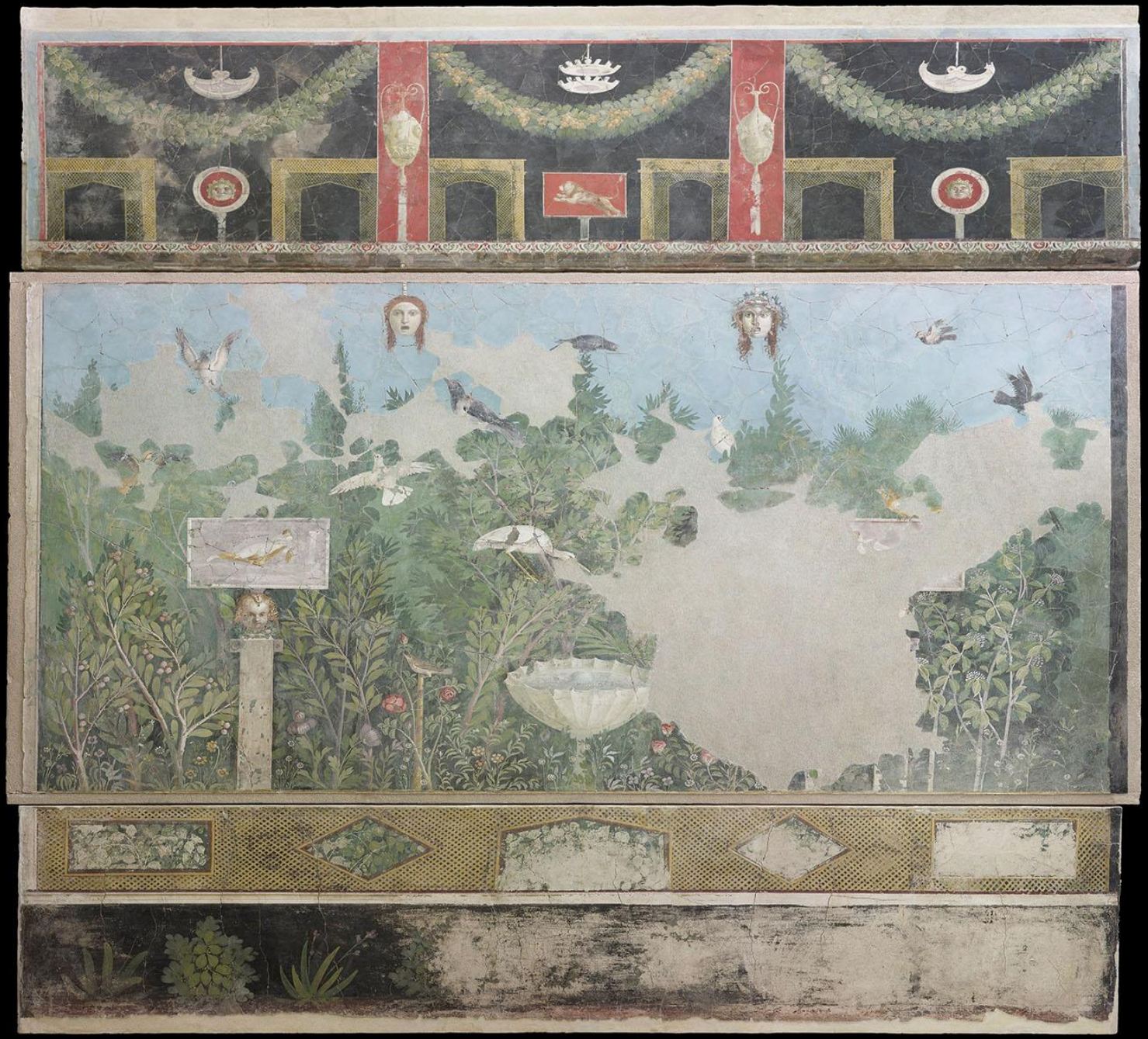

Фреска II стилю,
Будинок Золотого
Браслета, Помпеї

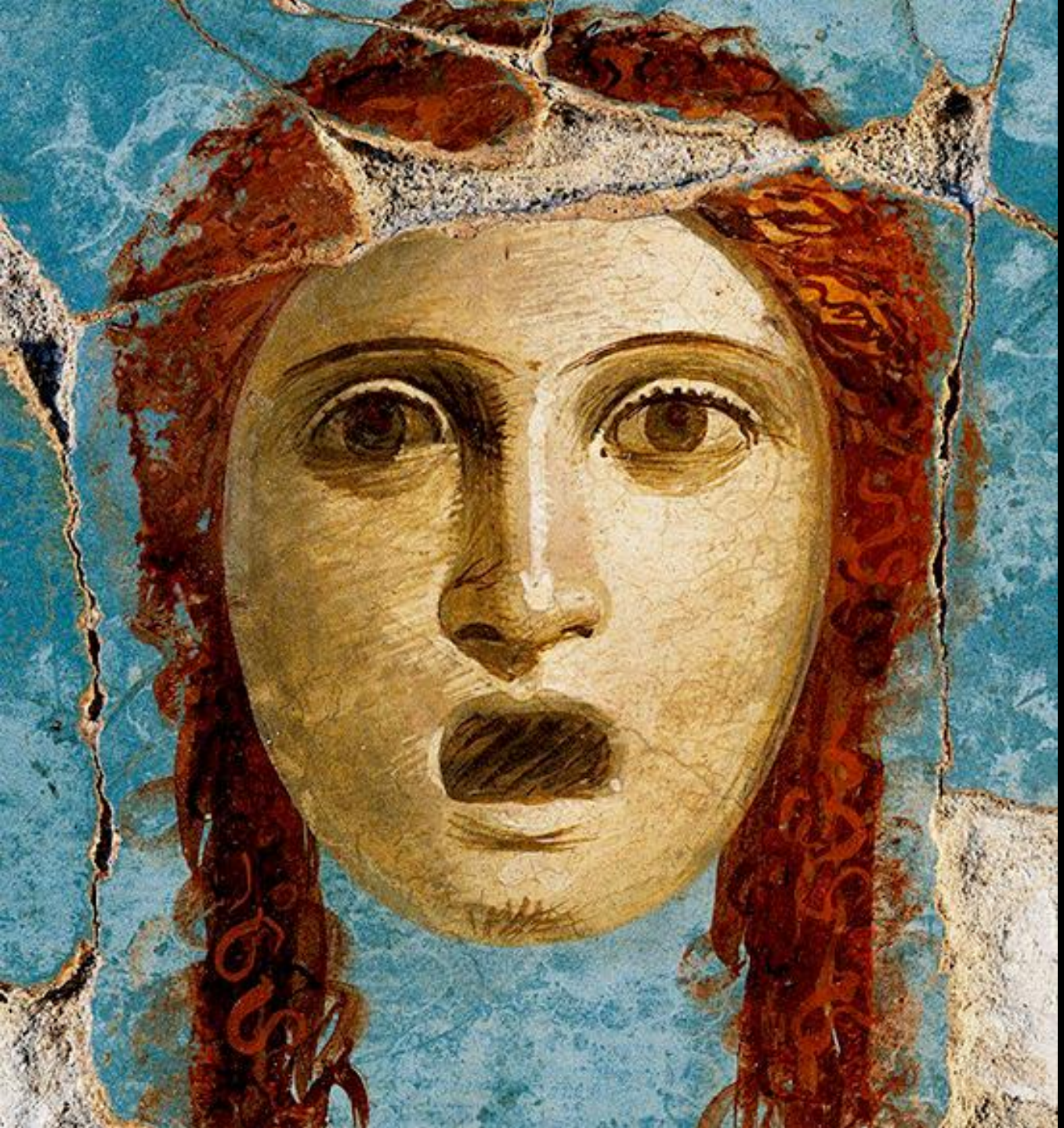

Фреска II стилю,
Будинок Золотого
Браслета, Помпеї

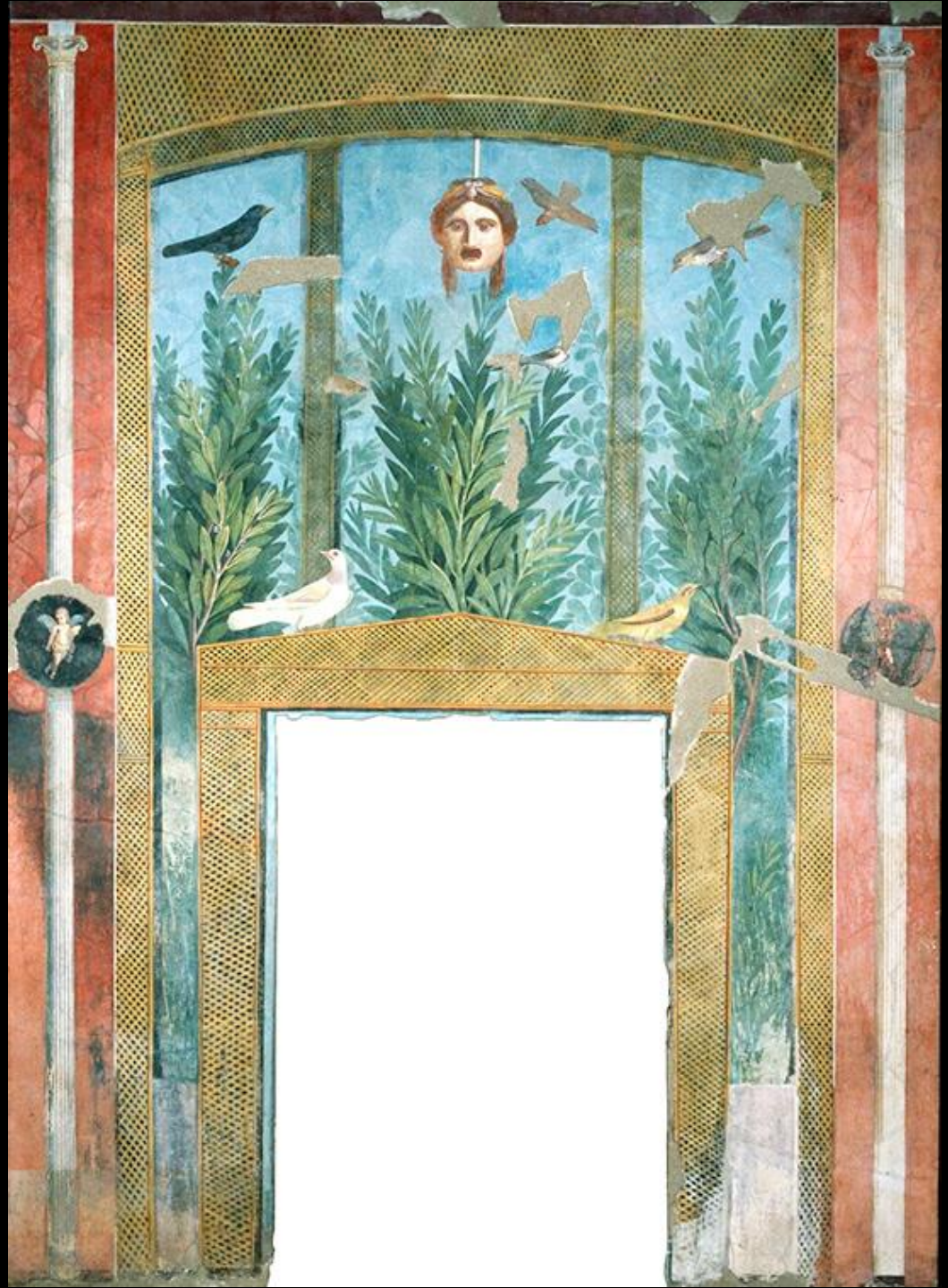

Фреска II стилю,
Будинок Золотого
Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю, Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю, Будинок Золотого Браслета, Помпеї

Фрески II стилю,
Фрески кубікули, Будинок
Фруктового саду, Помпеї

Фрески II стилю,
Фрески кубікули, Будинок Фруктового саду,
Помпеї

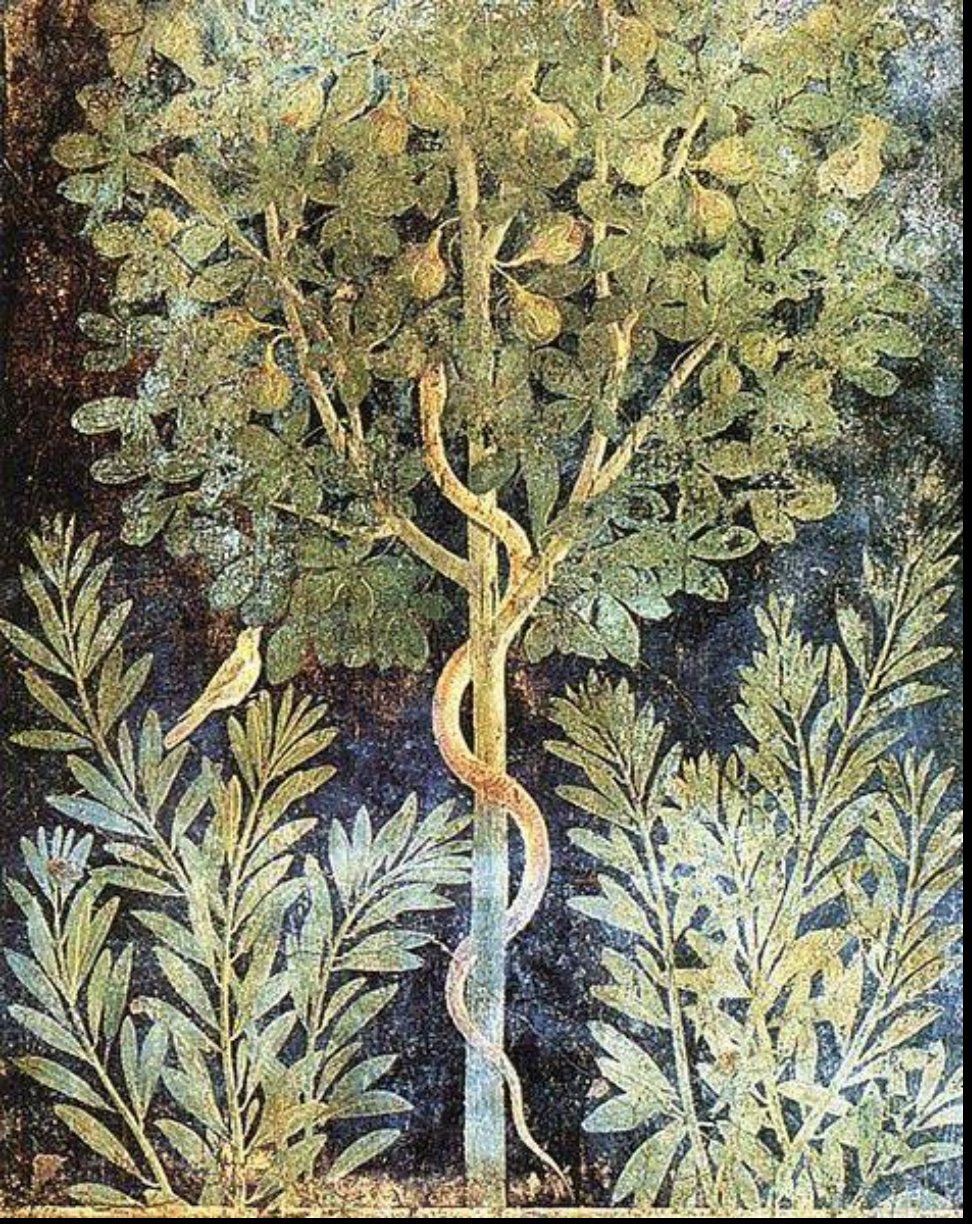

Фрески II стилю,
Будинок Фруктового саду, Помпеї

Фреска II стилю, фреска «Сад» з вілли Лівії в Римі,
I ст. до н. е., Національний музей Палаццо Массімо, Рим

ФРЕСКИ II СТИЛЮ «САДОВИЙ ПЕЙЗАЖ», ВІЛЛА ЛІВІЇ В РИМІ

Триклініум (їдальня) вілли дружини імператора Августа Лівії пишно оздоблений зображеннями саду – квітів (троянд і хризантем), дерев (гранат, айва, кедр, кипарис тощо) та більше ніж 30 різновидів птахів

Ілюзія простору кімнати створюється за допомогою реалістичного зображення рослин і птахів, бронзової і мармурової огорожі на першому плані та світлоповітряної перспективи, що створює відчуття прохолодного ранкового туману в саду

Фреска II стилю,
фреска «Сад» з вілли Лівії в Римі,
I ст. до н. е., Національний музей
Палаццо Массімо, Рим

Фреска II стилю
Фреска «Сад» з вілли Лівії в Римі, I ст. до н. е.,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим

**Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим**

**Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим**

Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим

Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим

Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим

**Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим**

**Фрески II стилю, фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим**

Фрески II стилю,
Фрагменти фрески «Сад» з вілли Лівії в Римі,
Національний музей Палаццо Массімо, Рим

ФРЕСКИ ІІ СТИЛЮ БУДИНОК ВЕНЕРИ В МУШЛІ, ПОМПЕЇ

У внутрішньому подвір'ї будинку в Помпеях у саду вірідарії на стіні було створено тромплей, який зображував частину саду (рослини, мармурові статуї, огорожу) та простір за межами будинку – «вікно на море», де народжена Венера в мушлі випливає з моря, оточена двома Амурами на дельфінах

Цікаво, що за межами будинку можна було побачити справжній морський краєвид

Фрески ІІ стилю,
Будинок Венери в мушлі, Помпеї

Фреска II стилю,
фреска «Народження Венери»,
Будинок Венери в мушлі, Помпеї

Фреска II стилю,
фреска «Народження Венери», Будинок Венери в мушлі, Помпеї

Фрагменти фески II стилю, Будинок Венери в мушлі, Помпеї

Фреска II стилю, фрагмент фрески «Народження Венери»,
Будинок Венери в мушлі, Помпеї

Фрески II стилю,
Будинок Венери в мушлі, Помпеї

ФРЕСКИ ІІ СТИЛЮ ВІЛЛА МІСТЕРІЙ У ПОМПЕЯХ

Найвідомішими фресками ІІ стилю є розписи триклінія (їдальні) Вілли Містерій у Помпеях (до 79 р. н. е.)

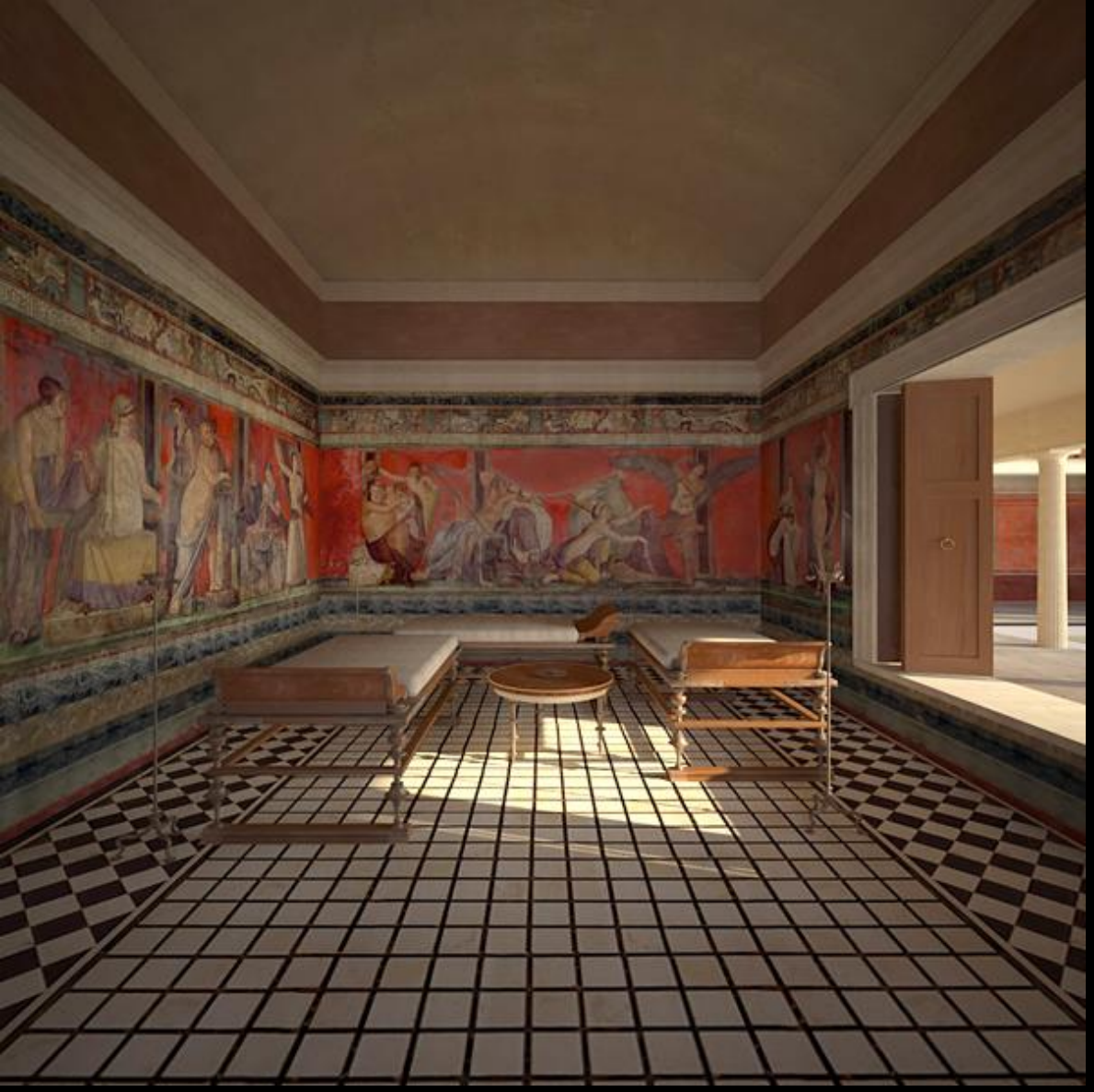

Фрески ІІ стилю,
Триклініи Вілли Містерій, Помпеї,
комп'ютерна реконструкція

СЮЖЕТИ ФРЕСОК ВІЛЛИ МІСТЕРІЙ У ПОМПЕЯХ

Достеменно невідомо, який саме обряд зображений на фресках, найбільш вірогідно, що відображено обряд посвячення у Діонісійські містерії

Саме через цей сюжет вілла й отримала свою назву

Фрески II стилю,
Фрагмент фрески триклінія Вілли Містерій, Помпеї

МЕГАЛОГРАФІЯ

На фресках стін триклінія зображено 29 фігур як реальних, так і міфічних у натуральний зріст

Фігури є прикладами прийому мегалографії (грецький термін, який відноситься до зображення образів у натуральну величину)

Таке зображення повинно було створювати у глядача враження участі в події – фігури мають такий самий розмір, що і люди, які входили в кімнату

Також ілюзію доповнювали фігури, розташовані перед колонами, що розділяли простір

Фрески II стилю
Фрагмент фрески триклінія Вілли Містерій, Помпеї

Фрески II стилю,
Вілла Містерій, Помпеї

Фрески II стилю,
фрагмент фрески триклінія
Вілли Містерій, Помпеї

Вгорі стінопису розміщений меандровий орнамент, а над ним – широка живописна смуга, що імітує інкрустацію камінням на кшталт яшми

Внизу – кольорові смуги без орнамету

Фрески II стилю,
фрагмент фрески триклінія Вілли Містерій, Помпеї

Фрески II стилю,
фрагменти фрески триклінія
Вілли Містерій, Помпеї

Фрески II стилю,
фрагмент фрески триклінія Вілли Містерій, Помпеї

Фрески II стилю,
фрагмент фрески триклінія Вілли Містерій, Помпеї

Фреска II стилю,
копія з картини грецького майстра
з вілли Публія Фанніуса Сіністора в Боскореале

ФРЕСКИ II СТИЛЮ МІФОЛОГІЧНІ ТА ЛІТЕРАТУРНІ СЮЖЕТИ

Окрім архітектурних та пейзажних тромлеїв у фресках II стилю стають популярними міфологічні та літературні сюжети, сцени з життя богів і героїв

У фрескових композиціях нерідко відтворювалися картини грецьких майстрів

Фрески II стилю
«Натюрморт» з будинку в Геркуланумі

НАТЮРМОРТИ

Популярними також стають зображення натюрмортів

У натюрмортах художники реалістично зображують натуру – оксамитову шкірку персика, прозорість скла, блиск металу, за допомогою світлотіні передають об’єм

Фреска II стилю,
фрагмент фрески з вілли Поппеї в Оплонтісі,
I ст. до н. е.

Фрески II стилю,
«Натюрморт»
з будинку
в Геркуланумі

Фреска II стилю
з вілли Поппея,
Оплонтіс, I ст. до н. е.

ТРЕТІЙ СТИЛЬ «ОРНАМЕНТАЛЬНИЙ»

У третьому стилі помпейських фресок у зображеннях архітектурних деталей зникає ілюзорність та світлотіньове моделювання, їх починають зображувати як декоративні елементи, що нагадують канделябри

Фреска III стилю,
фрески атріуму, Будинок Марка Лукреція в Помпеях

Третій стиль включав у себе фантастичні та стилізовані колони і фронтони

Римський архітектор Вітрувій критикував такі зображення через те, що вони зображують не реальні речі, а чудовиська: замість колон поставлені тростини, замість фронтонів – канделябри, а зверху фронтонів – численні витончені стебла і завитки волюти, що ростуть з коренів, на яких сидять фігури людей

Фреска III стилю,
розпис стіни із зображенням канделябру, вілла Агріппа Постум, Боскореале, I ст до н. е., Метрополитен-музей, Нью-Йорк

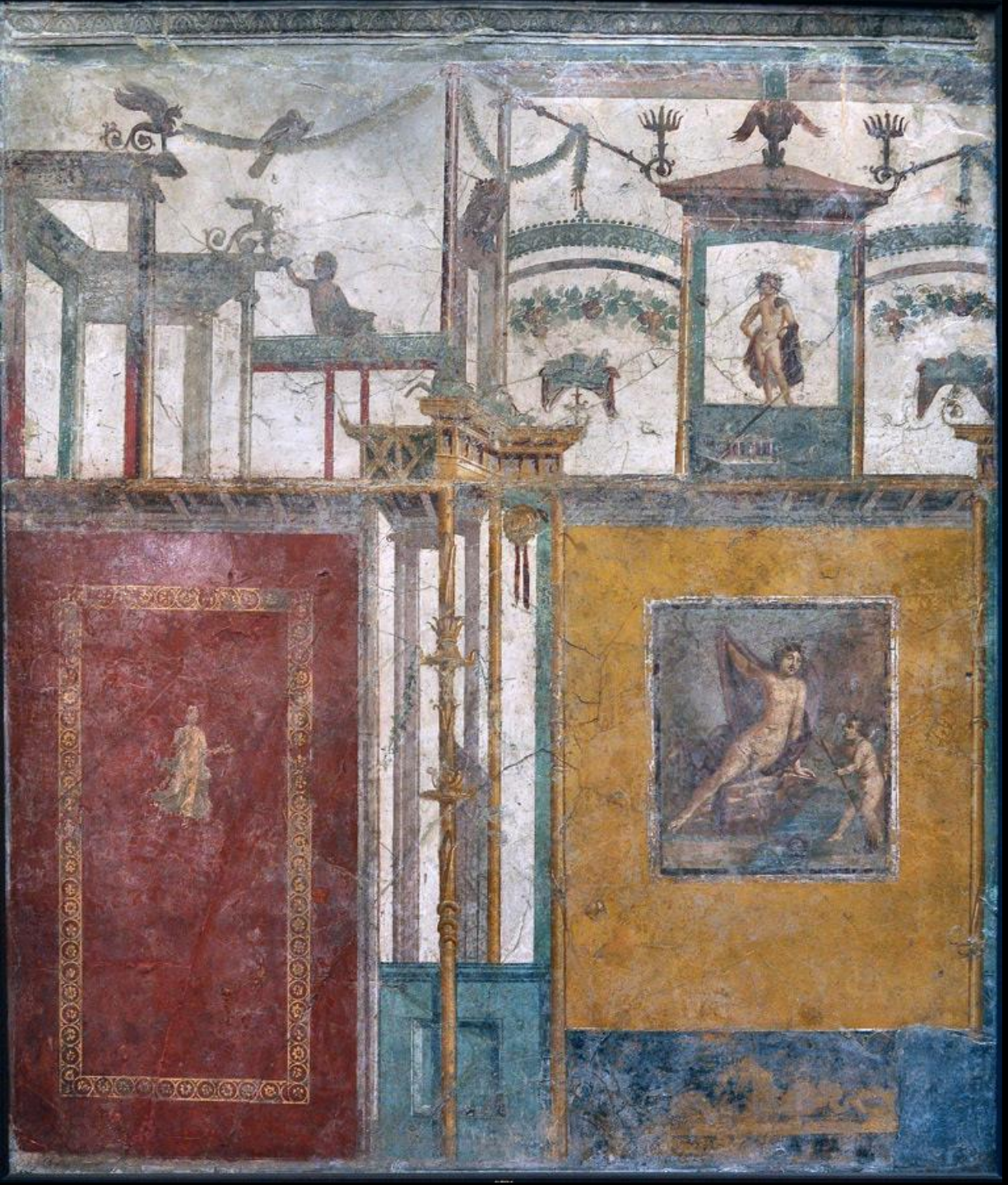

КОМПОЗИЦІЯ СТІНОПИСУ

Стіна ділиться на три зони: цоколь, середню та верхню частини

У центральній розташовується композиція зазвичай на міфологічну тему, по боках якої розміщуються декоративні елементи – частини архітектури або пейзажні сцени

Центральна частина стіни фарбувалася в один колір і прикрашалася дрібними, витонченими деталями

КАРТИНИ-КЛЕЙМА

У центрі симетричних орнаментальних композицій зображувалися невеликі картини-клейма з міфологічними сценами та пейзажами

Фреска III стилю,
Вілла в Боскореале

Фреска III стилю,
кубікула вілли Фарнезіна,
Рим

КАРТИНИ-КЛЕЙМА
СТИЛЬ ЗОБРАЖЕНЬ

Для зображень на невеликих картинах-клеймах характерне письмо легкими мазками, світлотіньове моделювання та повітряна перспектива

У зображеннях невеликих фігур образи не деталізуються, зображуються силуетом

Фреска III стилю,
картина-клеймо, Вілла в Боскореале

Фреска III стилю, фрагмент картини-клейма
Вілла в Боскореале

Фреска III стилю,
картина-клеймо

Фреска III стилю,
картина-клеймо

Фреска III стилю,
картина-клеймо

Фреска III стилю,
фрагмент картини-клейма

Фреска III стилю,
фрагмент картини-клейма

Фреска III стилю,
фрагмент картини-клейма

Фреска III стилю, картина-клеймо

Фреска III стилю,
Кальдарій вілли Поппеї в Оплонтісі

Фрески III стилю,
Будинок Фруктового саду, Помпеї

Фрески III стилю,
Будинок Фруктового саду, Помпеї

Фрески III стилю, картина-клеймо
Будинок Фруктового саду, Помпеї

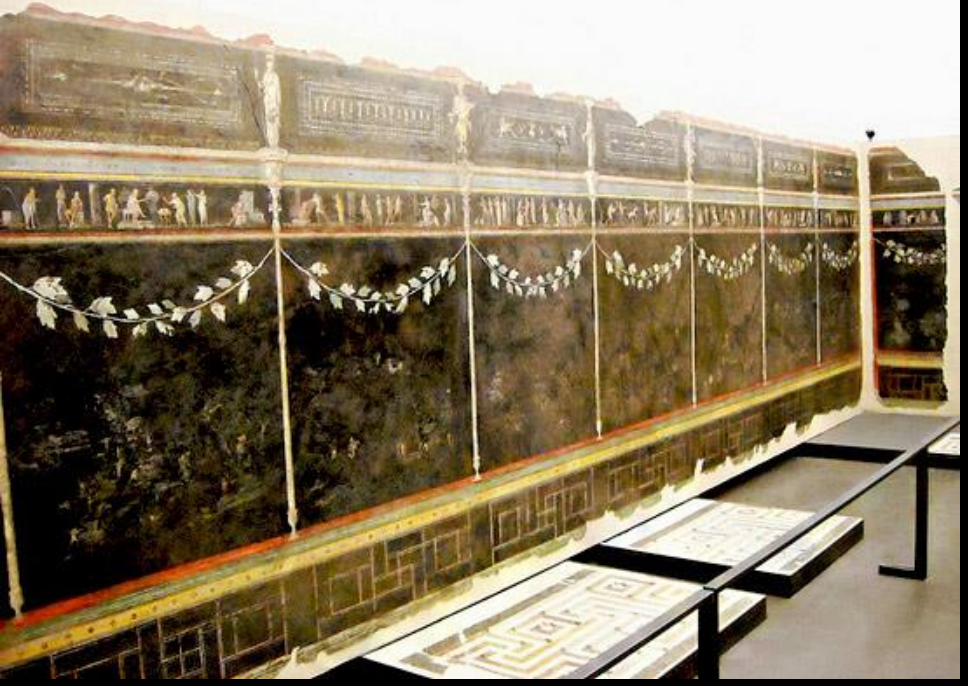

ТРЕТІЙ СТИЛЬ
ФРЕСКИ ВІЛЛИ ВІПСАНІО АГРІППИ В РИМІ

Характерним для III стилю були запозичення образів та сюжетів Давнього Єгипту

Господар вілли, Марк Віпсаній Агріппа, був полководцем і брав участь у завоюванні Єгипту

У верхній частині стіни зображено фриз, розділений стрункими живописними колонами, де зображені єгипетські сцени

Фрески III стилю,
Фрески Чорної кімнати Вілли Віпсаніо Агріппи, Рим

Фреска IV стилю,
розпис, поєднаний з рельєфною ліпниною

ЧЕТВЕРТИЙ СТИЛЬ «ФАНТАСТИЧНИЙ»

Після чергового землетрусу 62 р. н. е. в Помпеях почалося відновлення пошкоджених споруд і знищеного декору будинків заможних людей

Четвертий стиль відрізняється **еклектичністю і тяжінням до зовнішньої розкоші**

Характерними для нього є театральність, ефектність, використання шаблонів

Фреска IV стилю, Будинок Веттіїв, Помпеї, комп'ютерна реконструкція

ЧЕТВЕРТИЙ СТИЛЬ – поєднання I, II, III стилів

Четвертий стиль поєднав у собі три попередні стилі

Блоки, що імітували мармур, зображувалися вздовж основи стін, як у першому стилі

Від другого стилю художники запозичили натуралістичні архітектурні сцени, які поєднувалися з великими кольоровими площинами і тонкими архітектурними деталями з третього стилю

Четвертий стиль також включав зображення на центральній панелі, хоча в значно більшому масштабі, ніж у третьому стилі, на міфологічні, жанрові теми, пейзажі та натюрморти

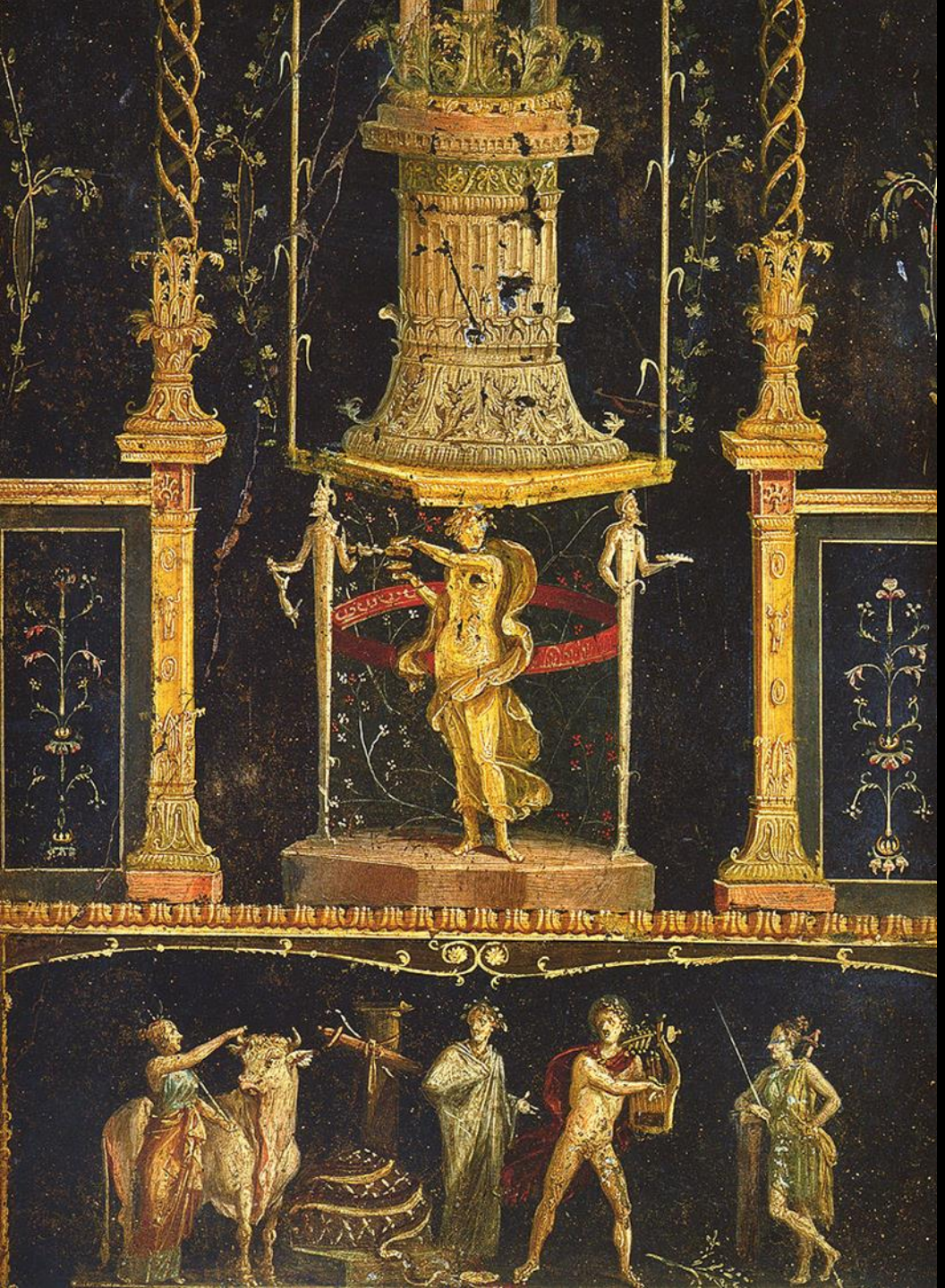

ГРОТЕСКИ

У XVI ст. Джорджо Вазарі назвав орнаменти четвертого стилю «гротесками», від італійського grottesco – «химерний, вигадливий»

Фреска IV стилю,
фрагмент розпису триклінія Будинку Веттіїв, Помпеї

Фреска IV стилю,
фрагмент розпису стіни з Будинку навігації, Помпеї

Фрески IV стилю
Реконструкція розпису кімнати в Будинку кифариста, Помпеї

Фрески IV стилю, фрагмент розпису кімнати в Будинку кифариста, Помпеї Національний археологічний музей в Неаполі

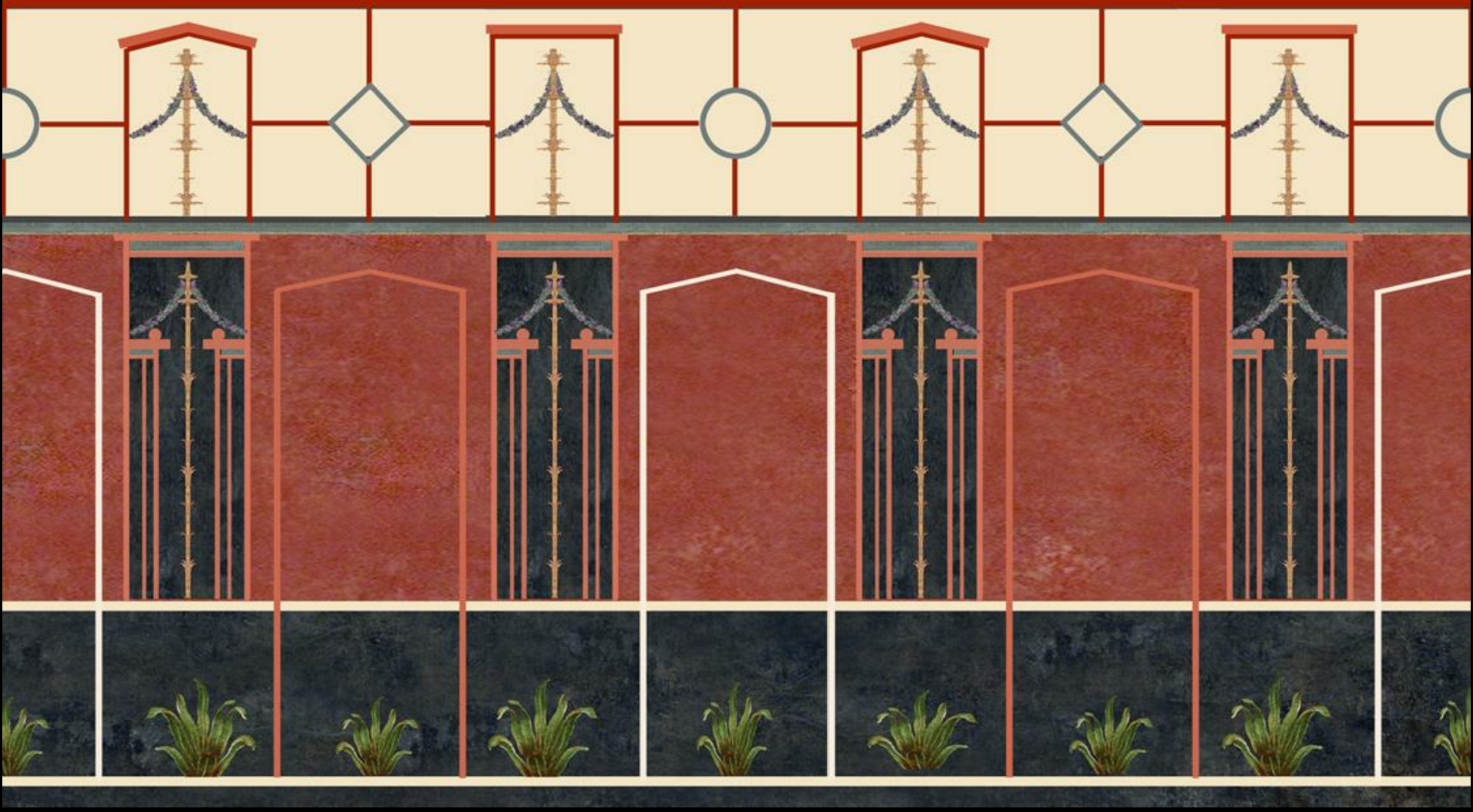

Фрески IV стилю,
Реконструкція розпису північної стіни перистильного подвір’я
в Будинку кифариста, Помпеї

Фрески IV стилю,
Розпис стіни кімнати Будинку з триклініями, Муречина, Помпеї

Фрески IV стилю,
Фрагменти розпису кімнати Будинку з триклініями, Муречина, Помпеї

ЧЕТВЕРТИЙ СТИЛЬ
БУДИНОК ВЕТТІЇВ У ПОМПЕЯХ

У жовтій кімнаті Будинку Веттіїв у Помпеях художник створив справжню картинну галерею, де на жовтому тлі стіни, у прямокутниках відтворені сцени з міфів на тлі будинків з колонами і скульптурами

Фреска IV стилю,
Реконструкція Будинку Веттіїв, Помпеї

ЧЕТВЕРТИЙ СТИЛЬ ЗОЛОТИЙ БУДИНОК НЕРОНА В РИМІ

Найвизначнішим проєктом імператора Нерона став т. зв. «Золотий будинок» (Domus Aurea, 64–68 рр. н. е.), що вражав своєю розкішшю

Верхні частини його стін і стелі були прикрашені чудовими фресками

Вони зображали пейзажі, міфологічні сцени, орнаменти, поєднувалися з ліпним орнаментом та інкрустацією напівкоштовними камінням і слоновою кісткою

Реконструкція інтер'єру та руїни Золотого будинку Нерона в Римі

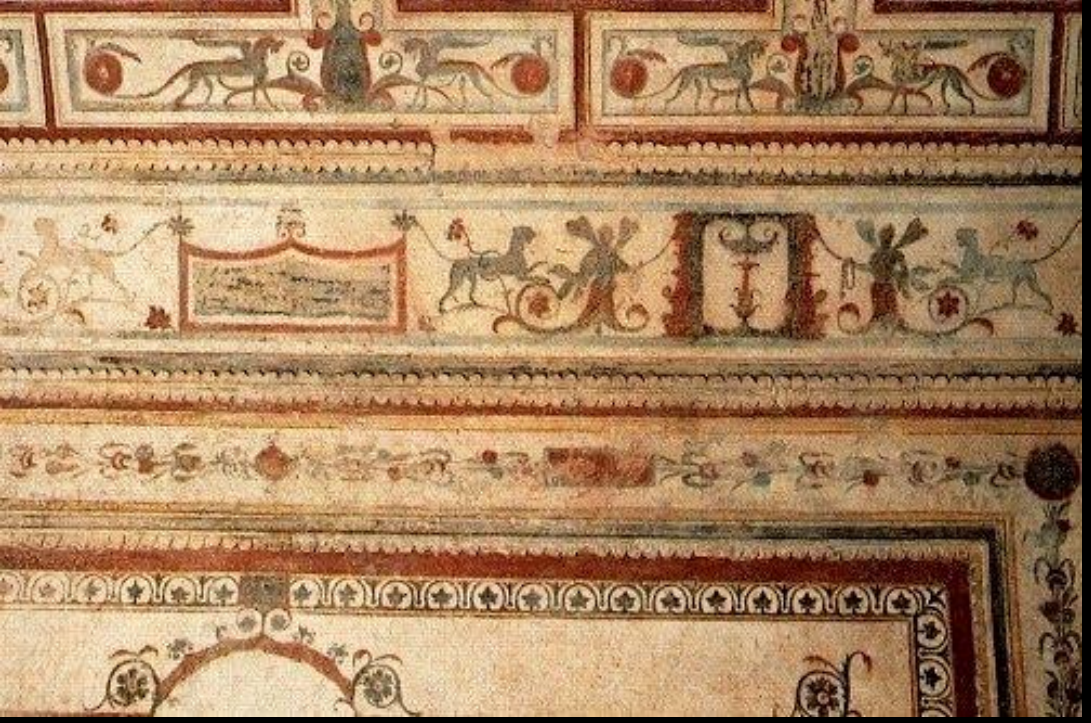

Фрески IV стилю,
фрагменти розписів Золотого будинку Нерона в Римі

Фрески IV стилю,
Золотий будинок Нерона в Римі

Фрески IV стилю,
Золотий будинок Нерона в Римі

Фрески IV стилю,
фрагменти розписів
Золотого будинку Нерона в Римі

Фреска
IV стилю,
реконструкція
розписів
Золотого
будинку

Фреска IV стилю, реконструкція розпису плафона Золотого будинку

Фреска IV стилю
Художня реконструкція розпису плафона Золотого будинку:
В. Бенна, Ф. Смуглевич

Національний музей, Варшава

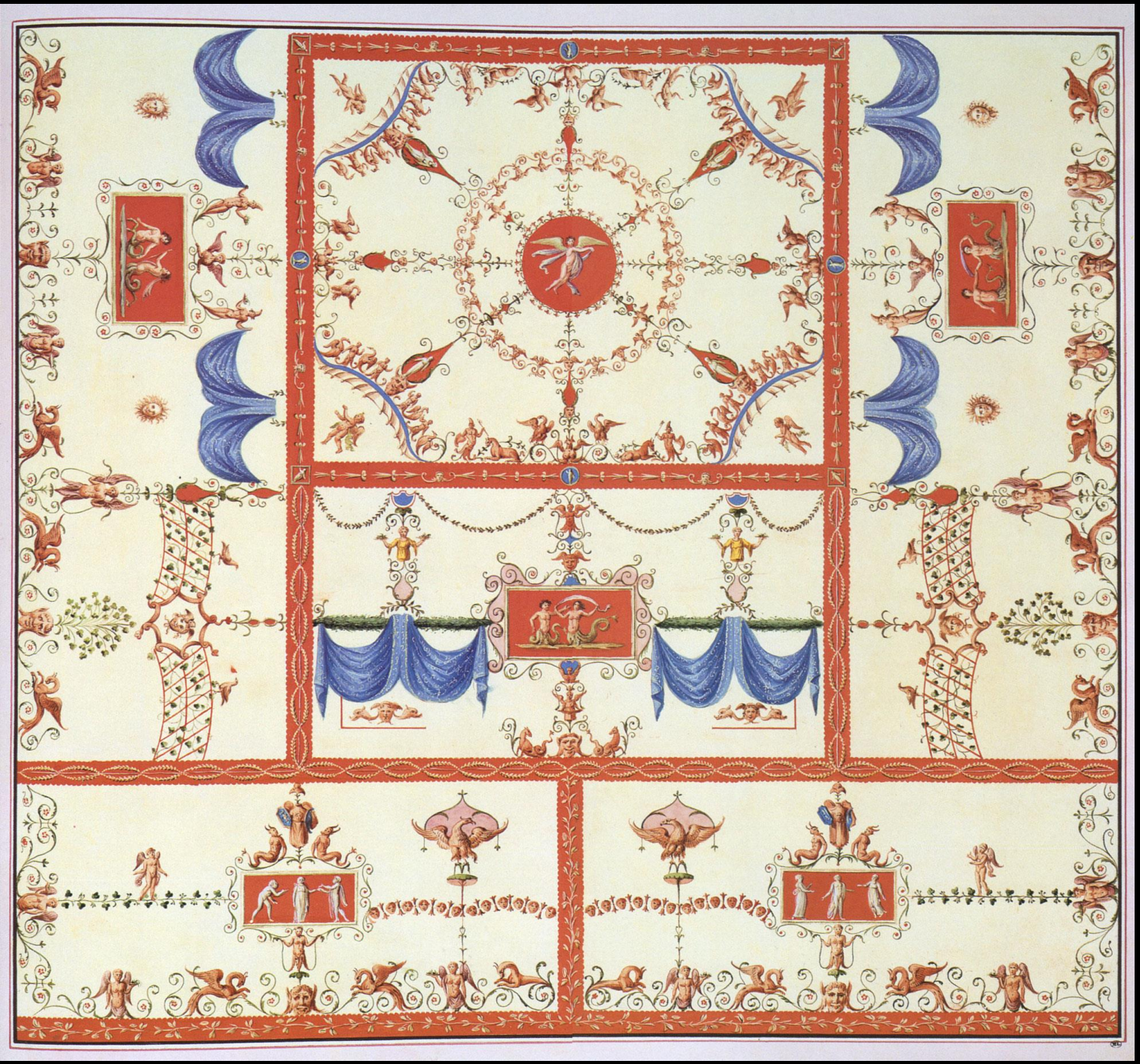

Фреска IV стилю, реконструкція розпису плафона Золотого будинку

Фреска IV стилю, реконструкція розпису плафона Золотого будинку

ФАЮМСЬКІ ПОРТРЕТИ

ФАЮМСЬКІ ПОРТРЕТИ

Фаюмські портрети – поховальні портрети часів Римського Єгипту, I – початок IV ст. н. е.

Свою назву портрети отримали від місця першої знахідки в оазисі Ель-Фаюм в Єгипті в 1887 році

Ці портрети були виконані в техніці енкаустики на дерев’яних дошках (рідше на полотні), які накладалися на обличчя мумії померлого та огорталися поховальними пеленами

Фаюмський чоловічий портрет, накладений на мумію

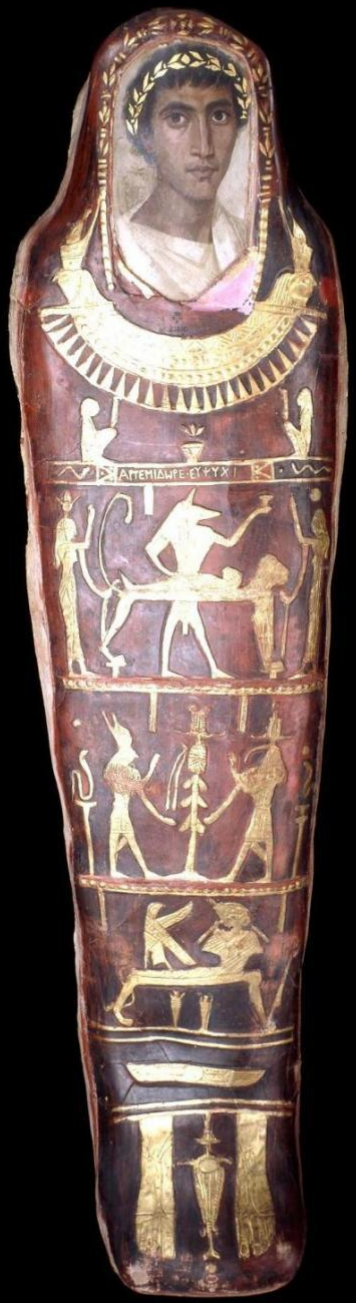

**Фаюмські портрети,
накладені на мумії**

Жіноча мумія з портретом, Антинополь,
II ст. н. е., Лувр, Париж

**Фаюмські жіночі портрети,
накладені на мумію**

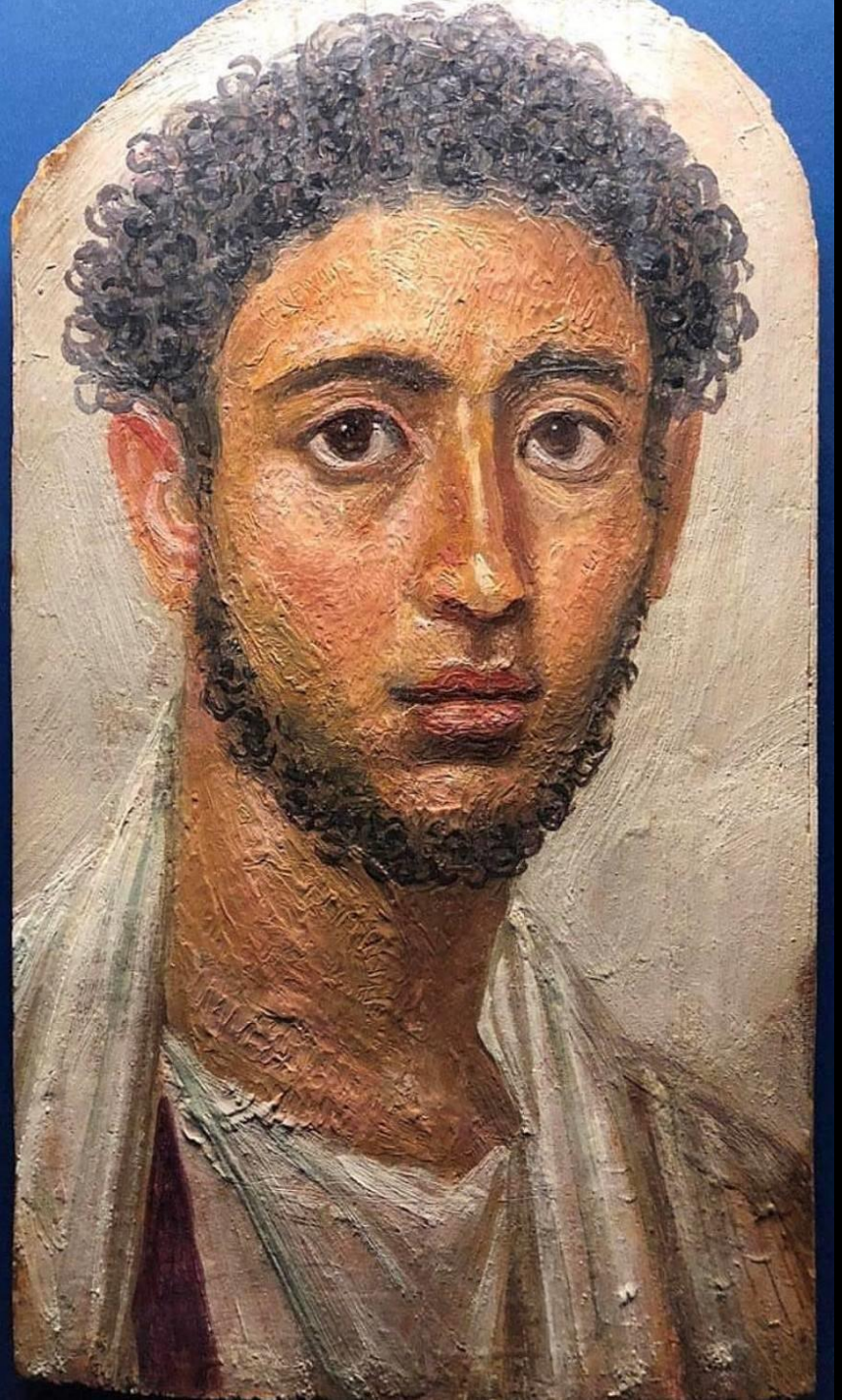

ТЕХНІКА ЕНКАУСТИКИ

Енкаустика (від давньогрецької ἐγκαυστική – «випалювати») – техніка живопису, у якій зв’язуючою речовиною виступає бджолиний віск

Особливістю роботи в техніці енкаустики є гарячий спосіб нанесення фарб – розплавлені воскові фарби наносяться пензлем та нагрітими металевим інструментом каутерієм на дерев’яну дошку, вкриту білим грунтом

Після застигання воскові фарби зберігають яскравість і насиченість кольорів

«Портрет молодого чоловіка»,
125–150 рр. н. е.
Державне античне зібрання в Мюнхені

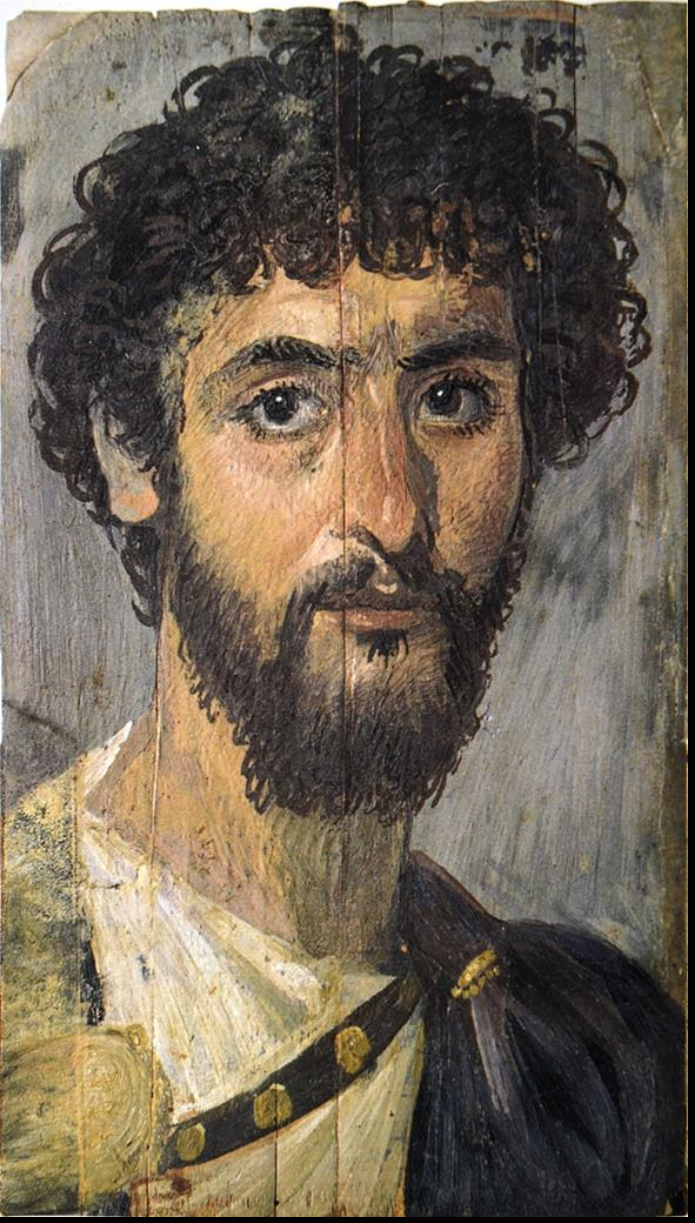

«Портрет молодого чоловіка», зібрання Ітонського коледжу, Віндзор, Великобританія

Для техніки енкаустики характерна пастозність (об’ємність) мазка

Направленість мазка відповідає формі частин обличчя

На носі, щоках, підборідді фарби накладалися більш щільним шаром, а контури обличчя і волосся писалися більш рідкими фарбами

«Портрет чоловіка», Королівський музей Шотландії, Единбург

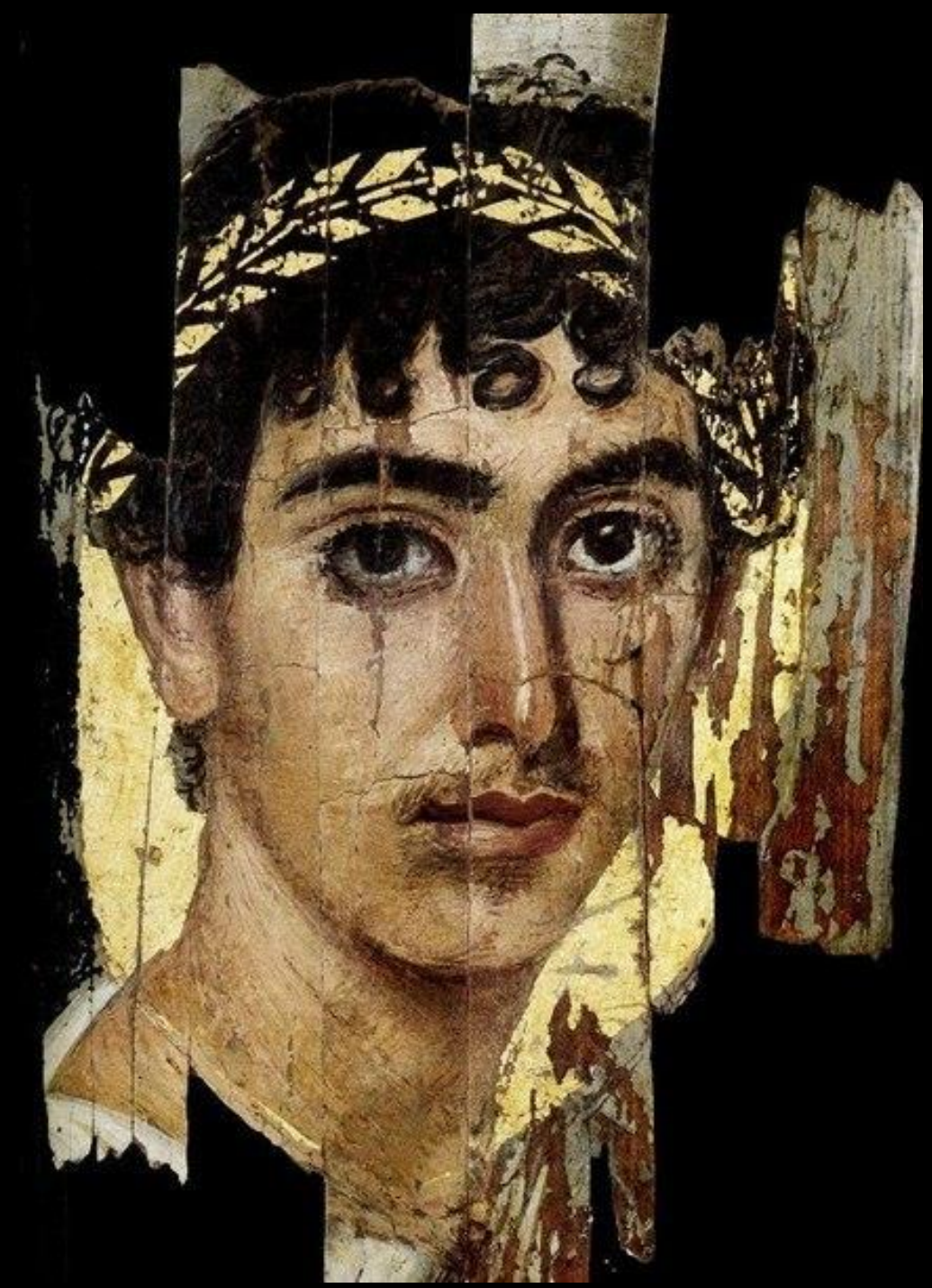

ВИКОРИСТАННЯ ЗОЛОТА

Однією з особливостей фаюмських портретів було використання сусального золота – у деяких випадках воно вкривало все тло, в інших – окремі деталі одягу або прикраси портретованого

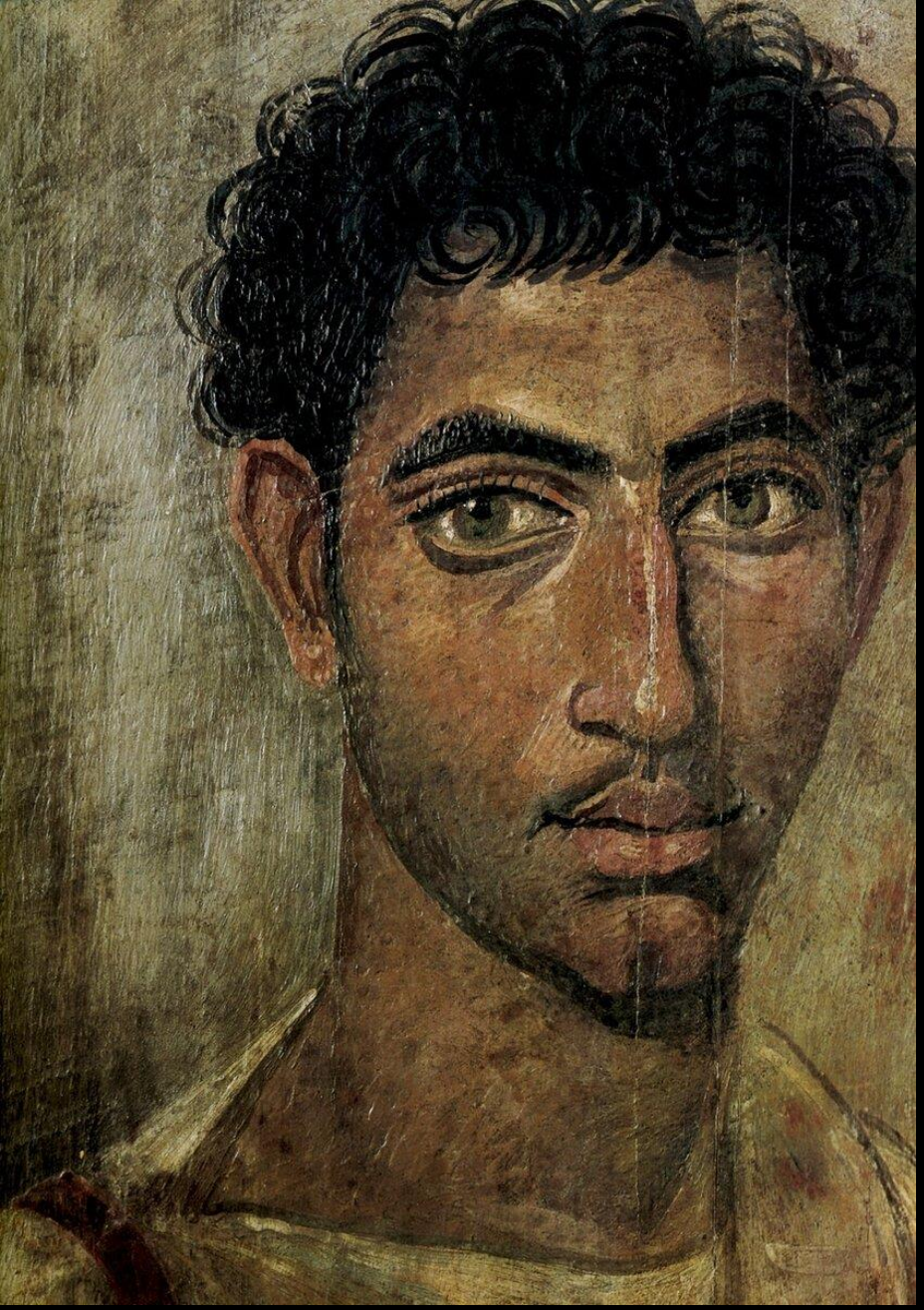

Фаюмський портрет молодого чоловіка

ЗМІШАННЯ ЄГИПЕТСЬКОЇ ТА АНТИЧНОЇ ТРАДИЦІЙ

Поява фаюмських портретів була пов’язана зі змішанням єгипетських та античних традицій, коли Єгипет став частиною Римської імперії

За віруваннями давніх єгиптян, для вічного існування душі потрібна була тілесна оболонка, тому вони створювали мумію з тіла померлого

На обличчя мумії накладали маску з відкритими очима, яку в римські часи замінили на живописний портрет

Особливої уваги надавали зображенню великих очей, через які душа могла залітати у тіло

Фаюмський жіночий портрет, накладений на мумію

СТИЛЬ ЗОБРАЖЕННЯ

Давньоримський портретний живопис додав більшої індивідуальності в зображення та уваги до портретних рис обличчя

Для фаюмських портретів характерна натуралістичність зображень завдяки світло-тіньовому моделюванню форми та вільній манері письма

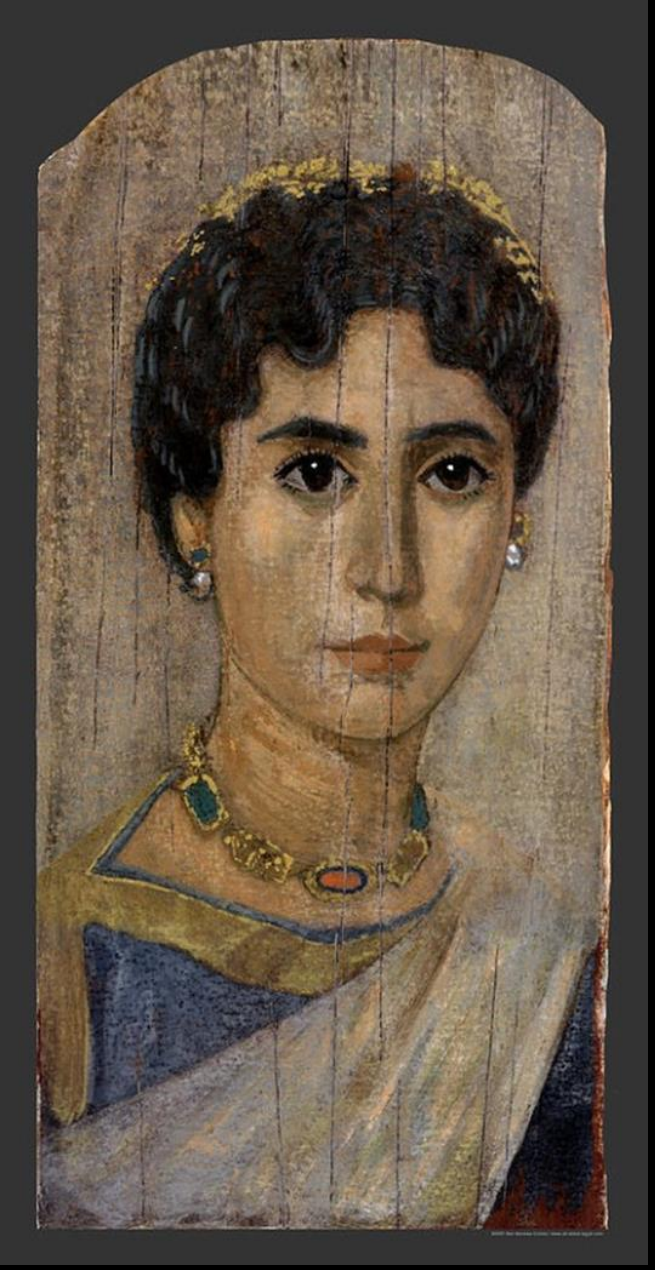

«Портрет молодої жінки», Британський музей, Лондон

ОБРАЗИ РІЗНИХ ЕТНОСІВ

Наразі знайдено близько 750 фаюмських портретів

Вони зображають людей різного віку та представників різних народів – населення Фаюму було різнорідним, тут мешкали греки, єгиптяни, ассирійці, римляни

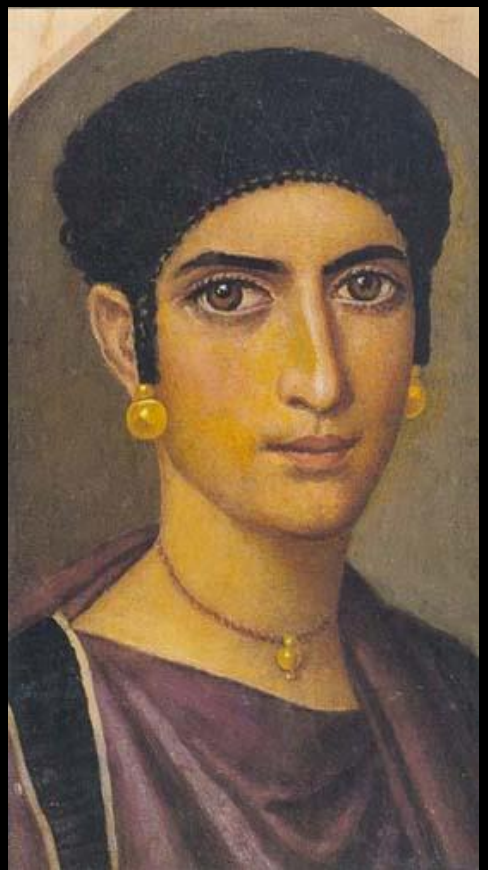

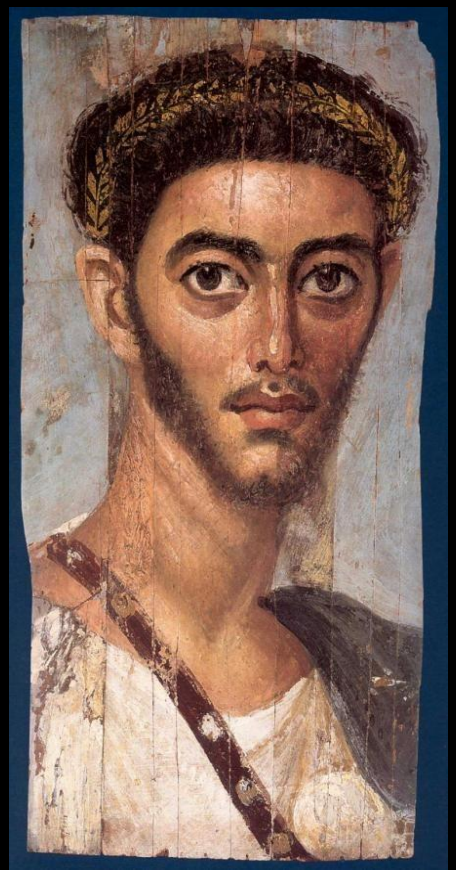

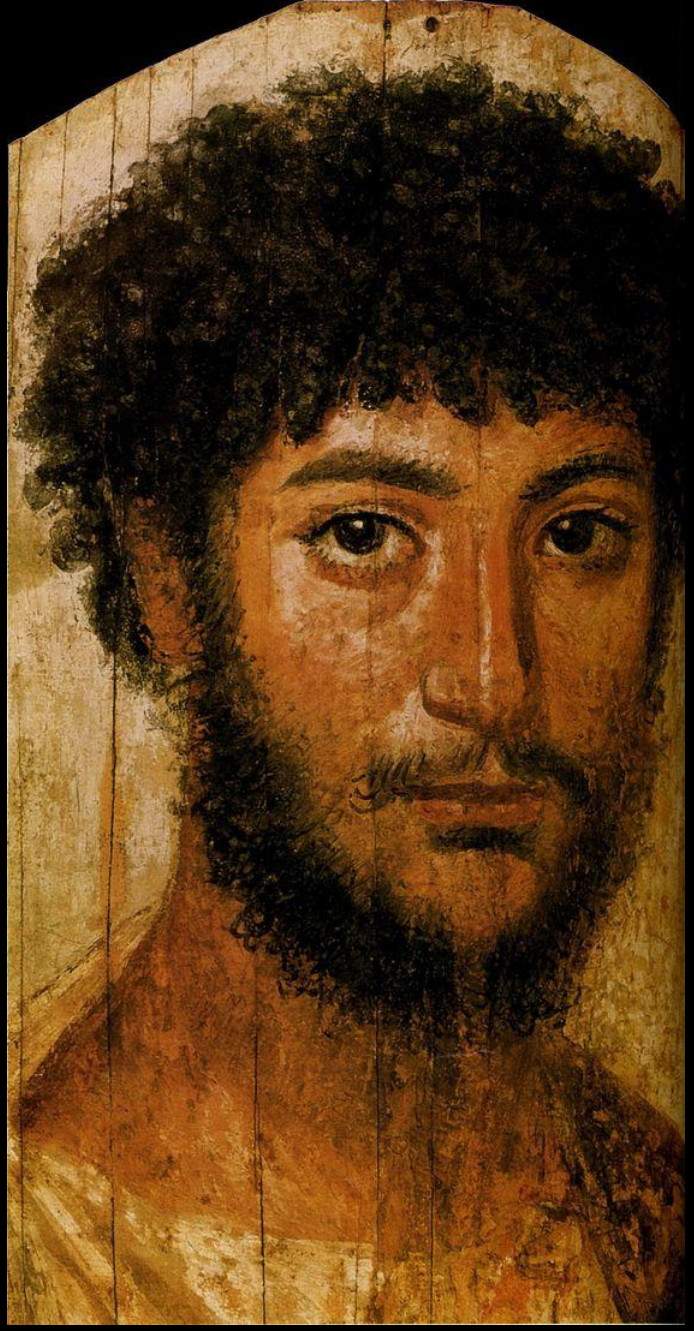

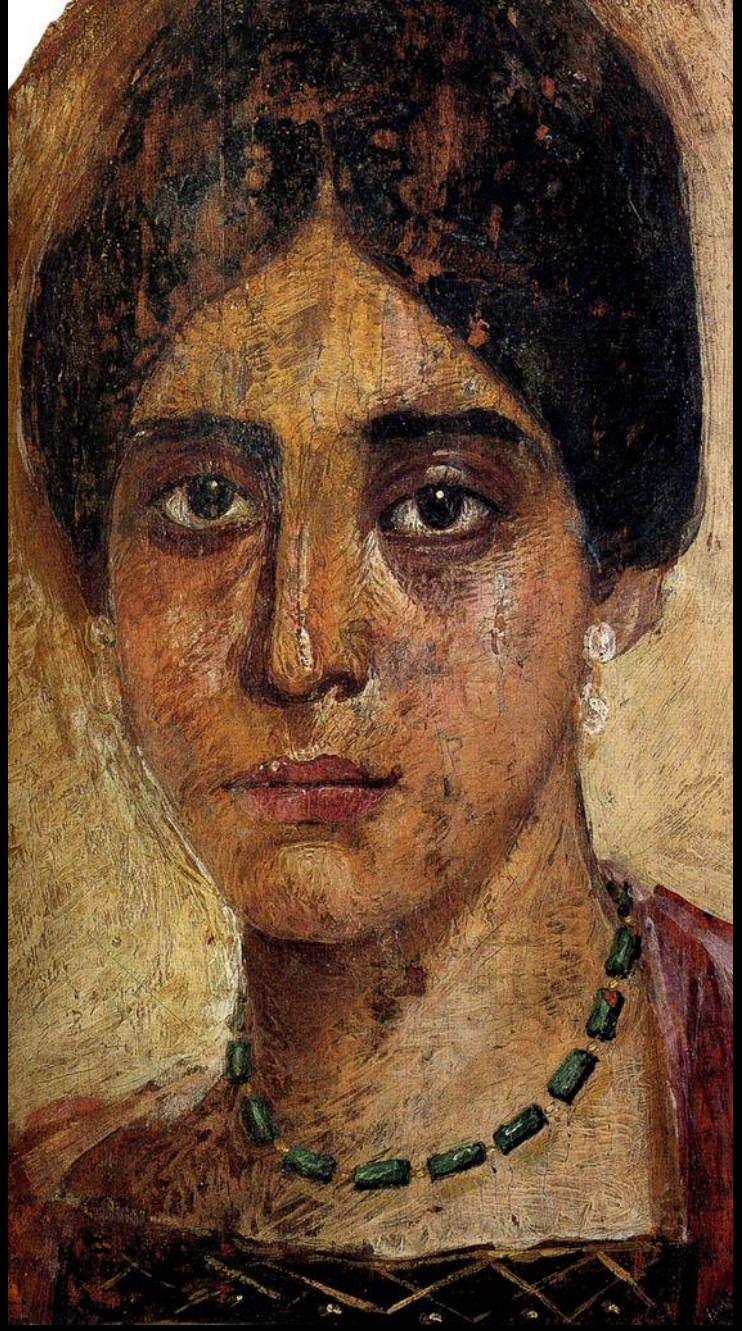

Фаюмські портрети

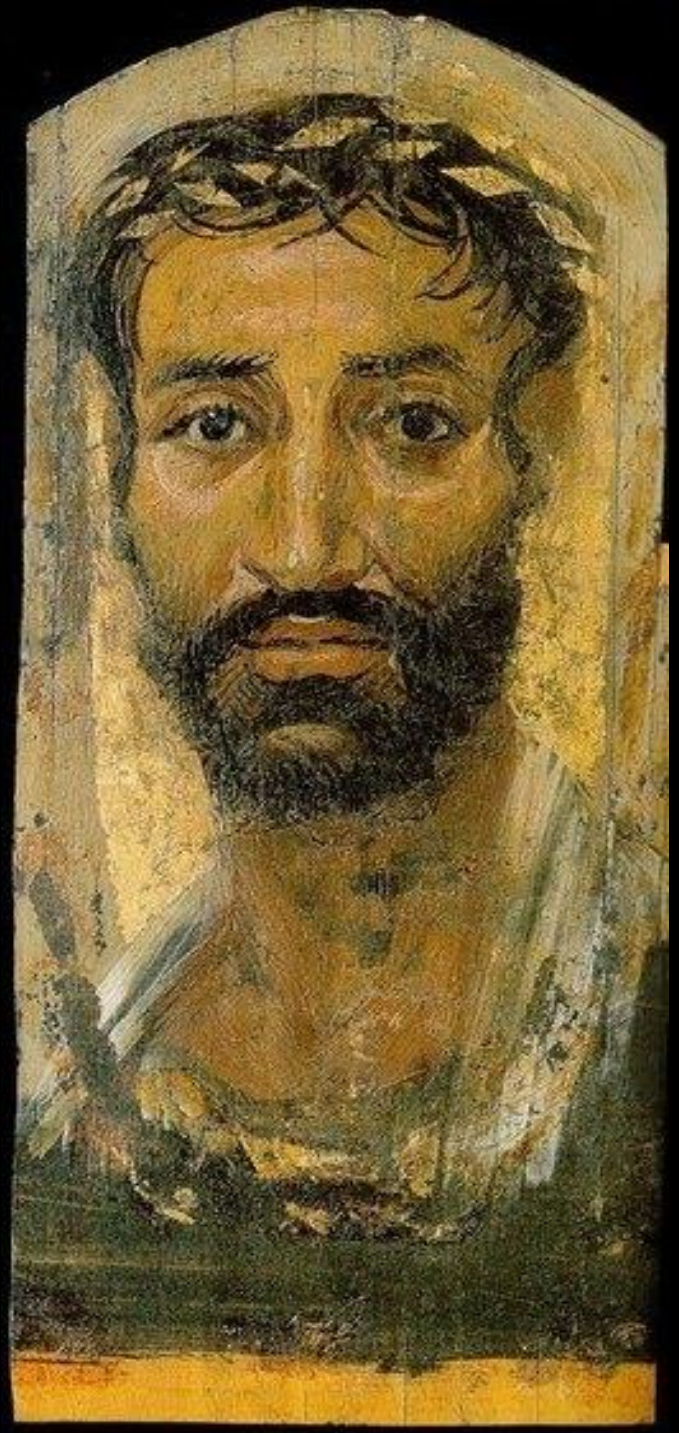

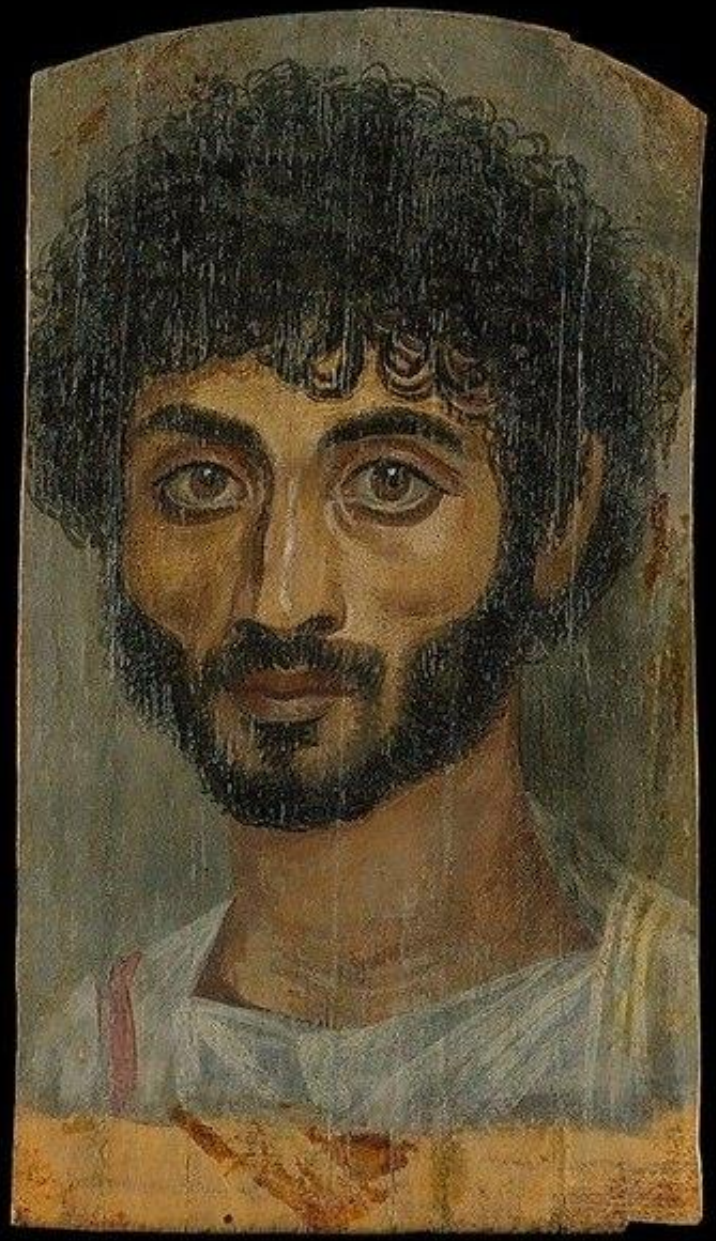

Портрети чоловіків
Метрополітен-музей, Нью-Йорк

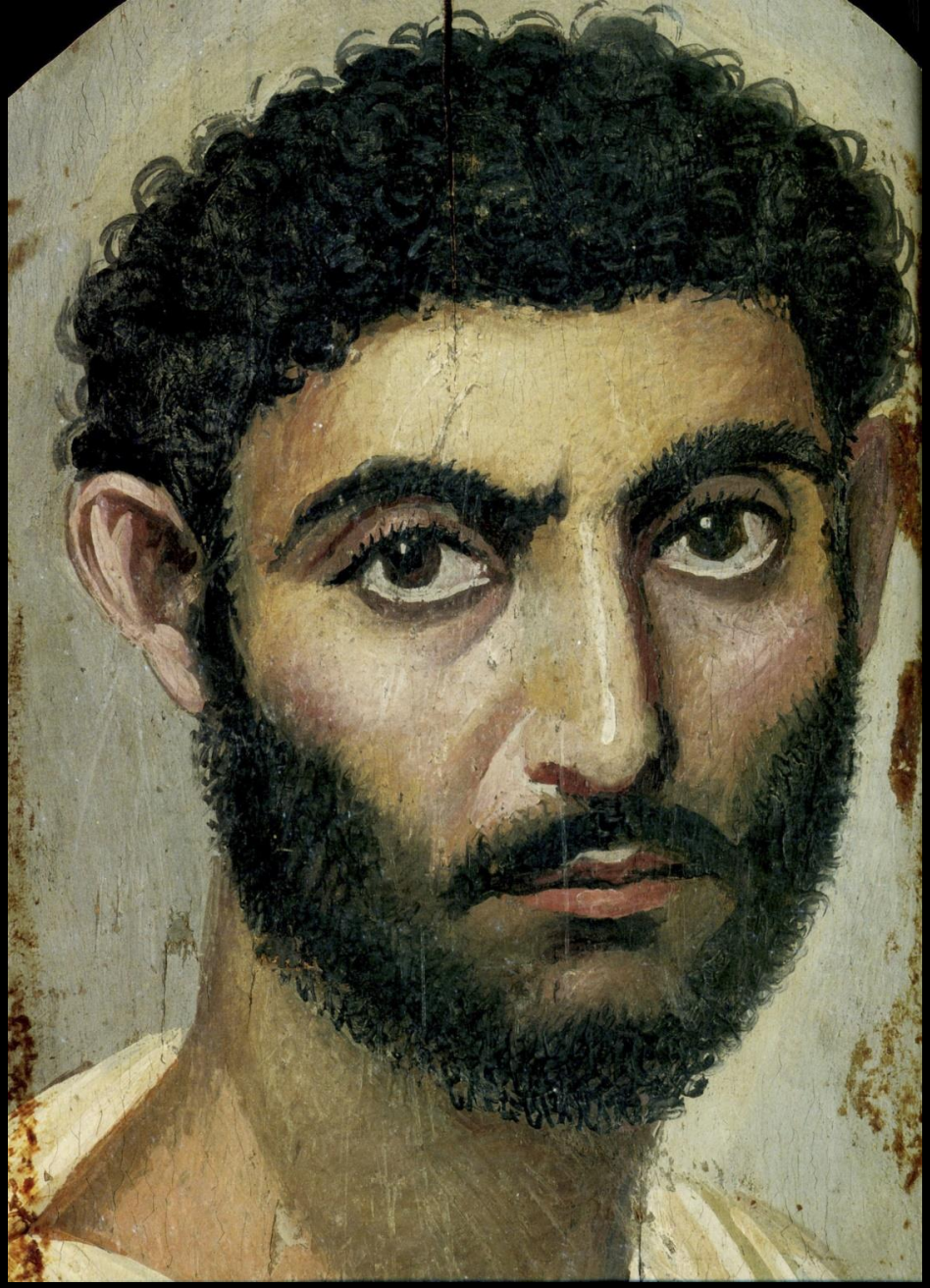

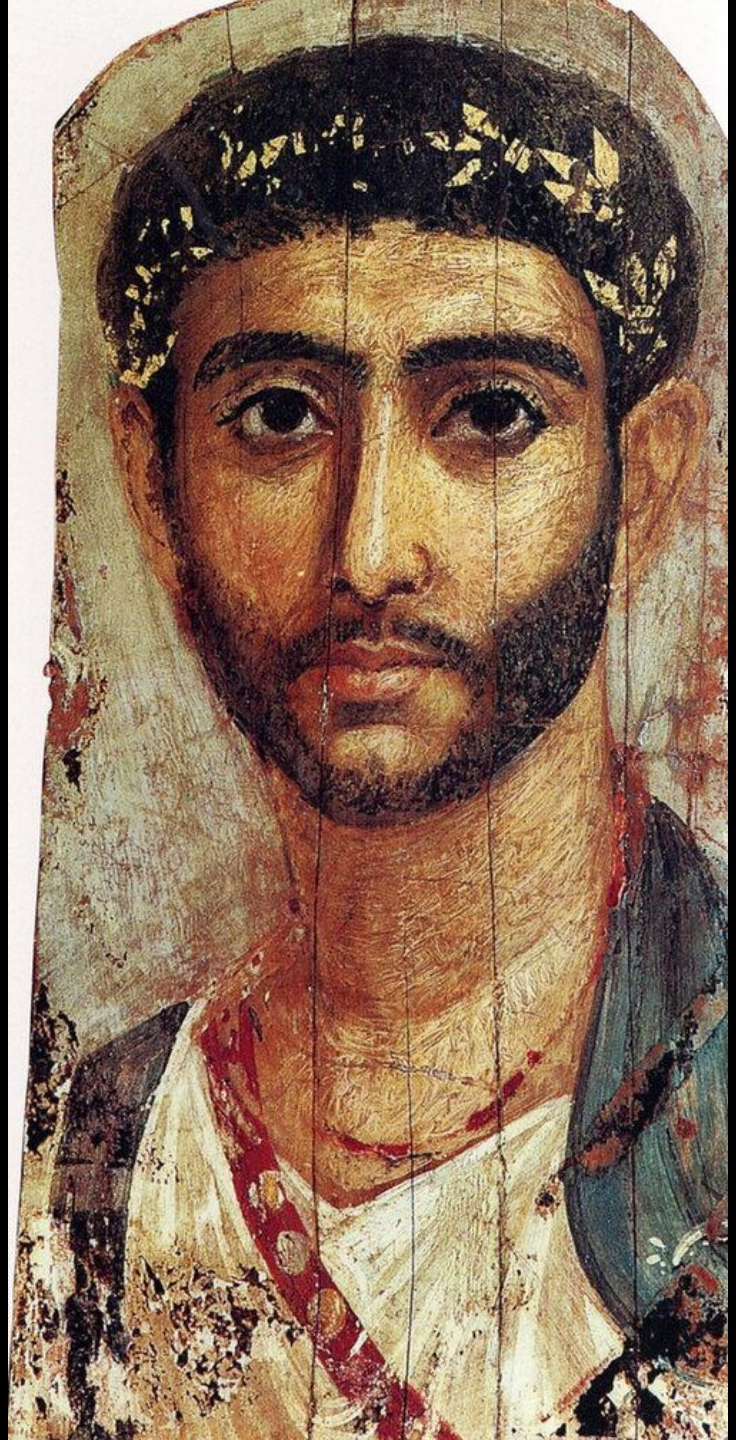

Фаюмські чоловічі портрети

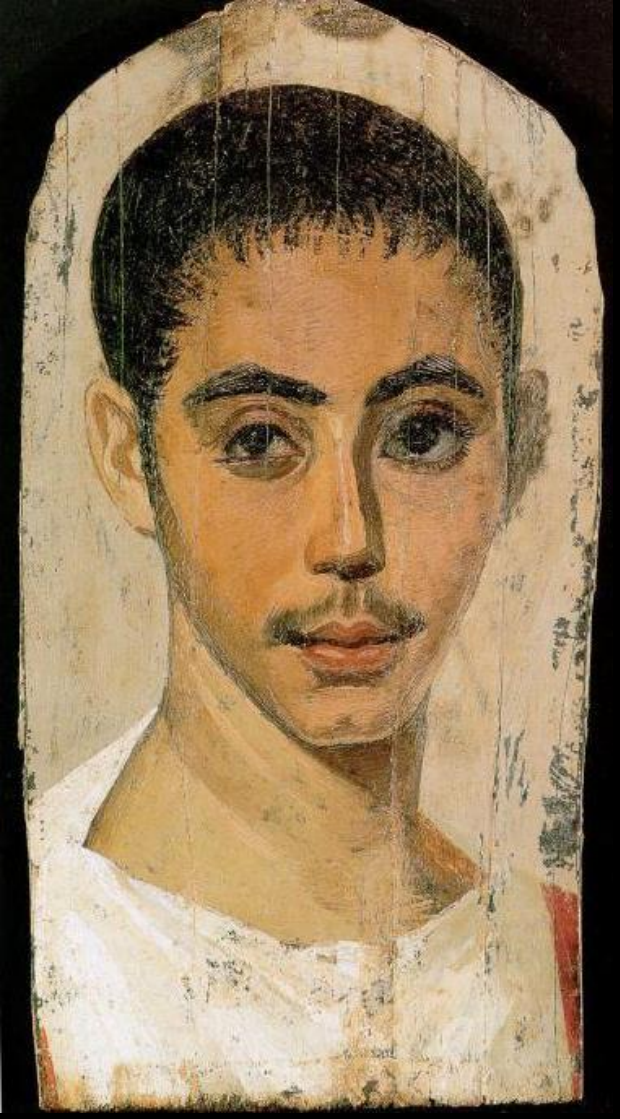

Фаюмський чоловічий портрет

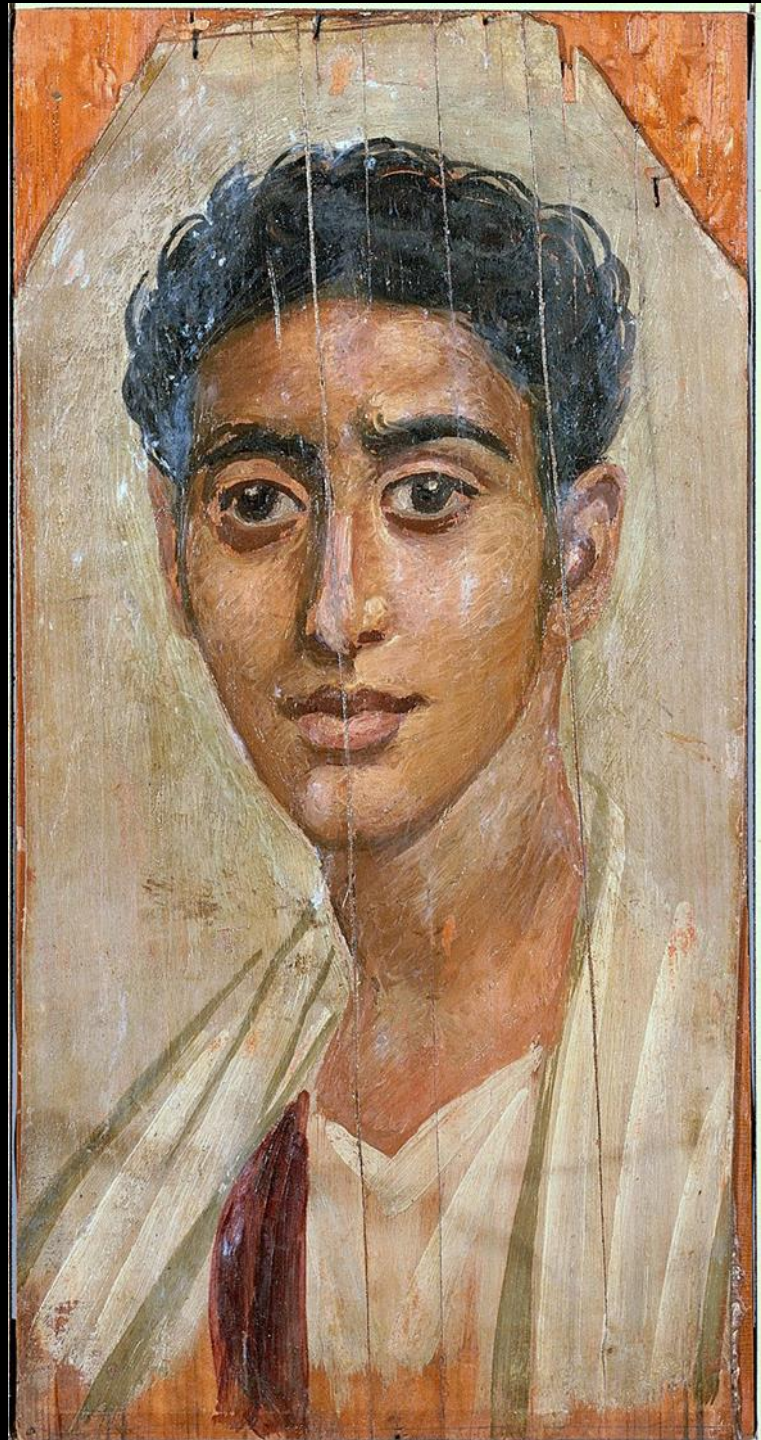

«Портрет молодого єгиптянина»,
друга половина I ст. н. е.,
Художній музей Волтерса, США

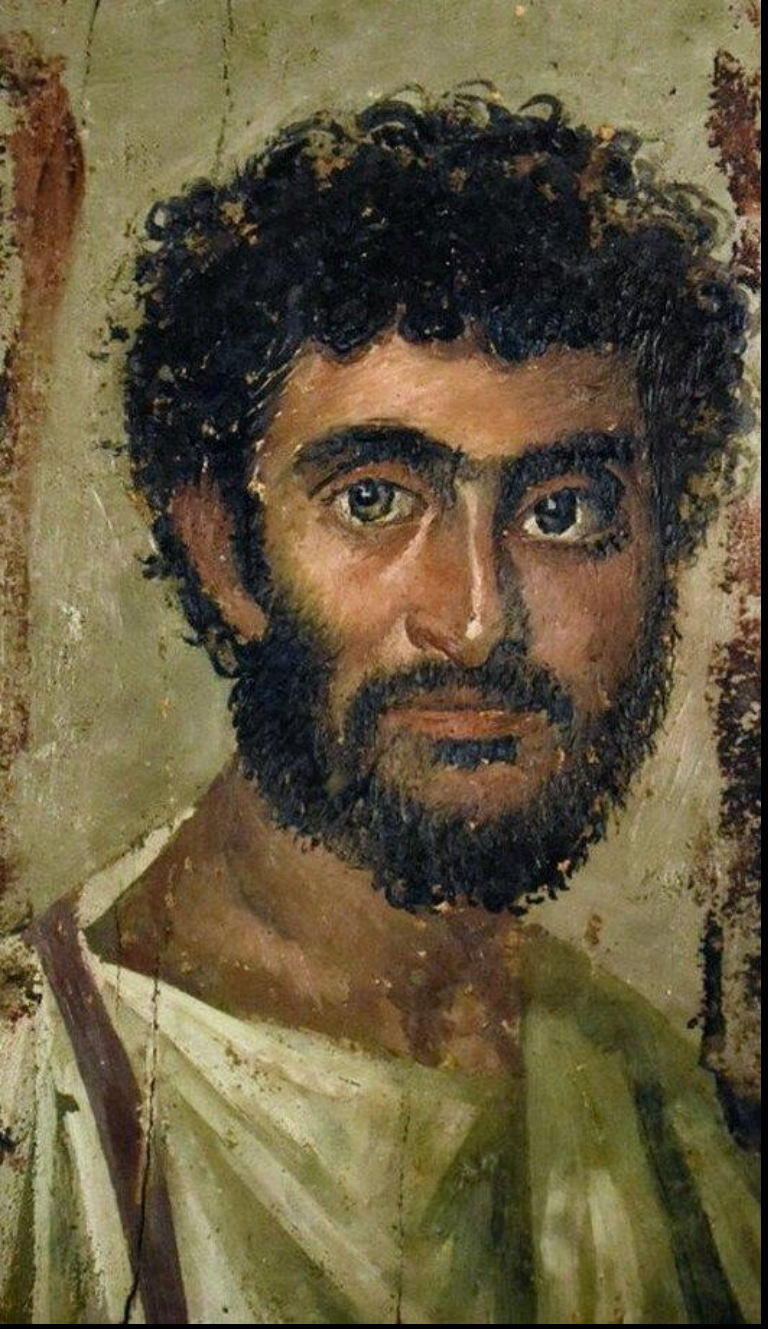

Фаюмські чоловічі портрети

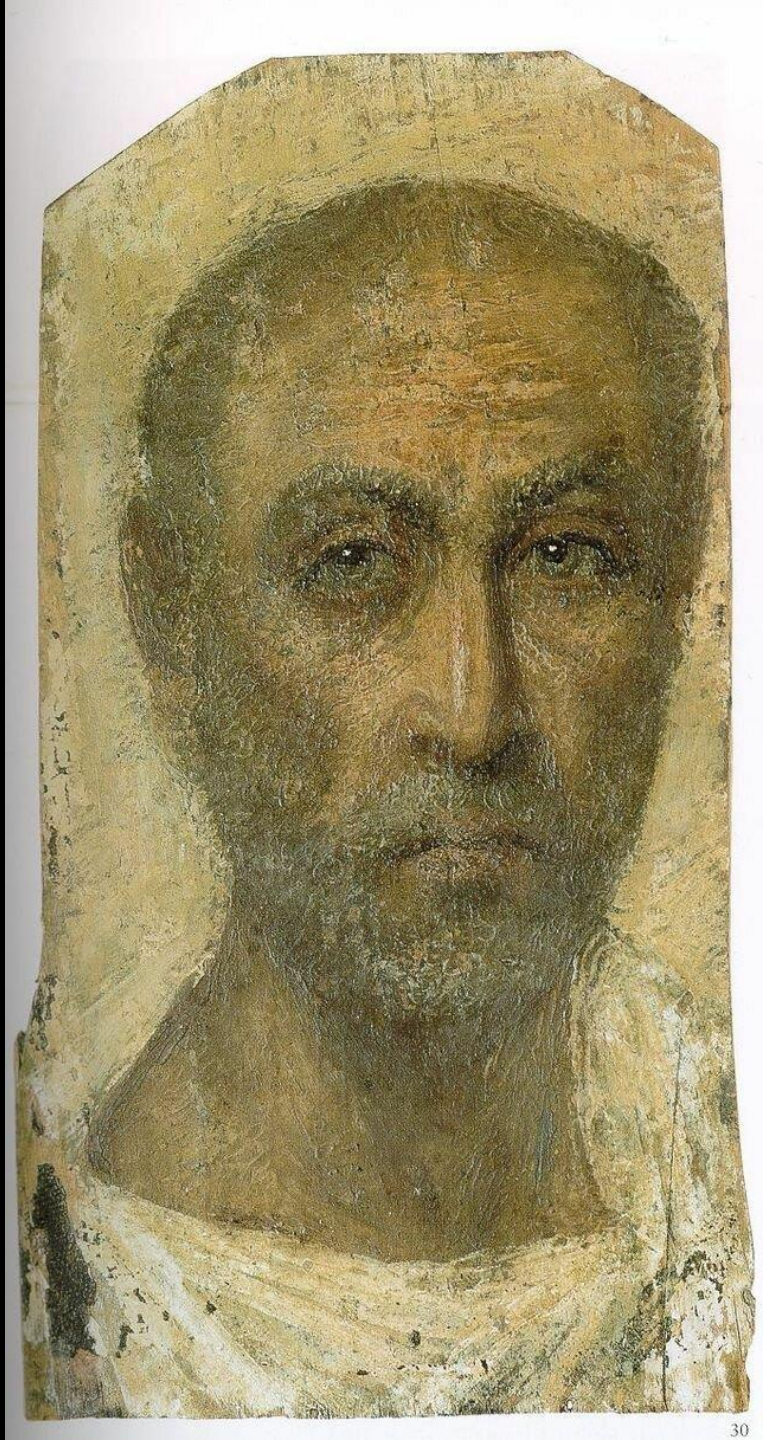

Фаюмські чоловічі портрети

ФАЮМСЬКИЙ ПОРТРЕТ ЖІНКИ З НАМИСТОМ

Портрет усміхненої молодої жінки з намистом був створений між 161–192 роками невідомим майстром

Портрет створений дуже живописно: добре виконане штрихування овального обличчя з оксамитовими щоками та рожевою шкірою

Темне волосся та яскраво-рожевий колір одягу ефектно контрастують з ніжними тонами тілесних відтінків та світлим фоном

«Портрет жінки з намистом»,
161–192 рр. н. е., енкаустика на дереві
Музей історії мистецтв, Відень

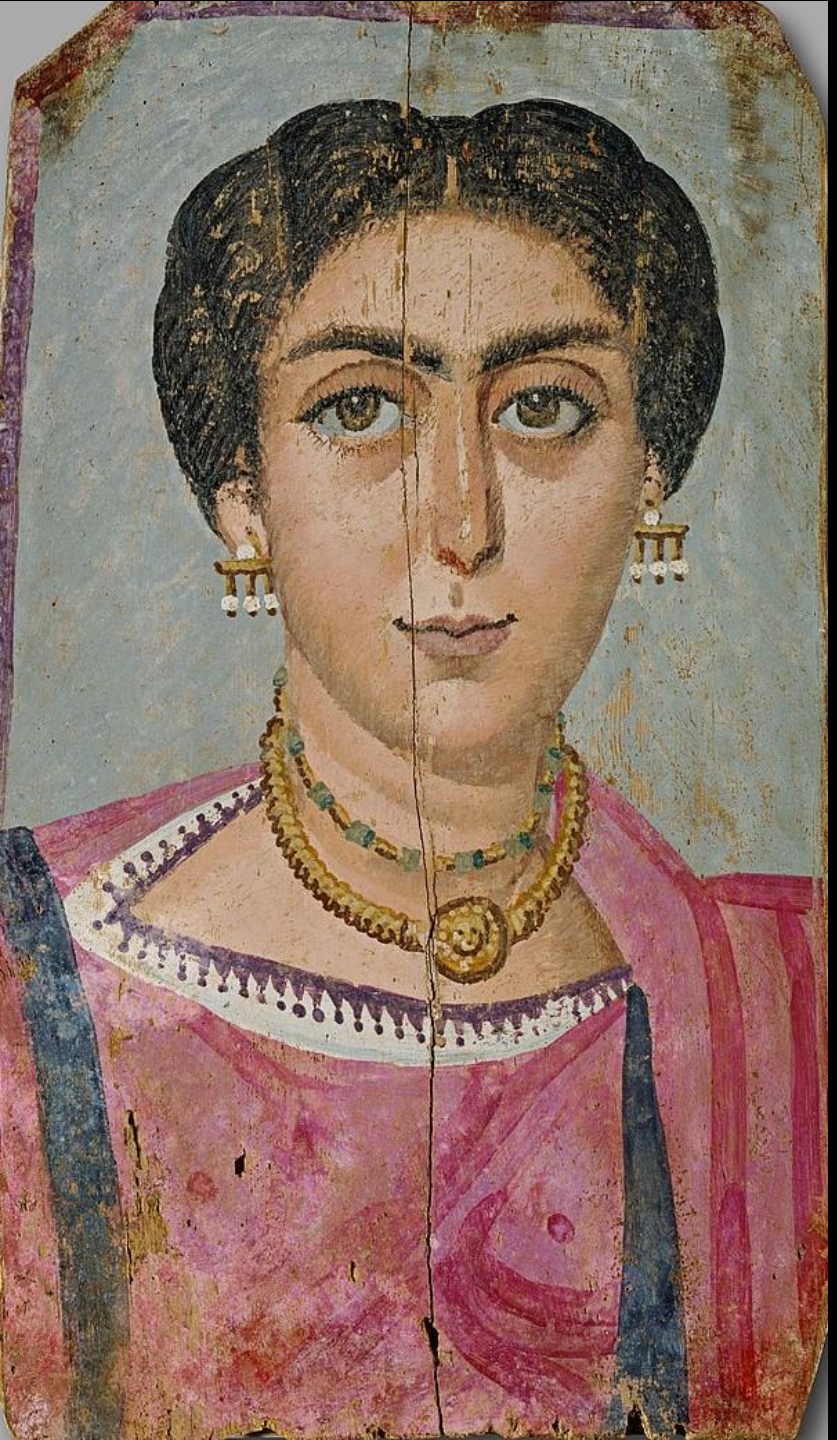

Зморшки ледь помітні: так звані кільця Венери на її шиї не є ознакою віку, а радше символом чуттєвості, так само, як і натяки на груди

Жінка одягнена в туніку рожевого кольору, має золоті сережки з перлами і два ланцюжки золотого намиста, одне з яких прикрашене головою горгони Медузи

«Портрет жінки з намистом»,
161–192 рр. н. е., енкаустика на дереві
Музей історії мистецтв, Відень

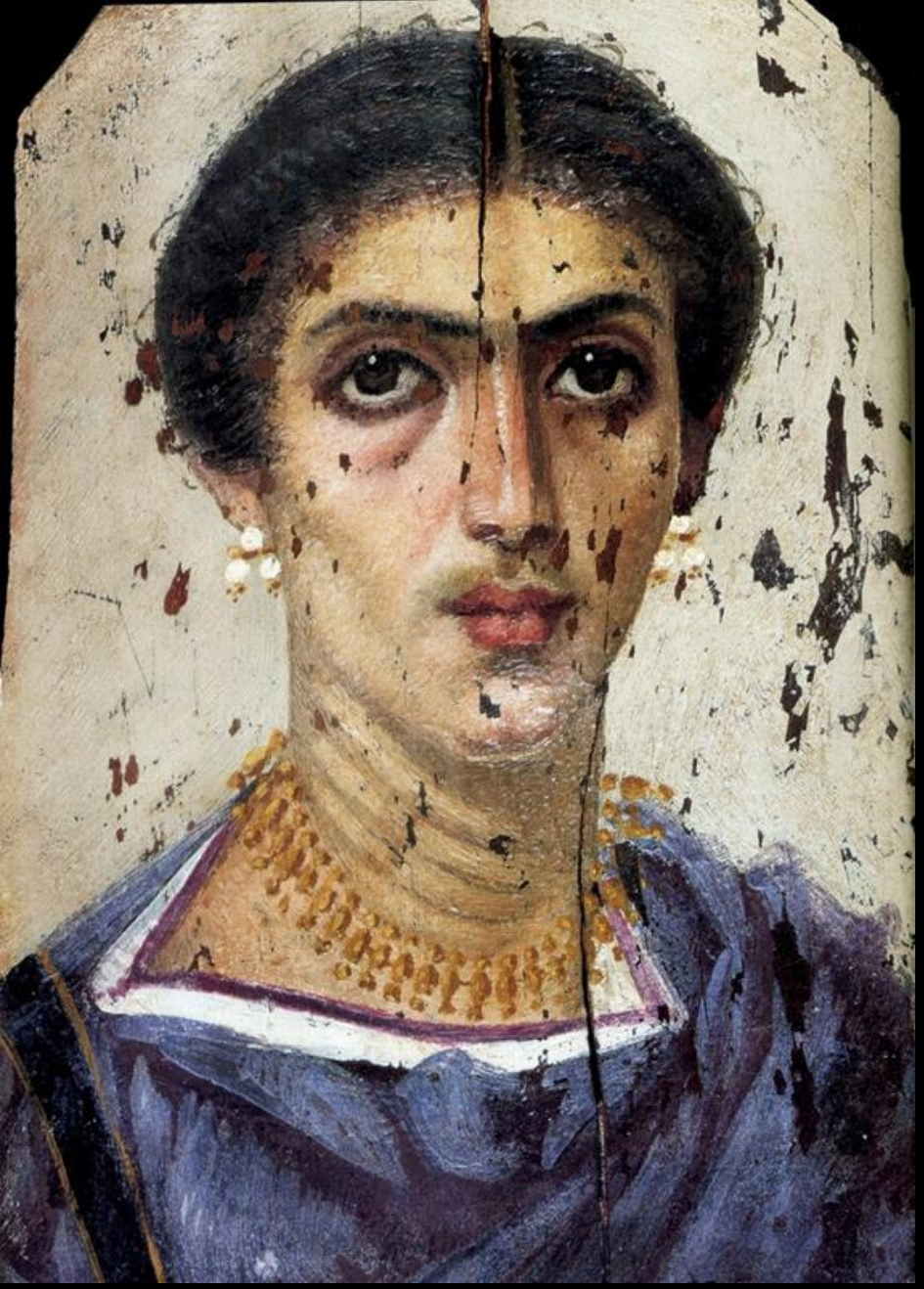

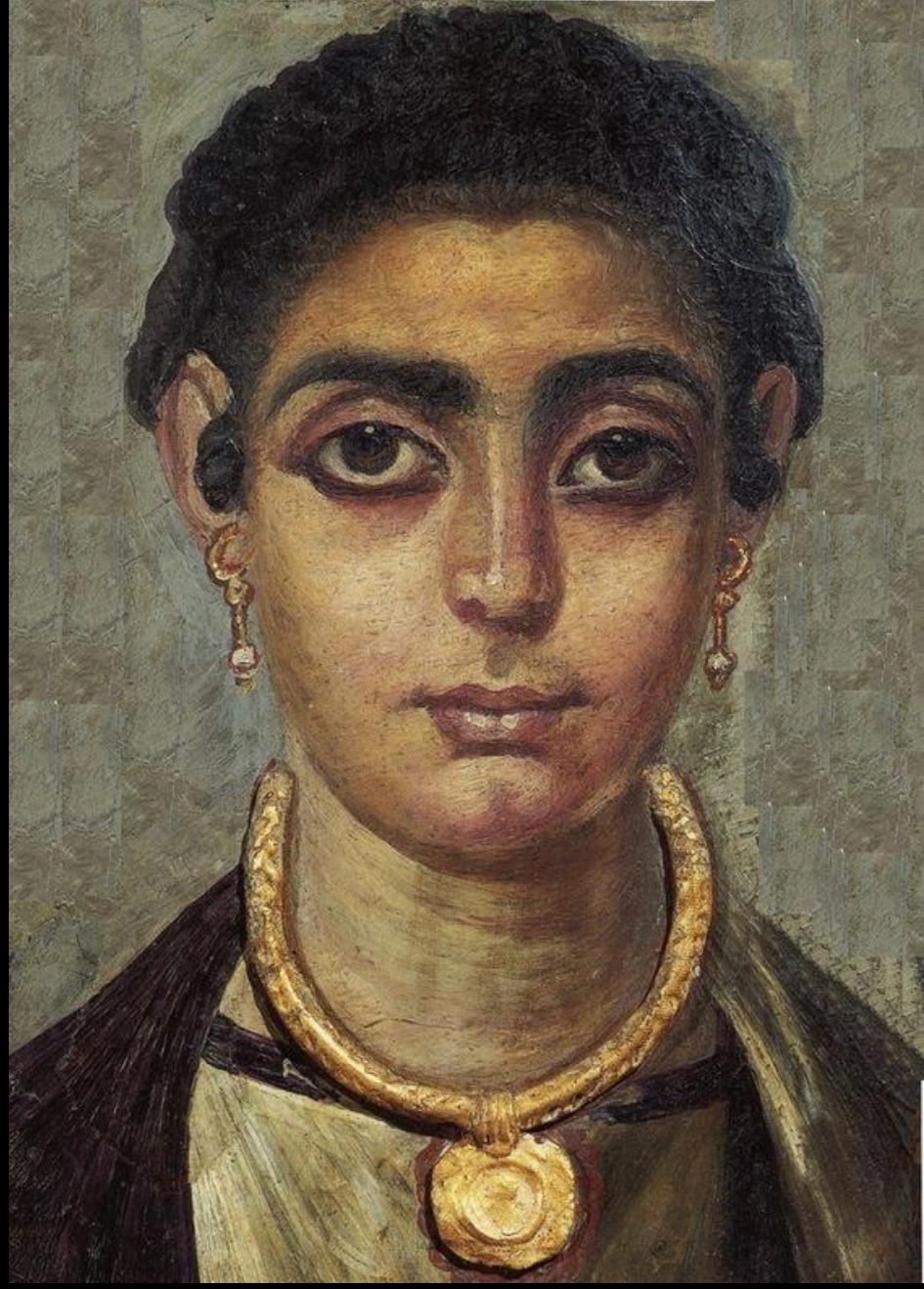

Фаюмські жіночі портрети

Фаюмський жіночий портрет

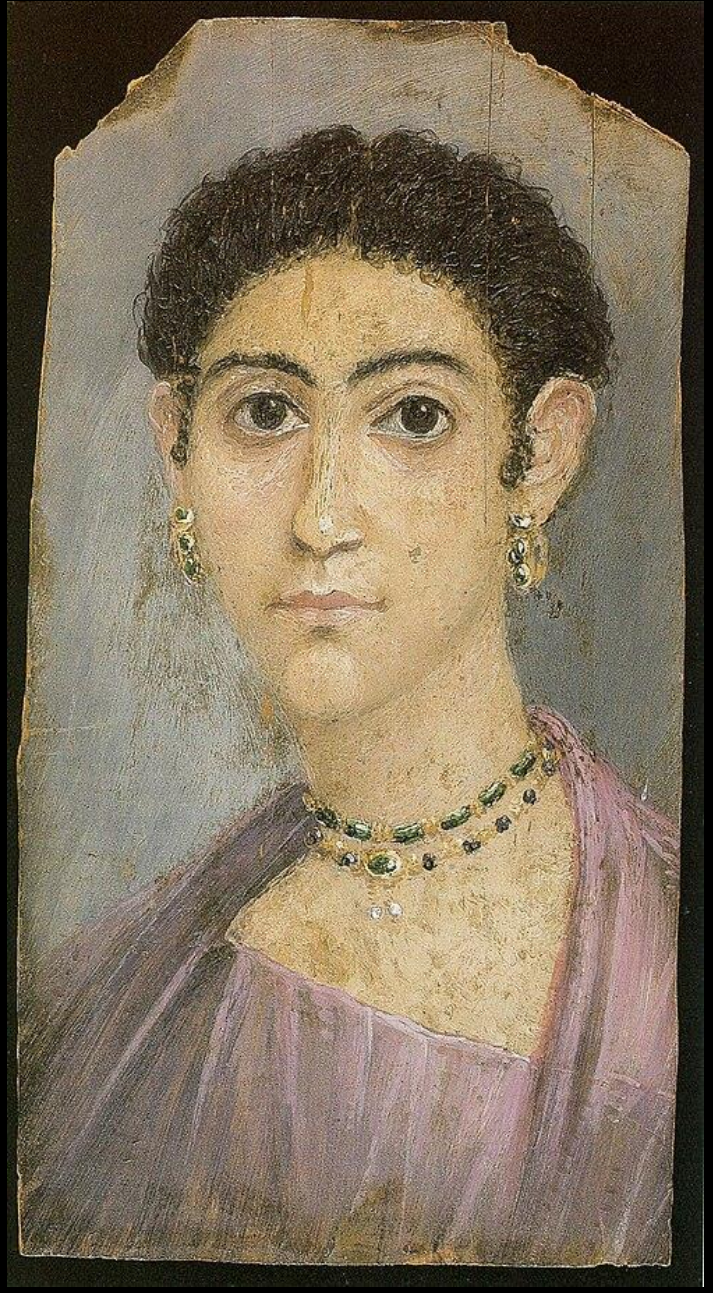

«Портрет жінки у фіолетовому хітоні»,
Британський музей, Лондон

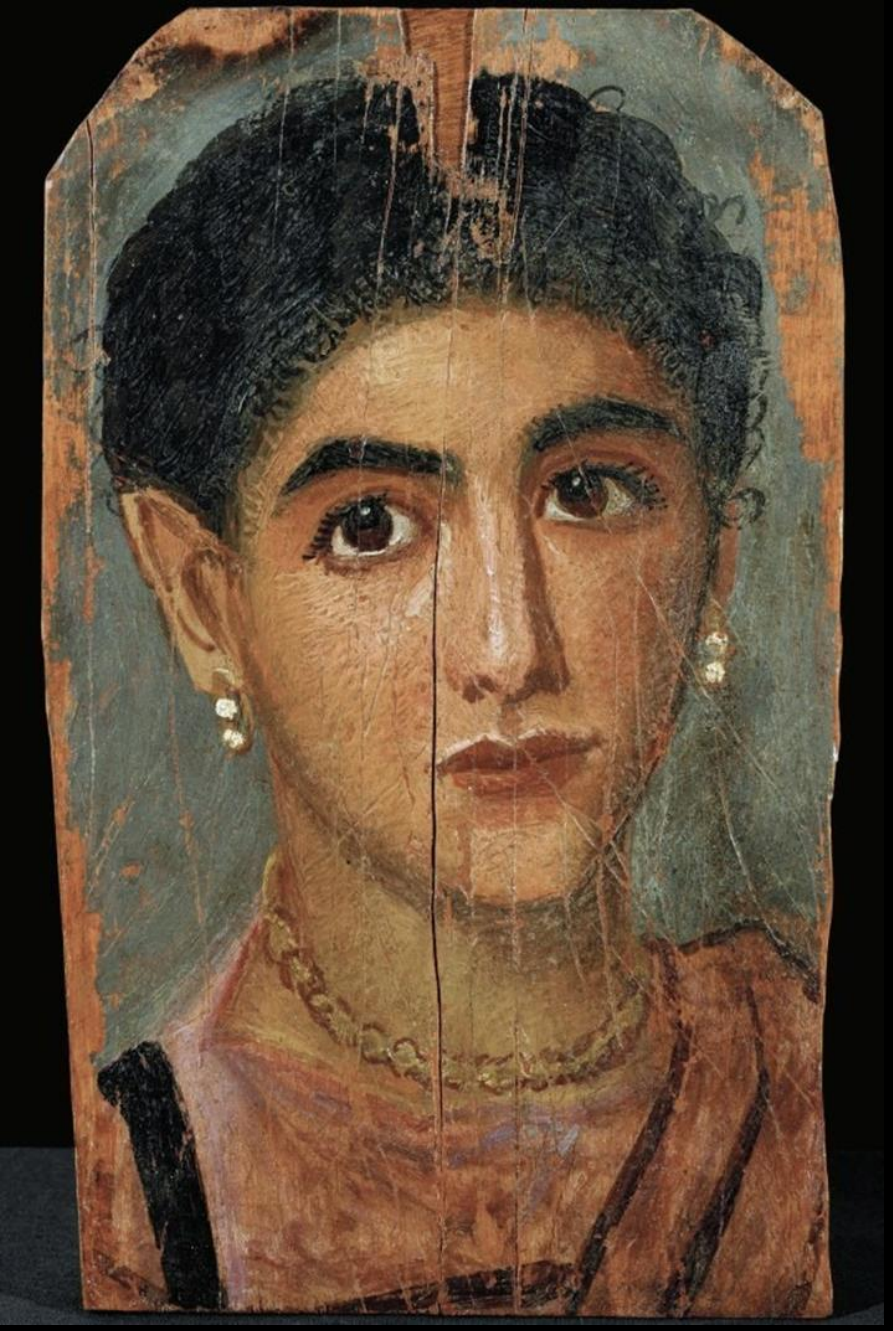

Фаюмські жіночі портрети

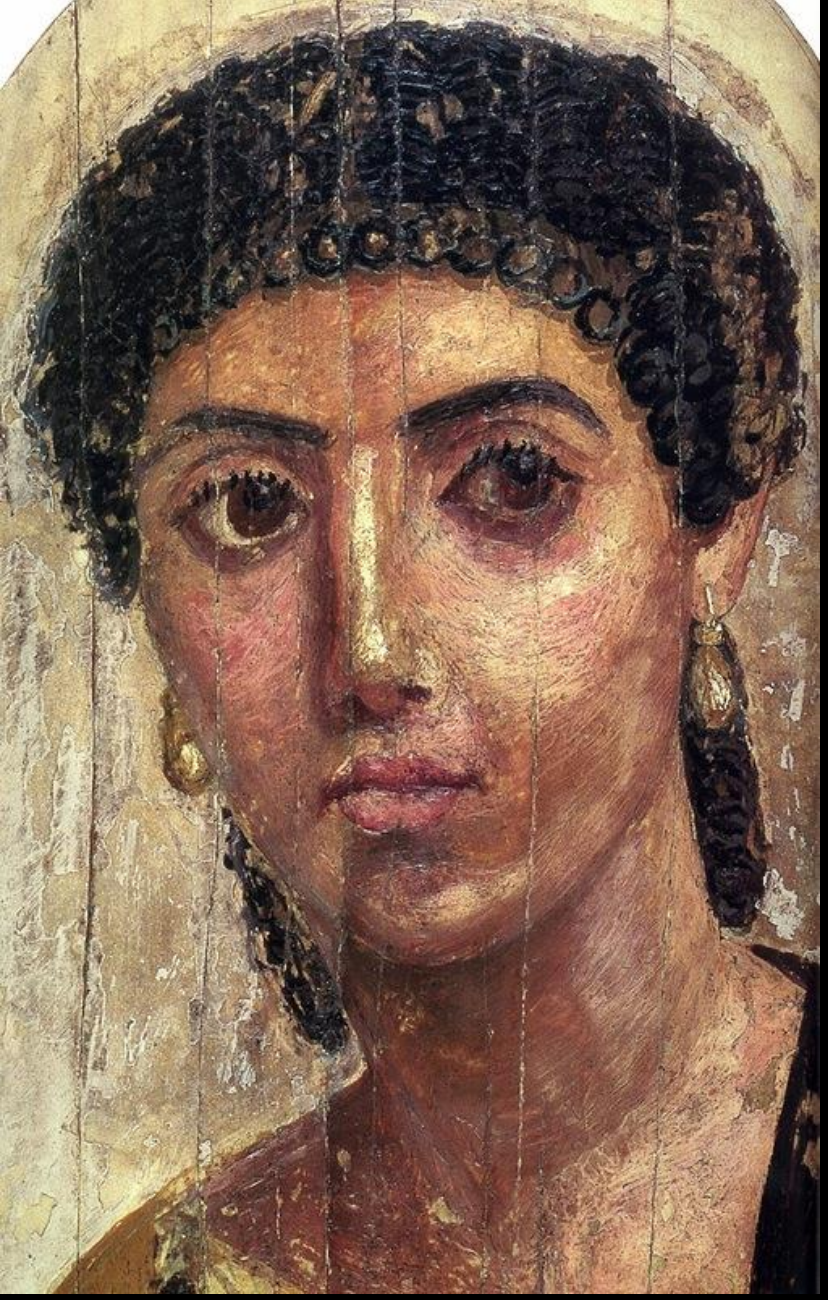

Фаюмський портрет молодої римлянки

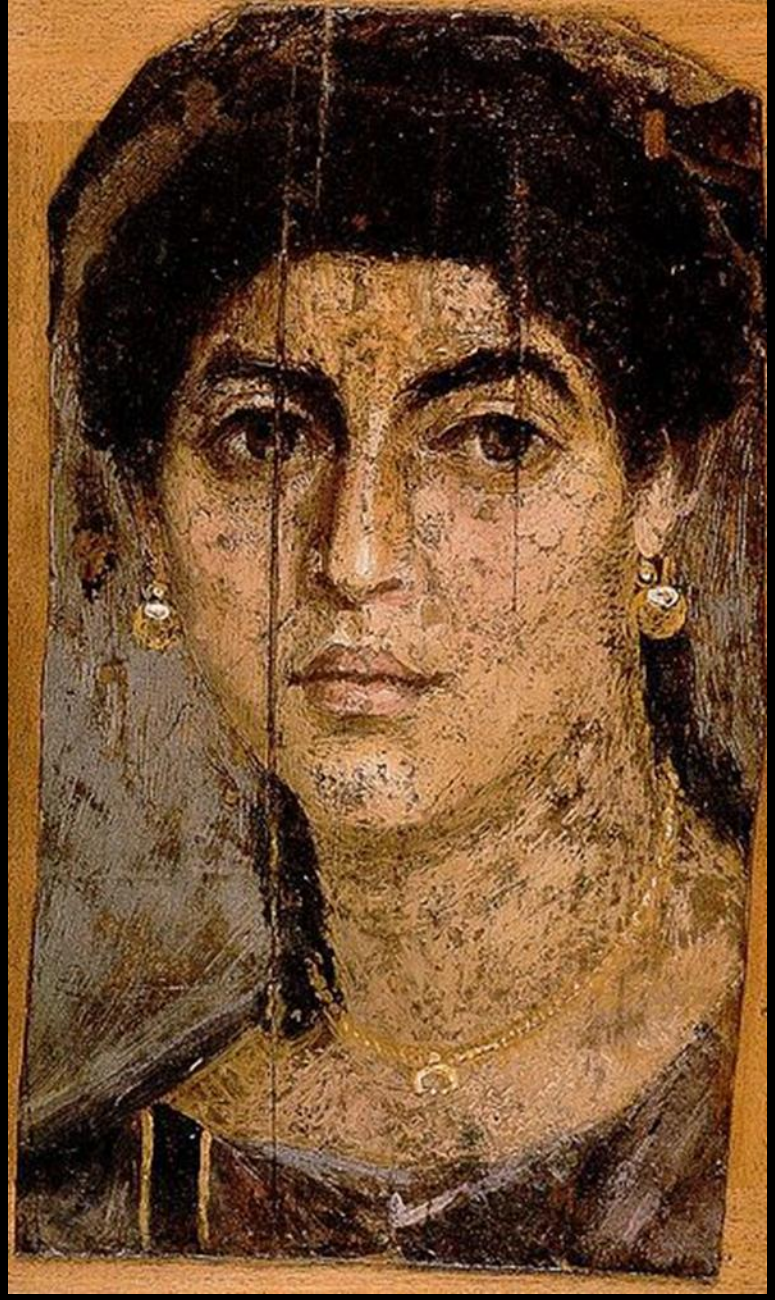

«Портрет жінки», липова дошка, енкаустика, Британський музей, Лондон

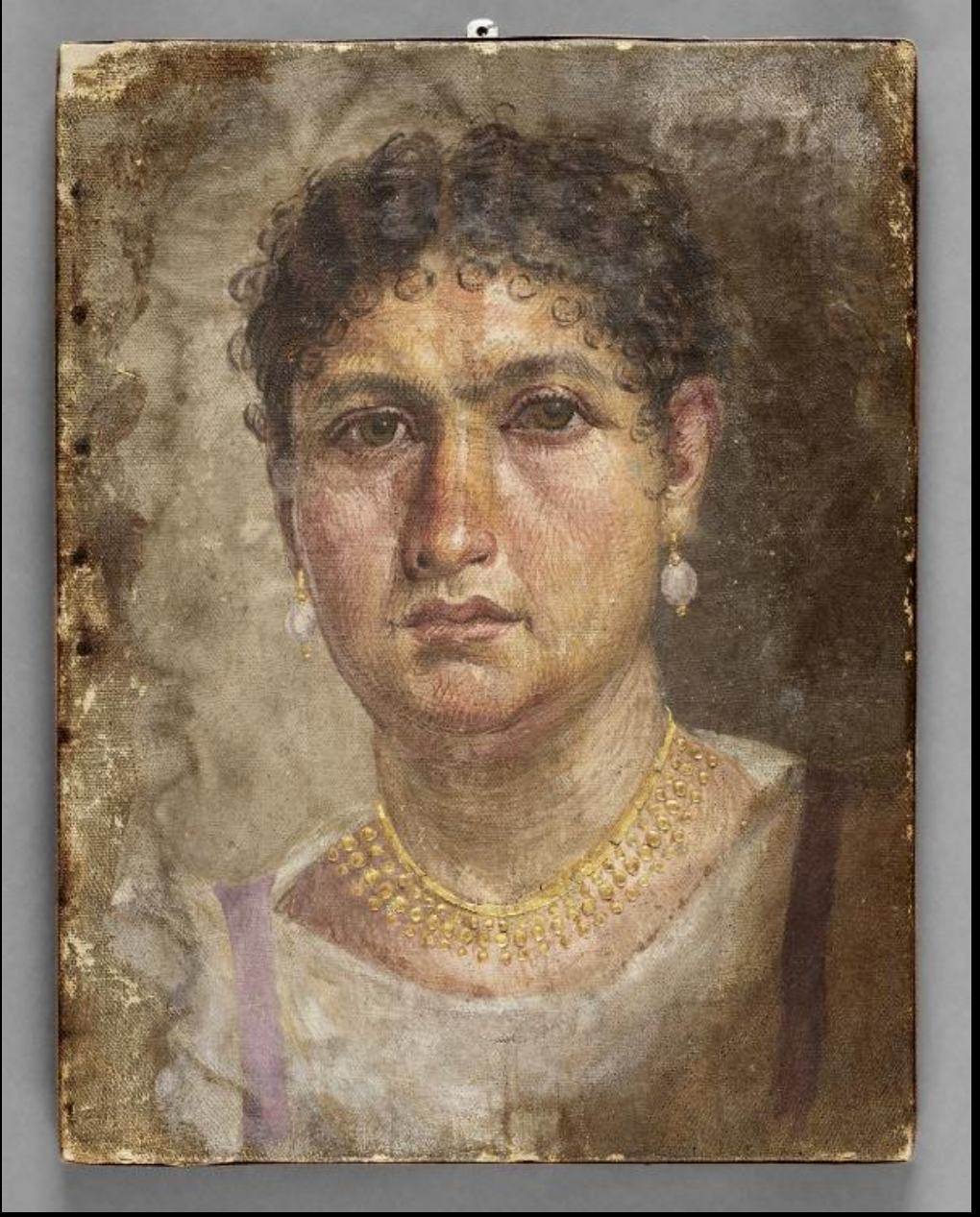

«Портрет Аліни», 24 р. н. е.,
Єгипетський музей в Берліні

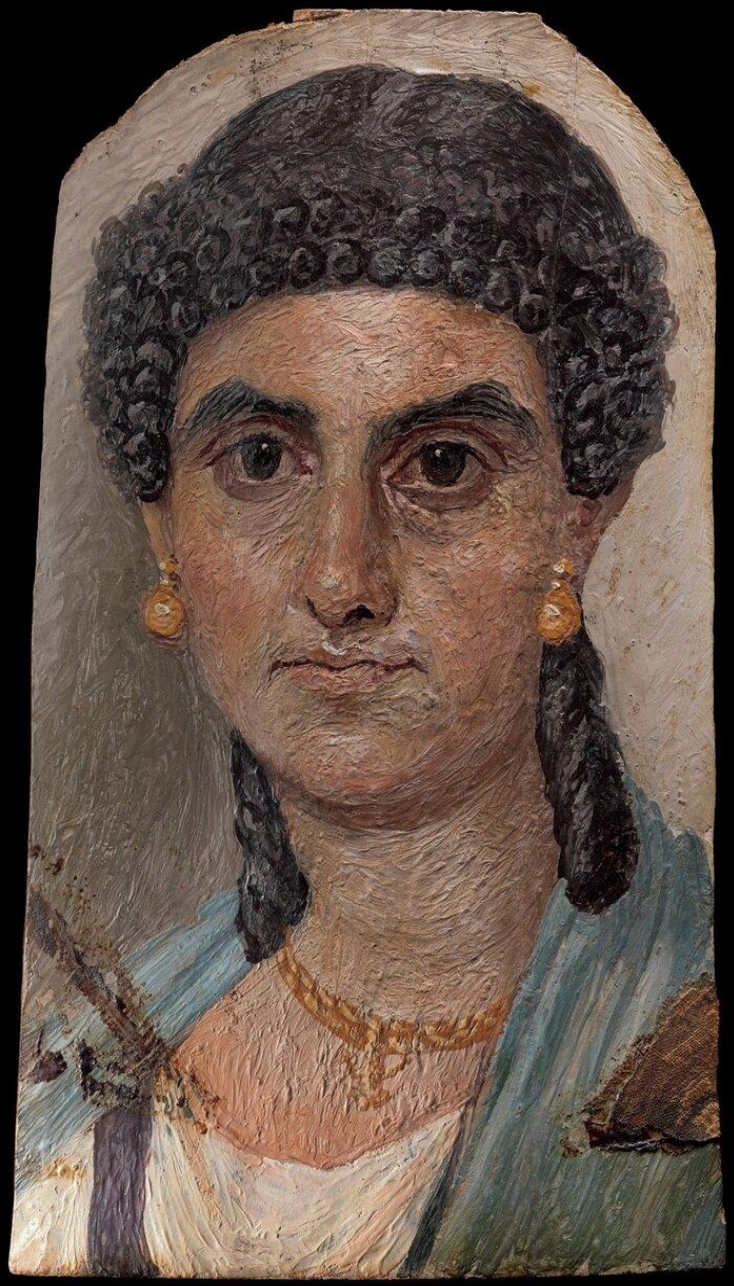

Фаюмський жіночий портрет

Фаюмські жіночі портрети

«Портрет молодої жінки»,
100–150 рр. н. е., кедрове дерево,
енкаустика, позолота,
42х24 см, Лувр, Париж

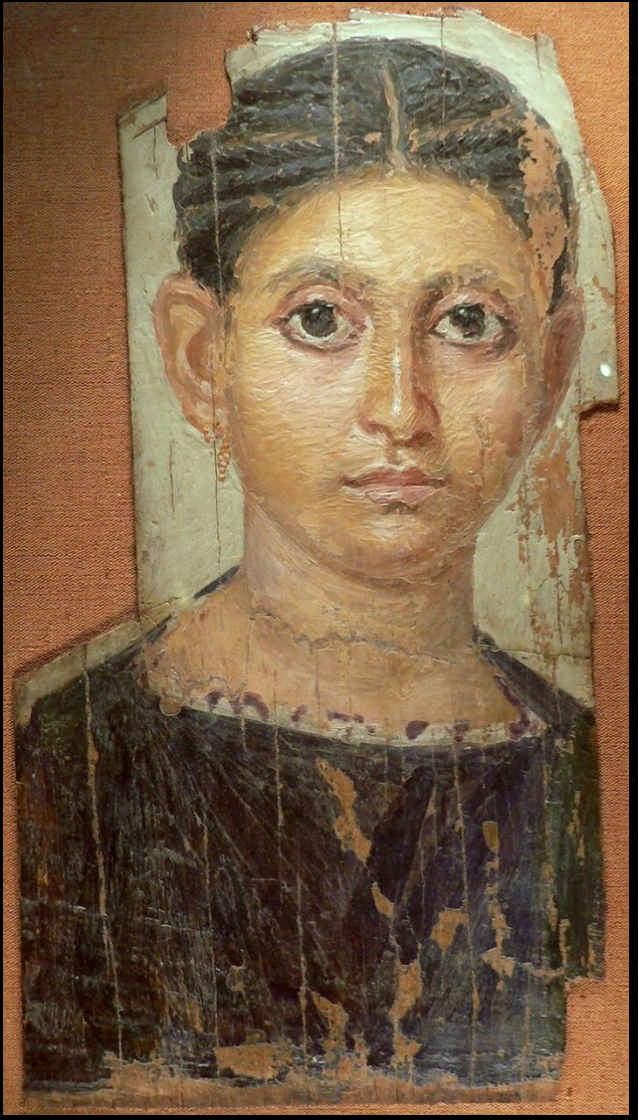

«Портрет молодої дівчини»,
Лувр, Париж

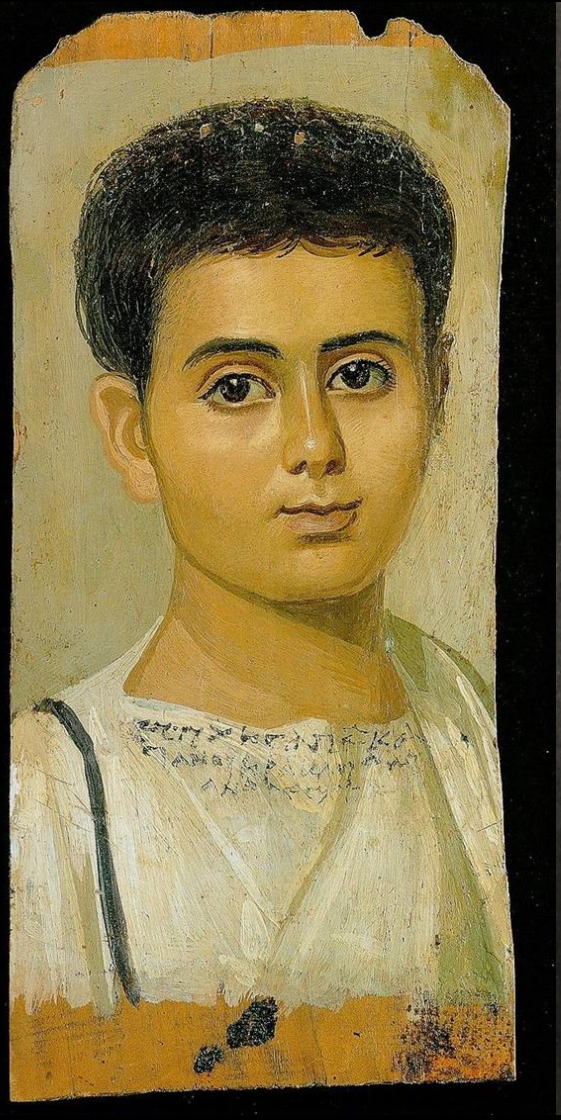

«Портрет хлопчика
на ім’я Євтихій»,
Метрополітен-музей,
Нью-Йорк

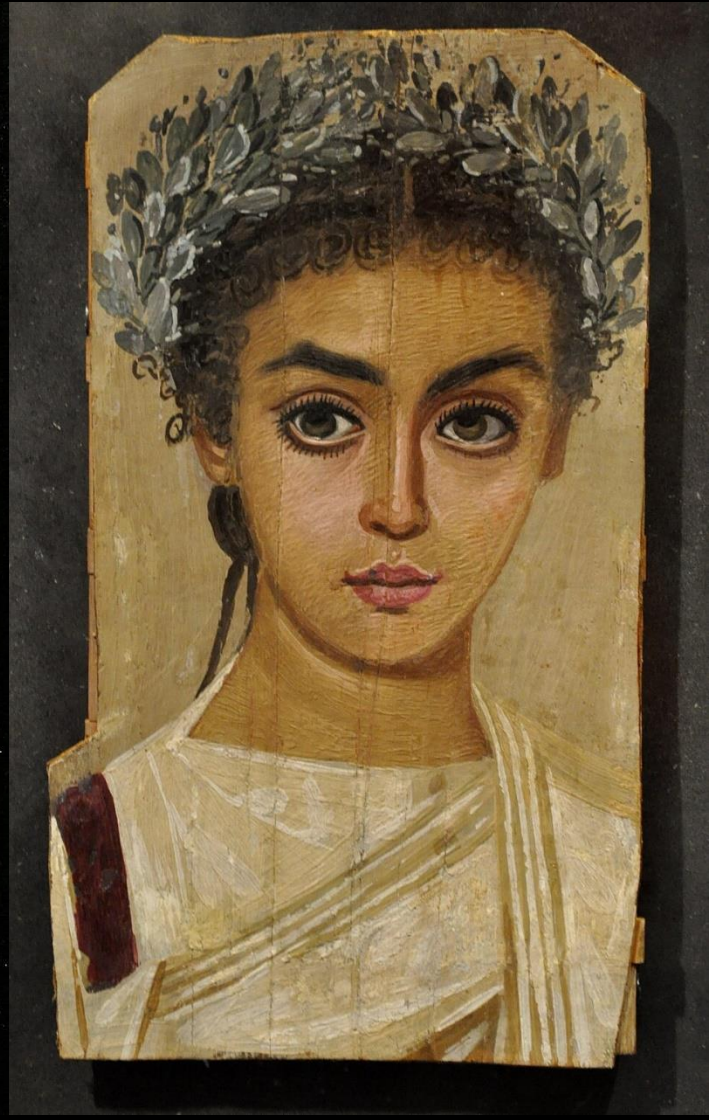

«Портрет молодої дівчини»,
бл. 120–150 рр. н. е.,
Лібігхаус, Франкфурт

ТЕХНІКА ВОСКОВОЇ ТЕМПЕРИ

З II століття у створенні фаюмських портретах починають використовувати техніку воскової темпери

Пізніше, з III ст. портрети виконували виключно в цій техніці

Темпера – фарба, у якій зв’язуючою речовиною є яєчний жовток або тваринний клей

Поверхня фарбового шару портретів, виконаних восковою темперою, на відміну від енкаустики, є матовою, а не глянцевою

«Портрет чоловіка», III ст. н. е., дерев’яна дошка, темпера

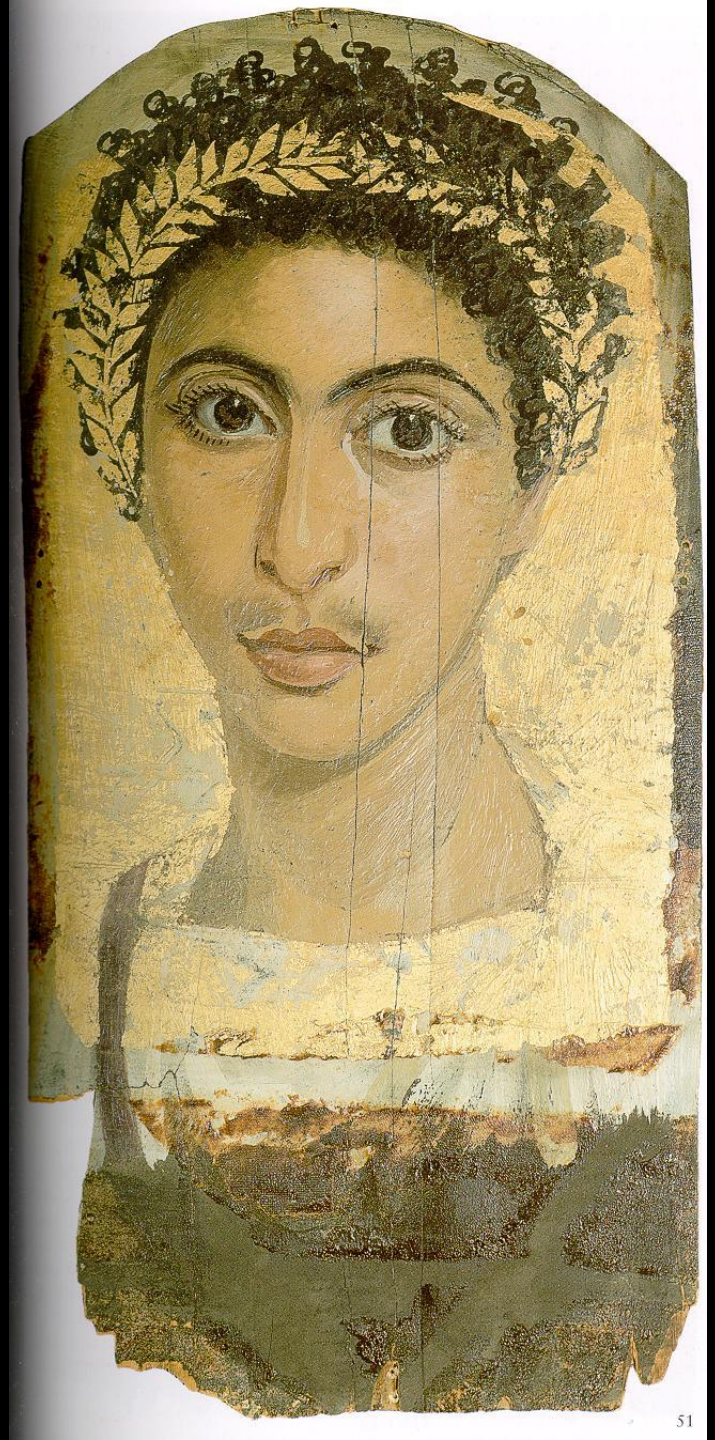

«ПОРТРЕТ ЮНАКА З АНТИНОПОЛЯ»

Для виконання цього портрету було використано техніки енкаустику і темперу

Юнак зображений на золотому тлі із золотим поховальним вінком на голові

Такі вінки були обов’язковим атрибутом грецьких поховальних портретів

Портрет юнака з Антинополя, II ст. н. е.

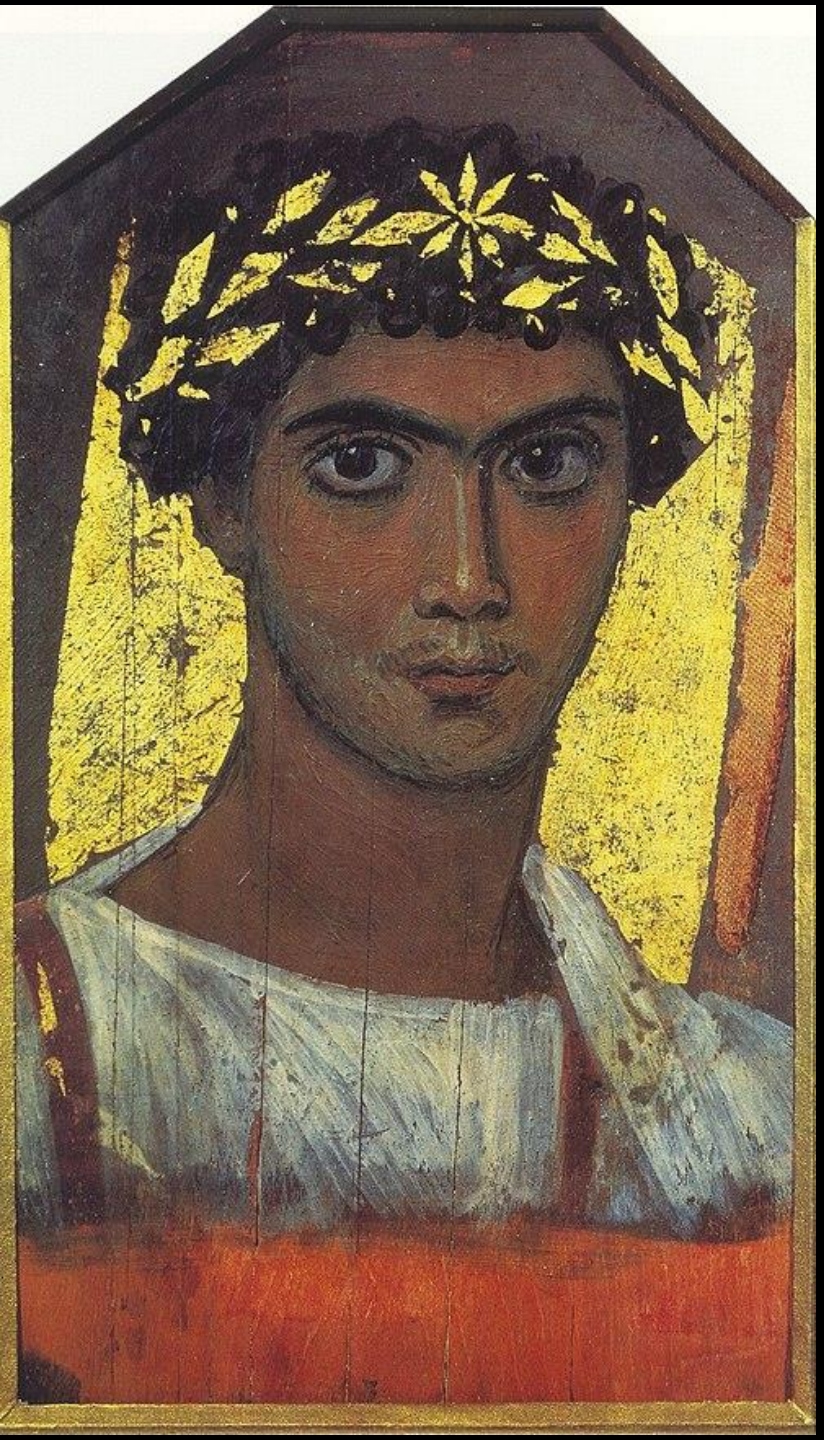

ФАЮМСЬКІ ПОРТРЕТИ – ПРООБРАЗИ ХРИСТИЯНСЬКИХ ІКОН

Зображення на фаюмських портретах були пов’язані з вірою людини у вічне життя душі після смерті

Фаюмські портрети створювалися в період становлення християнської релігії

Вважається, що вони вплинули на формування іконописних християнських образів: сумний, спрямований у вічність погляд великих очей та золоте тло на фаюмських портретах були використані для передачі образів святих у мистецтві Візантії

«Портрет юнака у золотому вінку», II ст. н. е., дерев’яна дошка, енкаустика, темпера